

95/98

BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Revistă Periodică Ecclesiastică

A

SĂNTULUI SINOD AL S-TEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE
ROMANE.

ANUL AL XXV-lea, No. 6.

SEPTEMBRIE.

TABELA MATERIILOR

	Pag.
1 Material pentru Istoria Bisericească a Românilor	449
2 Sistemul Bisericilor Ortod. Autocefale.	490
3 Câte-va notițe asupra vieții lui Epictet.	508
4 John Henry Newman ca scriitor.	528
5 Literatură Religioasă.	534
6 Bisericesci. Sfințirea Paraclisului Palatului Episcopal din Galați.	554
7 Copie după raportul Prea Cuviosului Arhimandrit al Scaunului Sf. Episcopii Râmnicu Noul Severin.	571
8 Donațiuni	574

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA GĂRȚILOR BISERICEȘTI
1901.

BIBLIOTECA
SECȚIA ISTORIE
www.dacoromanica.ro

MATERIAL PENTRU ISTORIA BISERICĂSCĂ A ROMÂNILOR.

Acéstă enciclică a eruditului Episcop de Argeş Ilarion este de cea mai mare însemnătate, pentru că în ea se arată, cum se administra biserica română, în trecut şi în prezent şi cari erau abuzurile, din partea administraţiei bisericeşti. Enciclica mai dovedeşte că Episcopul Ilarion cunoştea organisarea veche bisericăscă şi canónele, apoi că se ocupa serios de a îmbunătăţi starea morală decădută, atât în popor cât şi în cler.

Recomând acéstă enciclică, onor. preoţi, cetitori ai acestei reviste pentru că multe din punctele pe cari le tratéză acéstă enciclică sînt încă de îndreptat. Este necontestat că un cler cult şi virtuos póte fórte mult îndrepta, starea decădută morală a poporului de jos prin sfaturi, îndemnuri şi epitimii uşóre bisericeşti. Enciclica n'are dată, dar fórte probabil că-î între anii 1835—36.

Ilarion cu mila lui Dumnezeu Episcop Argeşului.

Ponturile după care are a urma Protopopii cercetarea prin judeţ, cum înlăuntru arată :

1) Protopopul după datorie să aibă minte deşteptă şi ochi deschişi ca mai întâi să se pórté pre sine întru cuviinţă, ferit de tóte cele vătămătóre de suflet fapte ca să

fie altor pildă, și poruncile ce se trimit de aici, de la noi și de la Domnie, pentru nișcare-va trebî grabnice sau orî cum va fi, pe tôte să le primescă în cucernicie și cum se vor cere să caute cât mai cu grabă ale îndeplini cu vrednicie, făr' de nimic cusur de zăbavă, de care pe loc să înștiințeze sfîrșitul trebei, ferindu-se de năpăstuirî și încercăturî a nu face, pentru aceea ce va fi poruncit, căci orî de carele vom lua știre, de môle slujba sa și cum că nu urmază (cele) poruncite, atunci bine să știe că neertat va fi de greșală și cu greu canon se va certa, după vină.

2) Să umble Protopopul pe la tôte bisericile din plasă-î și la fiește-care biserică cu catastih lămurit să ia hramul înscris, așisderea și câți preoți și diaconi sînt la fiește-care biserică, să-î însemneze, arătând deosebit pe cei ce slujesc Sf. Liturghie și cele-l-alte slujbe bisericesti, neoprit, și iarăș deosebit pe cei ce vor fi opriți, cu pricina opririi lor. Și atât pe preoți cât și pe diaconi să-î cerceteze pentru știința cărței și cărora vor fi destoinicî la orînduelile bisericeî. Să le dea poruncă a fi deștepți, a nu se sminti în vre-o greșală; iar pe cei ce-î va cunoște preoți la știința bisericestilor slujbe să-î dea pe sêma altor preoți, cari vor avea mai bună știință, ca să-î deprindă și pe dînșii tôte orînduelile precum să cuvine.

3) Să grijască pururea pentru orînduelile bisericesti a se păzi cu sfintele slujbe neconținut și după învățatura tipicelor, a nu se face smintelă întru cevaș.

4) În fiește-care biserică și sat să așeze câte un duhovnic, care mai înainte pînă a nu se așeza să fie cercetat pentru taîna duhovniciei, de știe cum se cade a povățui întru îndreptare și întru pocălanie pe cei ce către dînsul vor veni și să aibă la mîini cărțuliî tipărite cele pentru ispovedanie și atunci acest fel avînd știință, așa să se așeze duhovnic, însă mai întăi fiind și prin știința nôstră, ca să-î dăm blagoslovenie.

5) Să cerceteze bisericile de se păzesc cu cucernicie dinlăuntru și din afară și de sînt îndestulate cu cărțile cele trebuincioase i alte odóre și unde va fi lipsă să se facă punere la cale.

6) Pentru sfința precistanie să vađă de se păstrează de preoți după cuviință, care se întrebuițeză preste an, să nu fie în loc undeva să mucezască saű de șoreci să se bîntuască.

7) Pentru sf. mir cel mare să se afle pe la tóte bisericile, pentru trebuința ce este la sfintul botez al copiilor, din care să miruască numai pe copii la botez, iar pre norod la vremea când se dă anafora să'l miruască cu unt-de-lemn din candelă.

8) Pentru sf. botez să cerceteze de urméză preoții cu trei afundări, după învățătura tipicului de la Molitfelnic și după cum în multe rinduri s'aű poruncit. Iar dovedindu-se vre unul dintre preoți că nu urméză cu afundare ci cu turnare, pe unii ca aceia să mi-l arăte ca să'i pedepsim.

9) Pe la tóte bisericile să fie colimvitră mare ca să se cufunde copilul de tot la botez, să nu rămăe cea mai mică parte neafundată și ne udată, și de nu se va putea fie și putinele de dóge de stejar, numai să fie legată bine cu cercuri de fier ca să nu curgă să calce cineva pe acéstă apă.

10) Preoții și diaconii să nu îndrăznescă a vinde vin și rachiű pe la casele lor, nici însuși ei, nici preotesele saű diaconesele lor, nici slugile lor, că așa poruncește și canonul al șasului Sobor đicënd: «Nici unul din clericii să n'aibă voe a ținea cărcimă, că de vreme ce se oprește unul ca acesta a intra în cărcimă, cu cât mai vîrtos de a vinde vin altora și să trătăluască lucruri ce nu se cuvine, iar nepărăsindu-se de un lucru ca acesta, să i se ia darul». Asemenea să-i oprască de a și merge pe la cărcime, precum poruncește canonul 54 al apostolilor đicënd așa: «Orí care cleric se va dovedi mîncând în cărcimă, să se afori-

sască, afară de cei ce din nevoie găzduesc pe drum în casă de conac». Nicî cărcimă aprópe de biserică să nu fie, așîșderea să nu îngăduiască pe călugări să ție biserică de mir, ci pre la mănăstirî și metóce unde vor fi orînduiți cu poșlușanie de stareți saũ Igumenii lor, de unde ș'aũ pus metania. Iar pentru unii ce obicînuesc de 'și pun potcapile, numindu-se că sînt călugări și ei șăd cu mătușele lor la un loc, pre aceia ca pre niște înșălători de cinul călugăresc, luându-le potcapicile, să-i arăte la ocărmuitorul județului saũ la subtocărmuitorii plășei, ca să-i pue în capitație cu satul.

11) Nicî unul dintre preoți saũ diaconî să nu fie volnicî a se muta din enoria lor la altă parte fără știrea și voia nóstră. Iar de se va întimpla a se muta să-i aducă la locul lor cu sila și făr de voia lor. De aceea să cerceteze și cărțile preoților și ale diaconilor pe ce nume de biserică sînt hirotonisiți și acolo să fie siliți a păzi.

12) Despre preoții străini ce vin din părțile țarei turcești, orî din țara unгурescă, orî călugări saũ mirenî, să nu se îngăduiască nicî întru un chip a sluji cele preotești saũ măcar a pune Epitrahil, pănă nu se vor cerceta de noi înșine, atăt de sînt hirotoniți cu adevărat, căt și pentru care pricină aũ fugit de la locul lor, ca nu cumvaș, nefiind preoți să calce porunca și să înșale norodul, saũ fiind căduți din dar saũ oprîți. Că unii ca aceștia nicî întru un chip nu pot sluji cele preotești. Iar de și nu vor avea nicî o pricină iarăș nu aũ voe nicî slobozenie, după Pravilă, a sluji în altă Eparhie fără știrea și voia Arhiereului locului.

13) Și care din preoți se vor afla în plasa Molitfei tale orî trecuți cu vrista bătrîneților, slab și neputincios și nevedënd bine, saũ le va fi tremurând mănile saũ altă beteșucune va fi avënd, saũ cu bube la gură, saũ de vor fi ciungî saũ le va fi lipsit vre-un deget la mână saũ de vor fi șchlopî și cu mergerea sfintelor taîne póte să se întimple

să se clătescă și să verse sf. potir, pre unii ca aceștia săi-arate înscris ca să-î poprim de sf. liturghie, să nu slujască, fără numai cele-l-alte slujbe bisericesti pôte de vor putea, cum paraclisul, osfeștania, maslu și să fie nedeosebiți de dréptă partea lor, ce se va agonisi de la biserică, a'și lua în tocmai ca și cei-l-alți tovarăși ai lor.

14) Preoților și diaconilor ce se vor întmpla a muri să li se ia cărțile de hirotonie și adevărindu-le proprietarul moșiei și suptocărmuitorul plășei puind velétul, luna și ziua în care a reposat și iscălindu-le și așa adevărite luându-le protopopul să le trimită la cancelaria sf. Episcopii, ca să se scađă cu numele lui la socotélă, una acésta și al doilea, ca să nu cađă în altă mână să đică că iaste hirotonit, ne avênd dar. Iar obiceiul ce a fost mai nainte de se îngropa cu dinsele, să se dea strașnică poruncă ca să lipsescă cu totul.

15) Să aibă mare purtare de grijă și cu multă privighiare să fie și pentru a cere obiceiuire, ceea ce a fost mai dinainte, de aũ mers unii peste Dunărea și s'aũ hirotonisit, orii diaconii la alții Arhieriei străinei, căci unii ca aceștia nu o fac acésta pentru alta, fără numai că orii n'aũ știut carte saũ că aũ avut vre-un ponos de necuvióse fapte, de care apără sf. pravilă a nu se hirotoni, și de aceea s'aũ dus peste Dunărea, ca să ia darul cu înșălăciune. Ci cu tot chipul să se contenescă acest rău nărav, arătându-le de obște și încredințându-î, ca unii ca aceștia de și socotesc că vor lua dar, însă sînt fără dar, și supt osîndă, după sfînta pravilă. (Canon. 16 al Soborului celui dintăi de la Nicheia) că hotărăsc sfînțit, cum că aceia ca niște călcători de lege nu sînt primiți de biserică, fără de voia și blagoslovenia arhierelui locului. Și pre unii ca aceia dovedindu-î că s'aũ hirotonisit cu vicleșug, în ceas ce-î va simți, să li ia cărțile de hirotonie să le trimită la Noi, și pe dînșii să'î pue la oprélă până ne va înștiința ca să ia răspunsul cel de istov de urmare.

16) Pentru sfânta precistanie să se poruncască, ca preoții nici cum să nu ceară bani, că unii ca aceia, cari vor face acesta vor greși de moarte și va fi osândit după canoane. Iar aflându-se că fac cine-va din preoți acesta, să-i certe ca să se părăsască, și tot când nu se vor părăsi atunci să-i arăte la noi. Încă să se desrădăcineze și obiceiul rău ce a urmărit pe la unele părți de loc ale acestui pământ, cari preoți, de multă prostime, fac pâine proastă cu vin prost și le numesc paști și așa norodul împrelestindu-se, încet încet, după vremei s'aუ depărtat de sfânta comunicătură și numai ce ia de acele paști și încă unii nici la biserică nu vin nici odată, ci le trimit prin păduri unde șad, care această urmare fiind în tocmai cu a Luteranilor, poruncim ca să se curmeze cu totul, și acelora cari nu vor fi vrednici de sfânta comunicătură, după canonul duhovnicului, să le dea aghiazmă de la botezul Domnului și anaforă, căci acele paști nici o sfințenie nu aū într'însele, ci numai pâine și vin prost iaste, și mai de folos le va fi sufletului când vor păzi la biserică și și vor ispovădui păcatele lor, de cât viețuind ca dobitocele, să ia de acele paști; și apoi măcar și de nu vor avea voe de sfânta precistanie, tot mai de folos le va fi cum am ăis.

17) Fiește-care preot în satul lui, pe toți poporenii săi, parte bărbătească și femească, mari și mici să-i îndemne, ca în toate duminicile și sărbătorile sfinților să mērgă la biserică, de nu vor putea în toate ăilele, și când poporenii nu vor asculta pe preot după îndemnarea ce le va face de a veni la Biserică, să-i mai sfătuiască și a doua și a treia oră cu cuvinte blānde și sufletești și când nici după aceea nu vor primi învățătura preotului, atuncea să aibă preotul voe să-i arate și la ocārmuitoarii județului sau subocārmuitoarii, care printr'acesta le trimitem molitfă și părintescă blagoslovenie, ca D-lor ca niște adevērați fii ai Sf. biserici și pravoslavnicii creștini, pe unii ca aceia să-i facă și fără de voe

a merge la biserică să asculte sfintele slujbe, după datoria creștină, fiind spre folosul atât a D-lor pentru îndemnare, cât și aceloră pentru supunerea la cele dumnezeiești și mai virtuos fiind și porunci domnești date întru acesta.

18) În tot satul să aibă purtare de grijă atât duhovnicii cât și preoții bisericilor, ca pe tot creștinul ver de ce tréptă ar fi, să'î îndemne ca să se ispoveduască în toate sfintele posturi și cari vor fi vrednici să se și împărtășească cu sfintele taine; însă acela ce va fi vrednic după ispovedania ce-î va face duhovnicul sevă, să'și cêră adeverință înscris și cu aceea să mêrgă la preotul satului să arăte și să se încredințeze lui de vrednic ca să se pricestuască. Iar când duhovnicul la vre-un păcat greū a vre-unuia din cei ce se ispovedui la sine, nu se va pricepe a-î face îndreptarea ce se cade, acel duhovnic orî însuși orî prin scrisore de taină să ne înștiințeze și va lua învățatură în ce chip să urmeze. Ferindu-se fôrte duhovnicul ca nu care-cumva să supere pe cineva dintre creștinii pentru acêstă sfintă taină a ispovedaniei, cu cererea de vre-o plată, fără numai ce se va îndura creștinul de sineș a-î milui pentru sufletele lor. Iar care dintre creștinii nu vor putea, după întâmplare în toate sfintele posturi să se ispoveduască și a se pricestui, măcar fie de două ori întru un an, adică în postul Paștelui și al Crăciunului, și cari nici într'aceste două posturi nu va putea; dar în postul paștelui nici cum să nu rămână neispoveduit și nepricestuit, afară de va fi oprit cineva de duhovnicul sevă, pentru vre-un păcat greū.

19) Să aibă protopopol grijă a opri pe toți preoții i diaconii de plasă și a nu îngădui să se neguțitorască în cele ce nu sînt căzute, adică la miere, unt, zalhanale, însă de se vor și neguțitori nu singuri să umble într'acestea, ci prin ómeni mirenii să pórte banii, pentru că orî-care nu se va părăsi, după cum poruncim, și se va afla tot într'acest obiceiū rêū al lor, amestecat în necuviințele cinului,

unil ca aceștia de nu se vor părăsi să'i arate și la noi, ca să li se facă cuviincioasă pildă.

20) La Biserica unde va fi lipsă de preoți și într'altă parte vor fi de prisos, adică patru sau trei, să caute a lua unul dintr'aceia sau și doi să rămăe la totă Biserica câte doi preoți și să'i ducă acolo unde va fi trebuință, și care la acesta nu se va supune, dăm voe protopopului ca și fără voia lor să'i mute.

21) Din preoții i diaconii ce vor rămănea văduvi, vrând să ia cinul călugăriei și vor vrea să mērgă la vre-o Mănăstire nici de cum să nu se îngăduescă, până nu vor veni mai întâi să'și ia pecetluit de blagoslovenie de la noi; iar de se vor furișă a merge fără știre să știe că nici într'un chip nu va scăpa de vre-o dajdie ce va fi asupra preoților, și vor fi apucați a plăti și de acolo, de unde se vor afla că au mers și pe aceia ce-i vor primi să-i arăte la Noi.

22) Când vre-un preot vėdov sau diacon va cere să se însore, să nu îndrăznescă protopopul a-i da voe nici vre unui preot a-l cununa.

23) Nimenea din preoți să nu îndrăznescă a cununa pe cinevaș fără de bună încredințare, ca nu cumvaș ori o parte sau alta să aibă soție după lege ori acolo sau în altă parte de țară, sau să fie a patra cununie, sau să fie rudenie de treptele ce apără sf. pravilă, că ori-care se va îndrăzni fără cercetare cu amēruntul și fără adeverința protopopului se va lipsi de darul preoției, și să se știe și acesta: că de vreme ce protopopii obicinuesc a scrie răvașe de cununie cătră preoți, dīcēnd într'acelea răvașe să cunune, dar mai întâi să cerceteze de cele ce apără pravila, de aceea preoții să fie cu mare grijă la acest cuvint, căci întâmplându-se vre-o pricină din cele mai sus dīse, atunci protopopul să îndrepteză cu acest cuvint și rămăne totă vina asupra preotului, îndatorat să fie și protopopul a desluși preoții la această întâmplare, ca să le dea curată înțe-

legere, să știe. Așișderea și pentru țiganî, nici cum să îndrăznescă preoții a-i cununa fără de adevărînța stăpânului lor. Inșă de va fi bărbatul și femeea al unuia, să ia adevărînța de la acel stăpân încredințând că n'aú mai fost cu altă soție țiganul însurat saú țiganca măritată care să fie trăind și cum că nu sînt rudenie. Iar de va fi unul al unui stăpân și altul al altui stăpân, să ia acest fel de adevărînță de la amêndoi stăpânii că este cu voia amêndurora părților și primind acea adevărînță așa să-i cunune, nici să îngăduiască rumân a lua țigancă, saú țigan a lua rumâncă.

24) Când se va întîmpla la vre unul din cei casnici a intra neunire și rea viețuire între dînșii, saú din ori-ce altă pricină se va întîmpla între dînșii traîu rău și neunire și vor vrea să facă despărțire între dînșii și să'și dea voe prin zapise unul altuia ca să se căsătorescă, să dea poruncă preoților ștrașnică, fôrte să se ferescă a nu se iscăli martori întru acele zapise saú să pue temelî la acest fel de învoială și să'i cunune de al doilea, nevêdênd cartea nôstră de despărțire, după cum poruncește Neareua 117 a Impêratului Iustinian, ce iaste cap de pravilă. Iar care preot va face un lucru saú o cununie ca acesta, va fi lipsit de tot darul.

25) Fiind-că acest fel de pricină de despărțiri se pot întîmpla a merge mai de multe ori în cercetarea protopopului, de aceea ștrașnic poruncim, ca și protopopul fôrte să se ferescă a nu îndrăzni mai mult a face vre-o acest fel de despărțire, fără a nôstră cercetare, măcar și de la vre-o judecătorie politicescă de vor fi orînduiți, urmând întru tôte articolului de mai sus. Iar împotrivă îndrăznind nu numai de protopopie va fi lipsit, ci și de tot darul preoției și se va face pildă a mai multora.

26) Intîmplându-se la vre unii ce vor vrea să se căsătorescă a trece din plasa vre unuia din protopopi în plasa altuia ca să se cunune, fôrte să se ferescă atât protopopul

a nu da răvaș de cununie, cât și preoții a nu cununa, ne având adevărîță înscris de la protopopul din a căruia plasă aū fugit, că sint fără pricină, ca nu cum-va orî bărbatul saū femeea să fi avînd soție acolo de unde aū fugit saū altă pricină de care oprește pravila și să se facă cununie fără de lege.

27) De se va întîmpla cuivaș patima de bôlă și slăbiciune preoții să'î cerce și mai vîrtos duhovnicii să'î îndemneze de a se ispovedui și a se pricistui și cine va voi ca să și facă diată pentru multe puține ce va fi avînd, mișcătore saū nemișcătore, să aibă purtare de grijă cucernicul protopop a merge împreună cu duhovnicul și alți preoți mai de ispravă, măcar și mai depărtat loc, unde va fi bolnavul în plasa molitfei sale, ca să'î facă diata aceluia cu bună orînduială spre a'și avea întemeerea ei și după sfîrșit. Iar de care cum-va nu va putea însuși molitfa sa să mîergă, să aibă poruncă dată duhovnicilor și preoților celor mai iscusii ca să aibă grijă pentru acesta, să mîergă la facerea dietelor (de vor fi chemați) și făcîndu-se diata, se o îndrepteze după pravilă, încredințându-o cu marturii și să o trecă la condica molitfei sale. Însă în diata ce o va face să'î îndemne a-și arăta tot adevărul, atît de luat cât și de dat, adecă ce aū a lua cu dreptul să scrie, iar nu cu năpăstuire, și pe unde este dator să arăte în frica lui Dumnezeu și să nu le urmeze după mórte blestemurii și afurisenii, și întăiū să facă partea cuviinciosă rudelor celor mai de aprópe, adică părinții fiilor saū și nepoților și fiul părinților saū moșilor, apoi și fraților și verilor ce se vor socoti, ca făcîndu-se cu bună orînduială își vor avea ținerea și puterea acestei dieti.

28) Pentru grămăticii cei ce vor fi a se trimite la noi să se hirotonescă diaconi măcar că acum sint oprite aceste hirotonii pînă când vor ieși învățați cei din Seminar. Dar întîmplându-se vre-o mare lipsă la vre-o biserică, unde să nu fie mijloc a aduce preot de la altă biserică, atuncea gă-

sindu-se vre unul învățat se pôte trimite; dar protopopul este îndatorat să ție condică de cercetarea ce-l va face, trecând numele și chipul lui și de vieță și căsătoria amându-rona și la ce vreme și cu ce adeverință se trimit la noi. Și după ce se vor întôrce iarăși să cerceteze de s'aũ hirotonit cu adevărat saũ nu, și de nu se va fi hirotonisit să'l scrie la condică pentru care pricină nu s'aũ hirotonisit, ca să nu se întimple care cum-va unii dintre cei ce nu se hirotonesesc pentru vre-o pricină să slujască cele preoțești ori diaconești, nefiind hirotoniți, cu înșălăciune, amăgind pe creștini că este hirotonit și să'l iscodescă cu dinadinsul pre unul ca acela ce-l va trimite ca să-l ia darul, ca să nu aibă vre-o metéhnă saũ ponosluire de beție și de alte fapte rele și necuviinciose, care sînt opritoare de a putea primi darul diaconiei și al preoției, neavînd, nici putînd a avea noi știre de acest fel de metéhnă. Și pentru femeea lui dintăiũ după lege, iar nu luată cu rîpire și de nu are ori patimă de epilepsie saũ altă bôlă ori el ori ea, arătînd adeverința ce va face și pre dînsa cum o chîamă și pre părinții ei și de tóte acestea din copilăria lor și pînă atuncea, când se va trimite el a se hirotoni, făcînd cercetare și încredințându-se prin cei ce le ar fi știind vieța și petrecerea, că nu aũ nici un fel de ponos saũ metéhnă, atunci, după cum dicem, să'l trecă în condică și cu adeverința molitfei sale și a satului, împreună și cu unul doi din săteni, despre partea a tot satul, adeverită fiind acea adeverință a satului și de stăpînul moșiei, așa să'l trimită pe dînsul la Noi, cu care să ne încredințăm, unu de iaste trebuință de preot saũ diacon și alta că nu este intrat la dajdie cu țara, și de va fi destoinic, atunci vom cerca și mijlócele hirotoniei lui, după regulamentul de acum. Iar pentru acele adeverințe nici protopopul nici altul ori-care va fi, să nu îndrăznescă a cere vre-o plată cât de puțină, după cuvîntul pravilelor sfintelor Sobóre, că cel ce se hirotonește cu vre-o dare ori

în ce chip, nu este hirotonit, și cel ce la își agonisește osinda sufletului. Însă pre unii ca acela ce vor avea gând a se hirotoni, din copilărie să aibă părinții lor purtare de grijă pentru ca să fie mai procopsiți și mai iscusiți de cât prostimea, învățându-l și ceva din orînduiala biserică și cât se va putea din cântări și să-i îndemneze părinții sași rudele lor ca să-i căsătorască de vrîstă după pravilă, adică să fie feciorul de cinci-spre-zece ani și fata de doi-spre-zece ani, și după ce se vor căsători îndată să lase pîrul, ca să-i cunoscă și pre din afară de cugetare spre cele bisericesti. Iar grămăticii neînvęțați și fără bună cercetare să nu-i trimită, ca să nu cheltuască în zadar, mergînd și viind; căci carele va veni ne învățat și fără bună cercetare, pentru unii ca aceștia vom osîndi pe protopop a le plăti tîtă cheltuiala ce vor face cu venirea și întîrcerea. Și să dea de știre la alcătuire de nunți (fiind-că prin știrea molitfei sale și prin răvaș de cununie se săvîrșesc aceste taîne) ca să-și aducă foile de zestre să le trecă la condica acelor mai chivirnisii, la molitfa sa; iar acelor mai proști la bisericile poporenilor, ca să nu se întîmple (după mîrtea a vre unuia din părinți, din răpunerea foil de zestre) jurămînturi, blestemuri și judecări necontenite. Și cu tîte că acastă poruncă iaste dată de cătră stăpînire a se trece foile de zestre și la judecătoria județului în condică, dar și la condica protopopului nu strică a se afla, pentru întîmplările ce se arată mai sus

29) Protopopul nici cum să nu îndrăznescă a trimite de sineși să ridice și să tragă o muere vęduvă ori fată sași căsătorită numai după vorba și pîra cuiva, fără numai cînd judecătoria județului va trimite parte muerescă la protopop pentru cercetare sași pentru vre-o închidere pentru înțelepție, însă cu adevărîța D-lor judecătorilor înscris iscălită, iar nu fără adevărîța D-lor înscris, sași cînd un bărbat va merge de sineș la protopop să-și cêră îndreptare soției

lui prin dojenirea de cuvînt bisericesc și duhovnicesc, orî un părinte tată saŭ mumă va merge iarăși de sineș ca să cêră pentru fata lor îndreptare, saŭ rudenia cea mai de aprôpe pentru rudenia lui, atunci are a cerceta și cu sfătuirî bisericești și duhovnicești a le îndrepta; iar nu cu bătae saŭ cu altă pedépsă. Și fiind-că iaste lucru duhovnicesc, de la aceste cercetări vre-o plată să nu cêră, fără numai de va voi cine-va de bună voe să'i dea ceva drept o milostenie, ca unui duhovnicesc, atunci va primi. Asemenea și când un părinte va fi în pricină cu cine-va pentru fata lui, saŭ fată sêrmană de părinți, că va fi fost în vorbă și în pricină cu vre-un holteî saŭ vêduv, pentru însoțirea cea după lege, acea fată saŭ rudele saŭ părinții ei a merge de sineș la protopopul, pentru ca să cêră prin mijloc taînic ajutor, îndemnări și sfătuirî duhovnicești, atuncea protopopul pôte să între mijlocitor și osîrduitor, însă numai cu cuvînt și prin îndemnare bisericescă și duhovnicescă a îndupleca și a împreuna prin învoire la căsnicie pe amêndouê părțile, iar mai multă urmare afară de cuvînt bisericesc și duhovnicesc, orî a sili saŭ a cheltui cu bani vre-o parte din amêndouê saŭ a face herechet de la sine mai mult, saŭ a bate nu are voe, ci rêmâind pricina la puterea judecâtei politicești a județului, și când nicî acolo nu se vor învoi saŭ izbrani, pôte acea judecată să'i trimiță și la Noi cu înștiințare înscris, ca să le facem cuviincîosa îndreptare.

30) Glôbele ce se obiceiuaŭ în vremile mai de demult, este știut, ca cu poruncile stăpânirei cu totul s'aŭ arădicat și saŭ precurmat pentru orî ce fel de pricină va fi, în cât nicî pomenire să nu mai fie. Drept aceea strașnic poruncim nu cum-va protopopul saŭ ómenii sêi să îndrăznescă a mai face vre-o supărare cuiva de ceva, nicî la partea bisericescă nicî la cea mirenescă.

31) Preoții cari vor greși întru ceva, precum și diaconii, protopopul are să le cerceteze pricinile și să le îndrepteze

cu cuvinte bisericesti și sfătuirii duhovnicești, nu cu bătae, nu cu glóbă, nu cu oprire de dar, iar cari vor fi vrednici a se opri de dar sau altă pedepsă a li se face, să'i arăte la noi cu pricina lor și Noi să dăm hotărîrea aceea ce i se va potrivi. In scurt, protopopul are a urma după cano-nul Sfintului Vasilie cel mare, ce țice hotărînd așa: «Preo-tul care va bate pe credincios sau necredincios, sau va necinsti, de nu se va părăsi să se caterisescă, ci dar de acum înainte care va călca hotărîrea se va osîndi pedepsei acestui canon.

32) Cislele ce se obicnuiau mai înainte de se făceaū la îndeplinirea dăjdiilor țerei, iarăș cu totul s'au arădicat, pen-tru aceea poruncim ca și protopopul cu totul să înceteze a nu mai face vre-o cislă, nici la banii Seminarului, nici la orî-ce alt ceva s'ar mai întîmpla asupra părței preoțesti, ci să urmeze aceea ce va fi porunca stăpînirii.

33) Condicile ce se dau pe tot anul pe la biserică pentru scrisul acturilor civile, adică cei ce se nasc, cei ce se că-sătoresc și cei ce mor, să se urmeze în tocmai după anexul ce este dat cu No. 3 și la fiește-care două luni să se și raportuiescă la noi, precum s'au și pus în orînduială; iar la împlinirea a fiește-căruia an, după ce se va scrie nu-mele născuților, cununaților numai de cāt să le ducă la D. prezedentul judecătoriei județului spre cercetare și întă-rire, îngrijind și privighind ca nu cum-va să rămăe vre un nume nescris din orî-ce tréptă va fi.

34) Pentru cei ce se cunună și li se dă răvaș de cu-nunie, este hotărît cu porunca stăpînirii ca să se ia câte trei lei de tótă cununia, în al 2 și al 3 lîngă care s'au mai adaus acum încă câte parale două-șeci, pentru cheltu-iala hârtiei și a tipăritului biletelor ce se dau la cei ce se botéză și la cei ce se cunună. Decî strașnic poruncim mai mult de atăta să nu se ia nici măcar o para, că orî-care se va dovedi, cumplit se va pedepsi. Și acești bani are a-i

trimite la Noi cu raporturile împreună ale fiește-cărora două luni, fiind cu mare luare aminte a nu se tălnui vre-o cununie de oricine.

35) Iar pentru ostenéla protopopului iarăș cu porunca stăpânirei este orînduit ca să se ia de la tot numele preot și diacon câte trei lei din cap în cap, iar nu cu cislă în fieș-care an, cu nume de havaetul bastonului și de fieș-care birnic iarăș câte trei lei pentru cercetarea ce are a face în fieș-care an. Și atât la cununii cât și la aceste două havaeturi protopopești, strașnic poruncim a nu se lua mai mult măcar o para, saŭ vre-o cislă să se facă, că se va pedepsi cumplit.

36) Pentru havaeturile ce mai sus orînduim a se lua saŭ pentru ori-ce întimplare de bani va face protopopul de la preoți și din cununii, poruncim de acum înainte să aibă a da adeverință iscălită la mâna aceluia ca să putem în urmă, când vom face cercetarea a ne pliroforisi de adevăr, de sînt urmările protopopului în tocmai precum poruncim saŭ nu.

37) Asemenea adeverințe va da și la strângerea banilor Seminarului. Și ori-care preot de acum înainte va necinsti pe protopop cu cuvinte próste saŭ va sta împrotivă cu nesupunere la orînduitele poruncii, protopopul să'l arăte la noi, ca de la noi să'si ia cuvenita pedépsă.

Metropolitul Leon.

Înalt firman împărătesc, ce aŭ venit respuns Domnului Alexandru Moruz V. V. ca să rămână nesupărat și nestrămutat Episcopul Romanului la scaunul Metropoliei, fiind urmată alegerea acésta după vechiul obiceiŭ al pămîntului.

«Creștetul Egemonilor a neamului Creștinesc Scărlat zade Alexandru Voevod iproc.

Ajungënd la tine acéstă înaltă poruncă știut să'ți fie, că în trecutele zile înștiințându-se Patriarchul Țarigradului pen-

tru mórtea lui Gavriil Metropolitul Moldovei și că în locul lui s'aú orînduit prin alegere Metropolit pre Episcopul Romanului Leon, numitul Patriarch, împreună cu Soborul Arhierieilor cari se afla în Țarigrad, aú dat tacrir la Impérătescul meu prag, că a se face și a se orîndui Mitropolit Moldovei cu acest chip, fără a nu se alege de către Patriarch și de către Sobor, fiind-că este cu totul împrotivă a tot vechiului obiceiú, cât și a dogmelor sale, s'aú rugat ca să se facă țiful (psiful) și așezarea acésta a numitului Mitropolit. Decî cercetându-se gândurile atât a beratului ce este dat în mâna Patriarchului, cât și a sureturilor țarei Moldovei și a țarei Muntenesti, s'aú fost trimis înaltă împérătésca poruncă către tine Domnul Moldovei, ca să nu dai voe la urmări ca acestea, împrotivóre sureturilor și călcátóre dogmelor, ci urmând vechiului obiceiú să fii cu luare aminte, a nu se întimpla la acéstă pricină vre-o împrotivire. Acum dar ajungênd la împérătésca mea Pórtă scrisorile tale împreună cu magzar din partea pămîntului, și rugându-se cu un glas ca să se păzască în nestrămutare, întru carea fiind-că arăți, că după mórtea numitului Mitropolit viind înaintea ta toți boerii mici și mari ai pămîntului, vechiú pămîntesc obiceiú este la acésta, ca să se orînduiscă prin alegere Mitropolit pe Episcopul Romanului, ca un înțelept ajuns la vristă și de atâta ani ispitit, fiind vrednic, după a lor obștésca cerere ai făcut Mitropolit pe numitul Episcop, înștiințând după obiceiú și la Patriarchie; arătând și acésta că la asemenea obiceiuri vechi a bisericilor, obștésca alocului cerere și rugăminte a se pune în lucrare și a se păzi, datorია fiește-cărui Domn, și că Mitropoliții Moldovei nu este obiceiú să se alegă și să se rînduiscă de către Patriarch, după cum cei-l-alți Arhieriei, ci Domnul după vreme, după ce așază prin alegere Mitropolit pre acela carele locul il va cere; atunci după acea alegere și așezare, sub chip de înștiințare obicînuită, se trimite și cartea Pa-

triarchului, iar nu se aşteptă respuns de la Patriarch, şi pe urmă să se facă Mitropolit. Şi fiind-că arăţi prin numitele tale scrisori, că aducând înaintea ta şi de al doilea pe toţi boerii pământului şi cercetând cu amăruntul pricina, ai arătat că asemenea pricinuire nici odată nu s'aŭ întâmplat o cerere ca acésta de la Patriarchie, şi de vreme că te rogi să nu se asculte asemenea greşită înştiinţare a Patriarchului, pentru-că atîrnă a se face stricare a vechiului obiceiŭ ce se urméză dintru început, ci să se păzască numitul pământesc obiceiŭ nestrămutat; Osebit arătând şi Capi-chihaelile tale prin tacirul lor, că mai înainte de opt zile ŭi s'aŭ trimis şi obiceiuita carte a Patriarchului, şi nu s'aŭ urmat nici cea mai mică împotivnică urmare la vechiul obiceiŭ; Tóte acestea trecendu-se la gândul cei mai înainte date împărăteşti porunci spre înştiinţarea ta, iată ŭi se trimite şi acéstă înaltă împărătescă poruncă. Incredinţându-te dar după cum mai sus se arată, că tóte noiŭele, atât a scrisorilor tale, cât şi a magzarului şi tacirul Capi-chihaelilor s'aŭ trecut la gaidul (gândul) cei mai înainte trimisă înaltă poruncă, vei urma dar după vechiul obiceiŭ ce se păzeşte, fără a nu se supăra întru nimica numitul Mitropolit, arătând şi la acéstă pricină credinţa şi înţelepciunea ce nădăjdueste împărăŭia mea de la tine la tóte altele.

Din Țarigradul cel de Dumneŭeŭ păzit, anul Otomanicesc 1200, luna la sfrşitul lui Gimaziil-ahâr.

Scos dintr'o condică de Hrisóve vechi, ce este la mine (M. Cogălniceanu).

(Arhiva Românescă vol. II, pag. 865).

Acest firman împărătesc este dat cu ocazia alegerii lui Leon, Episcopului de Roman, ca Mitropolit al Moldovei, ce a provocat în Constantinopol, o turburare îndelungată din partea Patriarchului şi a sinodiştilor de acolo. Atât Patriarchul, cât şi Sinodul, fiind în

mare strîmtorare de bani aŭ cređut că este ocazia bine-venit  de a se folosi cu o sumă de bani, pentru a accepta permutarea Episcopului Leon ca Mitropolit  n Iași. Domnul de atunci Alexandru Moruzzi, bizantin și el,  nțeleg nd ac sta, a anticipat alegerea și numirea Mitropolitului Leon, fără prealabila con-înțelegere a Patriarchului. De aci certe și lupte îndelungate între Domn, Patriarchie și P rt . Aceste lupte se pot vedea în istoricul Sergiu Macre  mai pe larg. Lucrurile s'au pacificat  mp c nd Domnul pe Patriarch prin dare de bani, în urma căreia s'a trimis ac st  porunc  din partea porței Otomane către Domnitor. Importanța acestui document constă în aceea că se recunoște că din t t  vechimea Patriarchul nu avea drept să se amestece în alegerile Mitropolitului Moldovei, ci avea numai acel drept, de a trimite un ecdos de recunoștere a alegerii făcute în țară.

Pentru banii c rjei sfintei Episcopii.

Cucernice protop pe chir popo..... plasa..... sud..... i molitelor v stre preoților și diaconilor din ac st  plas  blagoslovenie. V  facem în știre că pentru ploconul c rjei Sf. Episcopii, care este dator fiește-care preot și diacon a-l respunde c nd se va face Arhier  nou à la vre-o Eparhie. Trebuința îndemna ca să se facă r ndulal  mai înainte, dar fiind ca'ți împlinit și ploconul c rjei Sf. Mitropolii, după cum și cele-l-alte două Eparhii R mnicul și Buzăul, și viind și vremea sfertului de Sfet  Gheorghe. Acum fiind că aŭ venit vremea și de ploconul c rjei,  at  că vă poruncim ca să faceți împlinire de fiește-care preot și diacon câte taleri șas  și jum tate, după cum  aste luminată porunca M riei

Sale lui Vodă. Inșă pentru ca să nu vĕ vie cu greutate, Iată că vĕ facem adăstare, că până la August în 15 să faceți împlinirea, și la ploconul praznicului sf. Episcopii Iarăș vĕ vom face adăstare ca să-l împliniți mai pe urmă. Decî molifta ta protopópe al plășei..... împlinind acești bani ai ploconului cârjei să fi următor întocmai, ne făcĕnd alte ceriri de zăciuală saũ costande; căci or carele se va îndrăzni a lua mai mult, după cercetarea ce vom face, dovedindu-se vinovat, or protopop de va fi or zapciũ nu va scăpa de pedepsă, și acĕstă poruncă să se citĕască întru auzul tuturor ca să se știe, și banii fără fitanție nimenea să nu dea, puind anume și căți bani aũ primit, și fiind că și molifta ta ai cheltuială cu stringerea și trimiterea banilor, pentru ca să nu mai ați cuvînt de pricinuire, Iată că'ți dăm voe ca să-ți oprești din bani, câte patru parale de nume, într'acest chip să fi următor, și fi blagoslovit.

(L. Sig.)

1794.

Era vechiũ obiceiũ în țările românești ca la suirea pe scaun a unui nou episcop or Metropolit să se dea o sumă de bani pentru întîmpinarea cheltuelilor. Apoi mai era obiceiũ ca anual să dea preoții o știută sumă numită a cârjei. Ceea ce este curios este faptul, că în acĕstă poruncă se đice că mitropoliții luaũ banii cârjei și din cele-l-alte eparhii, nu numai din a lor.

Despre Mitropolitul Gavriil Calimah.

Gherasim (saũ Sofronie) cu mila lui Dumneđeũ Archiepiscop Constantinoplei, Noua Romă și Patriarch ecumenic.

Fiind-că prin mila lui Dumneđeũ și harul Proniei cei bine conducĕtore a lui Dumneđeũ am moștenit să conducem frânele sfintei mari Biserici a lui Christos și a acestui Scaun

prea sfânt apostolic și ecumenic al ei, noi sintem datorți ca să ne îngrijim neîncetat de sfințita disciplină și ordine a sfințelor Biserici de pretutindenea și a acestora și a altora în genere și deaceleor de trebuință potrivite cu ordinea armonică și de laudele foarte necesare ale așezemintelor, nefiind cu puțință în alt chip să se mântuască, de cât a le conduce și administrația lor cea după Dumneșeu celor capabili și vrednici. Deci Preasfințitul Mitropolit al Moldovlahiei și confrate al nostru Chir Iacob demisionând de bună-voia sa și rămânând această preasfințită Mitropolie fără sprijinul arhieresc, era de trebuință să se reazeze fără amânare în ea alt arhierieș și păstor spre conducerea mântuitoare a turmei celei cuvîntătoare a lui Christos, după cum poruncesc sfințitele și dumneșeeștele canóne, că adică să nu rămână nici o eparhie și parohie, măcar în scurt timp, lipsită de administrația pastorală și de ajutorul și vegherea arhierescă. De aceea petrecînd în orașul Iași Preasfințitul Mitropolit fost al Tesalonicului și confrate al nostru, Chir Gavriil, prin alegere obștească și cu voia și a prea piosului și prea Înălțatului Domn și Egemon a totă Moldovlahia, Domnul Domn Ioan Theodor Voevod, fiu în duhul iubit și prea dorit al smereniei noastre, convenind cu Înălțimea sa și Episcopii locului și tot clerul cel numeros sfințit și arhontic și cei-l-alți creștini ai plinirei Creștinătății, s'a ales acest preasfințit Mitropolit, fost al Tesalonicului, Chir Gavriil că să primască această preasfințită Mitropolie a Moldovlahiei, cu cuvînt de permutare. Și de aceea aș cerut obștește ca smerenia noastră să permită prin al nostru ecdos patriarchal reazezarea cu cuvînt de permutare a amintitului Preasf. Mitropolit, fost al Tesalonicului, Chir Gavriil, la scaunul acestei preasfințite Mitropolii după așezemintul bisericesc. Pentru aceea smerenia noastră prin această presintă scrisóre, ecdos patriarchal, dă învoire preasfințitilor arhieriei petrecătoare în present în prea strălucita domnie a Moldovlahiei,

În sfântul Duh iubiți ai noștri frați și conliturgisitori, ca să săvârșască permutarea amintitului preasfințit Metropolit, fost al Tesalonicului, Chir Gavriil, la scaunul preasfințitei Metropolii a Moldovei, după prescripțiile și așezământul bisericesc. De aceea spre dovadă s'a dat și acest prezent ecdos al nostru Patriarhicesc.

În anul Mântuirii 1760, April 15.

(Arhiva Română V. II, pag. 275, în grecește).

Acest document este un ecdos patriarchal, pentru fostul Mitropolit al Moldovei Gavriil Calimach, prin care se permite permutarea din o țară în alta a unui cleric. Acastă procedură este în princip anti-canonică, pentru că nu-î îngăduit de canóne unui Episcop ori Metropolit a candida pentru altă Episcopie ori Metropolie, mai ales când nici este din aceeași țară. Gavriil Calimach era fratele Domnitorului Teodor Calimach, Român de neam, dar grecisat.

Cât timp a stat în Constantinopol Teodor Calimach ca dragoman, prin influențele lui, Gavriil a ajuns Metropolit la Tesalonic. Devenind Domnitor în Moldova Teodor Calimach, influențază printre clerici și boeri de a pune Metropolit în Moldova pe fratele său Gavriil Calimach; dar fiind-că se simțea că era lucrul anticanonic, pe deoparte dă bani Patriarhului spre a-î învoi trecerea fratelui său Gavriil de la Tesalonic la Iași ca Metropolit, iar pe de alta face un simulacru de alegere pentru fratele său în Iași. Acest ecdos ne arată tot odată câtă influență avea Patriarhul la numirea Metropoliților Moldovei. Acest Gavriil venise și petrecea mai de mult în Iași,

cunoștea bine limba română, și era rusofil. El a clădit vechea Metropolie din Iași ce există până astăzi, alături de marea metropolie zidită de Veniamin Metropolitul. Ecdosul e dat de la 1760 și se știe că Metropolitul Iacob, predecesorul său, a demisionat din scaun la 1758.

Cucernice protopope, chir popo.... plasa.... sud.... blagoslovenie.

Fiind-că să urmat obicei rău până acum, fără nici o cercetare ómenii căsătorii după ce se bolnăvesc cer cinul călugăriei, și unii din ieromonachi de pela schituri fără a nu avea voie și fără nici o cercetare 'i călugăresc, apoi după ce se însănătoșază șed pe la casele lor, alții iarăși merg pe la unele schituri și își pun câte un potcapot în cap și apoi se întorc de șed iarăș în lume, încă unii și cu femeile lor, din care nu numai că se pricinuește defăimare cinului călugăresc ci și pagubă vistieriei domnești. Deci pentru ca să se curme de acum înainte acest rău obicei, iată poruncim molitfei tale ca mai întâi să dai știre pela toate mănăstirile i schiturile ce vor fi în plasă-ți ca să nu se îndrăznescă a mai călugări pe nimeni fără porunca noastră; căci orî care călugăr sau ieromonach se va arăta nebăgător de sémă se va lipsi și de igumenie și de preoție. După aceea să cercetezi și pe câți moșnegi de aceștia vei găsi locuind prin sate, cu femeile lor or singuri, și nu vor vrea să locuiască la un loc, de unde au luat cinul, să le ia potcapetile și să-i arăți satelor că nu mai snt călugări de acum înainte. In scurt, om cu chip călugăresc să nu se afle ședend prin sate, ca apoi molitfa ta vei cădea în vină. Asemenea și pentru cei ce umblă după milostenii, îți poruncim, că până nu vei vedea cartea noastră la mâna lor, să nu fie primiți; încă și cei ce vor avea carte, de nu se vor purta după

cinstea cinului, ci se vor abate la beții saũ la alte mișelii spre scandale norodului, al voe să-i iaĩ acea carte ce va avea și să o trimiți la noi. Veđi să nu lași acéști trebã la lenevire, cãci din urmãrile unora ca acestora multã defãimare s'aũ pricinuit, ajungẽnd și pãnã la auzul mãriei sale lui Vodã, și pentru ce să vie imputãciune la obrazul nostru, în vreme ce noi nici un folos nu avem de la unii ca aceștia? Ci mai mult se pricinuește scandale. Acésta și fi blagoslovit.

(L. Sig.)

1794, Apr. 26.

Acest obiceiũ, de a se cãlugãri la mórte, sub pretext de mãntuire și apoi dupã însãnoșare a rãmãnea în lume a existat de mult în țerile nóstre. De asemenea abuzul cu strãngere de milostenii din partea cãlugãrilor din țarã, dar mai ales a celor din afarã, din Turcia și Muntele Athos, aũ provocat în adevãr multe scandale. Decĩ pentru a înceta aceste abuzuri vrednicul episcop al Argeșului Iosif dã acéști poruncã.

Poruncã pentru ploconul praznicului, leat 94.

Cucernice protopópe chir πορο..... plasa..... sud..... și molitfelor vóstre preoților și diaconilor dintr'acéști plasã blagoslovenie. Știut iaste molitfelor vóstre cã ploconul anului se implinește tot-d'auna la vremea praznicului Sf. Episcopii. Dar fiind cã estimp la vremea ce era să-l scótem se făcuse orĩnduiala de zaherea, ca să dați de toți ludele douẽ banițe de grãu de ale Brãilei pentru trebuința Bucureștilor, nu am vrut ca să ve ingreuez peste putință. Dar dupã aceea făcẽndu-se orĩnduialã, ca să se pue banii la mijloc și să se orĩnduiascã și cumpãrãtori de zaherea, de unde vor gãsi cu tocmelã, dupã císia ce s'aũ făcut aũ ajuns și E-

parhia noastră o sumă de bani, care fără a nu se face molitfelor vóstre cât de puțină supărare, Ne-am împrumutat cu dobândă și i-am împlinit la numiții cumpărătorii. Decii de vreme ce molitfa vóstră a-ți rămas slobozi și nu v'ați supărat și de acéstă dată a împlini acea cerută zaharea, cu dreptate am socotit ca să scótem acum ploconul praznicului, cu care să ne ajutorăm la dobândile greutăței de datorie, cu care sîntem însărcinați pentru Eparhie. Și molitfa ta cucernice protopópe, după primirea poruncii să faci împlinire de tot ludele câte taleri trei și bani 60, și câte două costande după obicei, iar mai mult să nu se facă vre-o încercătură, saú să se facă tălnuire de vre un lude, căci dovedindu-se vei plăti îndoit, și banii fără zăbavă să-i trimiți la Episcopie, la logofătul Gavriil, unde 'ți vei încheia și socotéla. Acésta și fiți blagosloviți.

1794, Septemvře 22.

Din acéstă poruncă resultă că pe aceste timpuri episcopii erau și perceptorii, orii strângătorii de bani, la împrejurării grele de la toți locuitorii iar nu numai de la preoți. Mai resultă apoi că pe lângă darea cârjei mai era și ploconul prasnicului, adică hramul episcopiei când veneau protopopii cu banii adunați de la preoți, pentru cheltuéla prasnicului hramului.

Poruncă pentru bastonul protopopilor, leat. 1799.

Molitfelor vóstre preoților și diaconilor din sud.... plasa.... blagoslovenie.

Pentru zlotul cel orînduit ce are a lua protopopul pe fiește-care an, după cum urmăze și în cele-l-alte Eparhii, noi n'am îngăduit a vé face cerire la începutul anului, fiind că erați îngreulați din pricina erneli ce s'aú întâmplat și din pricina vácăritului, iar acum iată vé poruncim ca să-l îm-

pliniți la cucernicul protopop..... însă numai zlotul singur, iar nu mai mult, și fiți blagosloviți.

1799, Iunie 21.

Am mai întâlnit asemenea dispoziții în vechile acte bisericești, darea Bastonului protopopilor. Acastă dare era anuală și în folosul protopopilor, cari pe atunci nu erau salariați, dar veniturile acelora erau însutit mai mari ca a celor de ași, în mod abusiv. Zlotul era 30 parale, bani vechi.

Poruncă pentru orînduelile protopopilor, în ce chip să urmeze cu havaeturile ce aũ luat.

1810.

Preasfințite Episcopi al Argeșului și cu adiutor al Mitropoliei Valahiei, Chir Iosife.

Facem înștire Preosfinției tale, ca după sosirea noastră aici, făcând începere a cerceta cu deadinsul să vedem orînduelile bisericești la ce stare se află, că unde vom cunoște de trebuință să facem îndreptările cele cuviinciose, după a noastră netăgăduită datorie; între altele întocmiri și rele obiceiuri, am aflat și acésta una, nu puțină pricinuitoare de stricăctune a ipolipsului și scăderea de evlavie la cei bisericești, adică jafurile și asuprelele ce fac protopopiți județelor, atât la partea cea bisericescă, cât și la cea politică, și iscodind cu deadinsul curgerea acestei rătății, am aflat'o că este din suma cea mare a embaticîului ce dau protopopiți la Arhierii Eparhiilor. De aceea dar erau siliți și protopopiți a lua de la preoți și diaconi câte taleri 3 și 4 cu cuvînt de baston, cum și de la cununiți i hirotoniți câte taleri 10 și 15, asemenea și de la altele, și ca să dezlădăcinăm cu totul să lipsescă aceste luări de bani peste măsură, am poruncit de

s'aũ scãduť o sumã indestulãtã de banĩ din embatichĩul ce da protopopiĩ Eparhieĩ Mitropolieĩ, lãsãndu-i pe cãt s'aũ mulțãmit fiește-care, dãnd și ĩnscris supt iscãliturile lor cã vor pãzi aceste mai jos ĩnsemnate. De la cununiĩ sã nu ƒa mai mult de talerĩ doi și jumãtate, de la preoții i diaconĩ cãte talerĩ unul, cu nume de baston, de la adeverința hi-rotonieĩ talerĩ cincĩ, de la preoții ce se vor așeza la alte bisericĩ unde va fi lipsã și trebuința talerĩ cincĩ, cu nume de cheia bisericẽi, de la pricinĩ de judecãři ce se vor ĩntimpla ĩntre casnici doi și jumãtate dicheoma (dreptul) pentru ostenelã, dupã hotãrirea Domnului Alexandru Moruzi, ƒar nu cu numele de glõbã. La cislele dãjdiilor ce se vor face pe preoți sã nu ĩndrãznescã a face vre-un prostichi (adaus) mai mult mãcar un ban peste ceea ce va fi porunca. Și deosebit sã nu se mai amestece la pricinile judecãřilor ce se vor ĩntimpla la ĩngrecãtori de fete și femei vãduve, fiind mai virtos și aridicate acestea cu sfat deobște, din vremea Domnului Constantin Ipsilant. Nicĩ la judecãřile de ĩmplinirile zestrelor, ci acestea sã le lese a merge ĩn cercetarea și izbranirea judecãřilor politicești. Acãsta dar bunã ĩntocmire de o cam datã s'aũ fãcut la aceste pricinĩ ĩn Eparhia Mitropolieĩ. Scriem Preasfințieĩ tale a o opune și Preasf. ta asemenea ĩntocmire ĩn lucrare. Mãcar cã dupã deosebitã rĩvnã ce cunõștem la Preasf. ta, credem cã nu numai nu se va fi urmat acest fel de asuprire ĩn Eparhia aceea, ci mai virtos vor fi tõte puse la bunã orĩnduialã; dar cu tõte acestea nu lipsim a o face știutã și Preasf. tale.

La București la létul 1810 Ghenar 30 řile.

Al Preasf. tale ĩn Christos frate
Gavriil Mitropolit și Exarh.

Iosif Milost Boj. Episcop Argeșului.

Cucernice protopõpe, chir popo..... Plasa..... sud..... arhierescã blagoslovenie ƒți trimitem. Dintru acãstã copie ce

este întocmai după prea cinstita poruncă a Preasfințitului Mitropolit și Exarh, vei lua înțelegere de câte într'insa se cuprinde. Decî și noi poruncim Cucerniciei tale ca întocma să fii următor; Căci dovedindu-se că ai urmat în protivă cât de puțin, nu vei scăpa de certare întocma după canónele bisericesti, și să avem respuns de primire și de urmare.

1810 Februarie 9.

Acéstă dispoziție luată de exarhul Gavriil trimis ca Metropolit și Exarh peste amêndouă țările de către împêratul Rusiei și Sinodul rusesc, arată că în adevăr existaū multe jafuri și asuprirî din partea protopopilor, dar cari se justificaū că fac acestea pentru că li se cerea și lor bani din partea Arhiereilor Eparhielor. Exarhul Gavriil dă acest ordin dispunênd ceea ce se cuvine numai, să se ia de acum înainte de către protopopi. Dispoziția luată este de bună sêmă pentru ambele principate. Pentru acest cuvînt s'a trimis acéstă dispoziție și Episcopului de Argeș Iosif.

Din condica Episcopiei Argeșului la Academie.

Iosif, cu mila lui Dumnezeu Episcop Argeșului.

Cucernice protopópe al plăturilor a Revlului i Lovistei, chir popa Petre blagoslovenie. Fiind-că în Eparhia noastră, după cum ne-am pliroforisit se urmêză niște lucruri fără orînduială la madeaua cununiilor, că uniî din preoții noștri săvîrșesc taîna cununiilor, fără a mai cerceta pe cei ce vor să se ia în căsnicie și a mai lua de la protopopul plășei răvaș după orînduială, și mai ales că pe la unele sate se întîmplă de se află ómenî veneticî și femeî văduve de pe la alte sate veniți, care ajungêndu-se cu alte femeî văduve

de prin satele pe unde se aşază cu locuinţa, se şi iaŭ întru căsătorie şi pe urmă se întimplă de se dovedesc că unii dintr'aceştia saŭ că sînt rudenii cu alţii saŭ că aŭ avut femeii pe la satele pe unde aŭ şezut, cum şi femeile bărbaţii şi din vre-o ră vieţuire saŭ fără pricină bine-cuvîntată s'aŭ despărţit unii de către alţii, ne înfăţoşindu-se la nici o judecată bisericăscă ca să li se cerceteze pricina, care lucru este cu totul fără de lege şi în protiva bisericeii. Cum şi pentru creştinii ce obiceinesc a se despărţi de soţiiile lor, dându-şi adevăriniţă unul la mîna altuia de învoială, fără a fi cercetare de judecată bisericăscă, să nu îndrăznescă vre-un preot a-i cununa cu alte femeii; căci acest fel de învoiri nu sînt primite de biserică, şi dintru această ră urmare, că a nu da ştire protopopului de cununiiile ce se fac, mai urmază şi alt lucru necuviincios, care priveşte spre paguba protopopului, adică unii din preoţii tăinuiesc şi din cununii. Deci ca să lipsescă această urmare cu fără de legea ce mai sus arătăm cum şi catahrisis despre tăinuirea cununiiilor, poruncim că nici un preot să nu îndrăznescă de acum înainte a mai cununa pe cine-va, până nu mai întăiŭ va face cercetare celor ce vor să se ia în căsnicie; de nu cum-va vor fi vre-o rudenie din cele ce apără pravila a se lua, atât la flecăŭ aŭ fată, cât şi la veduvi şi mai ales pe bărbaţii şi femeile venetice, de care mai sus űicem; să'i cerceteze cu mare scumpete, căci mai ales unii ca aceştia se cuvine a avea îndreptăţirile lor înscris de la zabeţii bisericeştii de pe unde s'aŭ aflat cu locuinţă şi când nu vor avea nici o pricină ori-care, atunci să'i arate la protopopul plăşei şi aşa să ia răvaş de cununie. Iar ori care preot va cununa fără răvaşul protopopului de acum înainte să ştie că unul ca acela dovedindu-se va fi oprit de tot darul preoţiei, drept aceea pentru ca să se facă ştiut tuturoră, poruncim cucernicieii tale protopópe al plăşei să se cetescă această poruncă a nóstră pe la tóte bisericile din plăşi. Acestea scriem.

1820 Mai 30.

Și acesta este tot o enciclică dată de renumitul și cel întâiu Episcop al Argeșului Iosif. Din ea se constată abuzurile ce se săvârșeau cu cununiele până la 1820. Important e faptul că asemenea enciclice se citeau public în biserică pentru cunoștința tuturor.

Poruncă pentru sfertul Sf. Dimitrie.

Iosif cu mila lui Dumnezeu Episcop Argeșului.

Cucernice protopope al plășei topologului din sud Argeș chir popo Andrei i molitfelor vóstre preoților i diaconilor dintr'acéstă plasă blagoslovenie. Fiind-că de la casa școlelor se apropie a se face cerere de bani sfertului viitorului Sf. Dimitrie. De aceea și noi mai din vreme nu lipsim a da de știre cucernicieii tale și poruncim ca se faci împlinire de acești bani câte taleri trei și cinci-spre-zece parale de tot numele preot i diacon, însă cu cislă dréptă după starea fiește-căruia și cu obicnuita zeciuală, i câte două obicnuite costande de tot numele, și fără zăbavă aducându-se să se trimiță la D-lui Logofétul Gavriil, ferindu-te fórte de a nu face vre-o încurcătură cu nume de vre-o cheltuială, căci dovedindu-te în urmă, nu vei avea cuvint de îndreptare. Așa dar vei urma și să fii blagoslovit.

1820 Septembrie 3.

Din acest pitac se constată ce sumă dădeaú clericii pentru întreținerea școlelor grecești, numite academií.

Poruncă de publicație și cu alte cuprinderi a Preasf. Sale părintelui noului Episcop Grigorie al Argeșului.

Cuvioșilor Arhimandriți și Egumeni de pe la sfintele și dumnezeestile locașuri, Cucernicilor protopopi si molitfelor vóstre preoților și diaconilor și tuturor pravoslavnicilor creș-

tinii din Eparhia Smereniei noastre, de la milostivul Dumneđeu vę pohtim har, pace și spășania sufletescă, iar de la smerenia noastră vę trimitem molitfă și părintescă blagoslovenie. Cătră acesta, fiind-că prea blagocistivul și bine credinciosul Domnul nostru Grigorie Ghica Voevod, bunul și înțeleptul ocărmuitor i organul prin care dumneđeescă purtare de grijă aũ înoit privileghiurile ticălósei țerei noastre, și pentru ale căruia blândețã aũ revarsat Dumneđeu preste noi milele sale, m'aũ îndatorit și pe mine a fi unul din privighitori, n'am găsit nevrednic lucru a împărtăși și pe fiasca voastră dragoste harul de la care se rovdiesc la Înălțimea sa, măcar că nu eram la îndoială că vor fi neștiute înșivę aceste mari bunătăți. Drept aceea vę îndemnez păstorește și vę sfătuim părintește, că mai întâi și mai deosebit să vę rugați lui Dumneđeu pentru sănătatea și îndelungata și pacnica și fericita viață a Măriei Sale lui Vodă și a totã strălucita polată a Înălțimei sale. Al doilea să aveți ochii deschiși și învățatură pusă înainte din patimile ce ați simțit de a nu se mai încuiba între credinciosul norod aspide veninate, adică rezvrătitore minței, ci după cum se ȃice ȃicarea, să resturnați totã pãatra, și ori unde veți pricepe vre o bănuială de încuibarea acestor fel de tâlhari, îndată să o faceți cunoscută la credincioșele persoane ale slujbelor Măriei Sale, arătându-vę ca niște ochi neadormiți ai domneștelor oblăduiri ai Înălțimei Sale. Acestea dar înțelegându-le bine și aveți și bune urmări ca niște rîvnitori ai Patriei și următori păstoreștelor noastre sfaturi. Iar de la noi pururea laudă și părintescă blagoslovenie.

Grigorie Episcop Argeșului.

1823 Februarie 22.

Se știe că, Ilarion al Argeșului, participând la zaveră împreună cu Metropolitul Dionisie Lupu, aũ fost nevoiți în urmă să se retragă în Transilvania;

numindu-se nouă domn Grigorie Ghica, și învitând atât pe Metropolit cât și pe Ilarion al Argeșului, ca să se reîntorcă în țară la scaunele lor, ei sub diferite pretexte nu s'aũ întors. Atunci Domnul a dispus de s'a făcut nouă alegeri, când a fost numit Mitropolit Grigorie, iar Episcop la Argeș acest Grigorie. El era om cult și cunoscător în trebile bisericești dar înaintat în vîrstă. Acastă carte a sa este dată în eparhie îndată după numirea sa ca Episcop, și prin care se dispune a se urmări resturile de zaveriști greci, ascunși prin diferite comune și munți ai Argeșului.

Grigorie cu mila lui Dumnezeu, Episcop Argeșului.

Cucernice protopópe al plășei..... sud....., blagoslovenie. Indată ce veți primi acastă îndatoritoare scrisóre de sfátuire a smereniei nóstre, să o procetești mai întâiũ bine, apoi să o cetești din Biserică în Biserică în plășile cucerniciei tale la zilele de sêrbătorĩ, când se adună creștiniĩ la Biserică. Și de urmarea ce veți face să avem rêsponsul cucerniciei tale, și fiĩ blagoslovit.

1823 Februar 22.

Grigorie Episcop Argeșului.

Altă poruncă pentru strângerea banilor pentru școle, Sfertul Gheorghe.

1823 Mart.

Condica Academiei pagina 78.

Ilarion cu mila lui Dumnezeu Episcop Argeșului.

Vrënd smerenia nóstră bună podóbă și încuviințarea curățeniei a tuturor Bisericilor din Eparhia nóstră, lată orânduim pre cuviosul protosinghel al sfinței Episcopii, Chir Vlasie, ca să umble pe la fiește-care biserică din orașele

i satele ce se află în sud Argeş i sud Olt şi să facă cercetare de toate acestea, ce mai jos arată:

1). De sint bisericile în curăţenie grijite, măturate în lăuntru şi pe din afară, cum şi în lăuntru în sfântul Altar, pentru sfînta precistanie să vadă în ce loc şi cu ce păstrare o țin preoții, ca să nu fie în loc unde să mucezească sau să se strice de şórecl.

2). Sfîntul Antimis să fie cu sfînte móşte, să nu fie învechit i spart, sau al vre-unul Arhieru strein.

3). Sfîntele vase să fie de costor, de nu se va putea de argint, şi pentru sfîntul potir să vadă să nu care cum-va să fie spart sau crăpat ca să curgă.

4). Să cerceteze de sint deplin toate odăjdiile cele trebuítóre Bisericei adică: sfta, Epitrahil, stihar, rucaviță şi poias şi nu numai ale Bisericei odedi să fie toate deplin, ci şi fieş-care preot să-și aibă ale sale deosebite, cu care la mórte să-i fie îngroparea, iar să nu se îngrope cu ale Bisericei. Aseminea şi cărțile cele trebuincióse pentru slujbele Bisericei să vadă de sint deplin, şi câte vor fi lipsă din cărți sau rupte, sparte să se ia înscris să ni se arate.

5). Să vadă colimvitra să fie de aramă pentru botezul copiilor sau de nu se va putea de aramă să fie de dóge de stejar uscate, legată bine cu fier ca să nu curgă şi să fie mare de ajuns ca să se pótă afunda cu totul, când se va boteza, şi unde nu va fi acest fel de colimvitră să dea straşnică poruncă de a se face.

6). Să ia înscris hramul Bisericei şi de cine este făcută, de zid sau de lemn şi zestrea ei ce va fi avënd, moşil, vii, prăvălii, sau case şi ca ce venit aduce pe an Bisericei, şi acele venituri de cine se adună şi în ce chip se cheltuesc şi de cine şi unde şi de vor fi supt epitropie să ia socotélă epitropiilor, ca nu cu veniturile acelea să le cheltuiască la ale lor trebuinți şi bisericile să fie nebăgate în sémă şi lipsite de trebuințe.

7). Să cêră dela tótă Biserica catastih de câți poporâni va fi avênd fiește-care și care sînt bine următori cu pază la Biserică și cu alte creștinești fapte și care sînt rêu viețuitori.

8). Pe toți preoții și diaconii a fiește-cărîa Bisericii să-i ia înscris cu numele și semnul lor și de cine sînt hirotonisiți și unde și când și de aũ cărți de hirotonie și ale cui, deosebit însă în plasa fiește-cărui protopop.

9). Tuturor preoților să le dea poruncă a se purta cu toții în buna încuviințare aceștii preoțăști, ferindu-se de beții, de sfădi și de alte urite adunări și rële fapte cu toți poporanii lor, fiind bine și cu dragoste. Biserica să și-o păzască cu tótă orînduiala slujbelor la vreme și după învêțătura tipicului.

10). La tôte Bisericile să ȃică preoților slujba bisericeii să o cetescă de rînd iar nu unul citește exapsalmul, altul Psaltirea, altul canónele, că nu se alege nimica de acea slujbă, ci să lipsescă acéstă neorînduială, că își agonisesc mare păcat și osîndă sufletelor sale.

11). Să ȃică preoților ca fiește-care poporan, parte băr-bătescă sau femeiască să se ispovedescă la câte patru posturile și cei vrednici, după canonul ce vor lua dela duhovnic să se și împărtășască cu sfintele taîne, iar cine nu se va ispovedui măcar odată într'un an, pe acela să-l dea înscris.

12). De va fi vre-un creștin care nu merge nici de cum la biserică pe acela să-l ia înscris.

13). Preoții și diaconii să nu afurisescă pe creștinii că nu aũ ei acéstă putere, nici să se certe cu cine-va, nici să înjure.

14). De va fi (fiind cine-va țitóre în casa lui, să ȃică preoților ca să nu mérgă în casa lui să boteze (să facă aghlazmă), nici să-i dea anaforă unuia ca aceluia și luându-l înscris să ni-l arate noue.

15). Ori câți duhovnici se vor fi aflând să ia înscris numele și de când și de cine sînt făcuți duhovnici, vedîndu-se și cărțile lor de duhovnicie.

16). Să facă catagrafie pentru toți preoții anume cu sinul lor, deosebind însă plasa fiește-căruia protopop, că de se vor găsi niscai-va lude tănuite, să se știe dela cine sînt.

17). Să cerceteze și toate scólele cele românești ce sînt așezate pentru învățatura copiilor.

Acestea toate mai sus arătate ponturi, să se cerceteze de cuviosul protosinghel cu mare scumpătate.

1829 Ghenar 16.

Ilarion Argeș.

Voind Ilarion, când s'a suit a doua oră pe scaunul eparhial, să indrepteze neajunsurile administrative în eparhia sa, numește pe protosinghelul Vasilie, ca vicar al său, să viziteze toate bisericile din eparhie și să facă o catagrafie în care să se trecă aceste 17 puncte, ce le credea cultul Ilarion ca necesare pentru stărpirea abuzurilor.

Unde va fi ore acéstă catagrafie de cea mai mare valóre pentru istoria bisericeii noastre? Acest Vasilie protosinghelul era vicarul său, pentru că Ilarion stătea mai tot timpul în capitala Țării, ținut de afaceri politice și religiose.

Poruncă către protopopi pentru banii seminariului.

Ilarion ca mila lui Dumnezeu, Episcop Argeșului.

Cucernice protopópe al plășei..... sud....., fiind-că au sosit vremea a se aduce banii Seminariului dela preoți i diaconii Eparhiei noastre, poruncim să faceți împlinire de tot numele popoli de ce regulați precum se priimesc și la visteria domnescă, monedă curată, la care să intre și cei scu-

tiți toți, în orî ce numire vor fi, numai nevolnicii cariî vor fi întru adevăr nevolnici și vor fi trecuți în catagrafiî și în socotéla anului trecut, aceia să nu se supere. Acești bani să se ia drept din cap în cap, fără cislă și fără nici o para încărcătură, la care puind tótă silința pentru stringerea lor, să vii la praznicul Sf Episcopii cu tot istovul, împreună cu catastih curat de tótă suma ludelor, ferindu-te a nu tăinui vre unul, ca să nu cađi în osîndă.

(L. Sig.)

1837.

Și aceste porunci sînt date tot pentru străngerea banilor școlei de la preoți. Se constată că până la 1837, școlele se întrețineau tot cu bani din contribuția preoților.

Cuvîntul rostit de Preasf. părintele Ilarion Episcopul Argeșului la întîmpinarea Măriei Sale prea luminatului nostru prinț și Domn Stăpânitor a tótă Țara Românească Gheorghie Dimitrie Bibescu Voevod.

Prea Înălțate Dómnne!

Prea dorita nóstră și sərbătorésca noua ăi de astă-ăi, diua întórcerei Înălțimei Vóstre din slăvita și norocita călătorie ce ați făcut la Constantinopol, și a sosirei Vóstre aicea la pămîntul țerei, cu atăt mai lăminată nouă ne-a răsărit, cu cât mai lăminat vedem d'asupra Înălțimei vóstre strălucind razele trasă din apropierea vóstră de prea înaltul și strălícitul Impărătescul tron.

Iar ceea ce mai mult și lăminéază și încălzește inimile nóstre și a sălta de bucurie pre dinsele le face, este, ca privirea la aceste de afară raze ne închipuește pre cele dinlăuntru și mai lăminóse ale inimei cei bune și a luminatului suflet a Înălțimei Vóstre, și deși tăcut, dar însă cu glas bine răsunător și dulce glăsuitoar în urechi audítóre ne

chiamă spre plăcuta și vesela vedere a unei alt-fel de raze, a razelor talenturilor și a virtuților vóstre, și firește și prin nepregetate și neobosite osteneți câștigate și în multe raze trase și din lumina învățăturai științelor și a cunoștințelor care vă împodobesc și vă deosebesc, dar mai virtos pogorrite de sus de la părintele mililor, de la care, precum tótă darea cea bună și tot darul de sus de la părintele luminilor, de la care precum tótă darea cea bună și tot darul desăvirșit așa și tótă virtutea este pogorind.

Acestuia și eú smeritul și mai micul între Episcopii țarei, împreună cu colegii D-lor prea cinstiți și de bun neam boeri, D-lor marele ban Gheorghe Filipescu și D. marele logofet al dreptăței Alexandru Vilara, acestuia și noi astăzi în veselul prilej al întimpinării ce după datorie avem acestea a vă face diu partea clerului, a înaltei noblețe și a tot supusul și credinciosul norod, acestuia (đic) cu o gură și cu o inimă ne rugăm, ca precum în cursul călătoriei ce ați săvirșit pre uscat și pre mare, în vapor v'a păzit nebântuiți și țarei ce v'a încredințat sănătoși, și iarăși v'a întors și v'a dăruit, așa în călătoria cea duple marea vieței vóstre, în tot cursul ei împreună și călătorind și cărmuind vaporul domnescului înălțimei Vóstre scaun, cel impresurat de valurile grijelor și a stărilor împrejur și apăsător cu greutatea sarcinei pusă asupra-Vă, și cu zaduhul osteneților, să vă umbrască, să vă răcorască, să vă acopere, să vă sprijine și cu duhul stăpânitor să vă întărăască, ca pre norodul și țară ce v'a încredințat la limanul cel lin al fericirii să le mânăți și să le scóteți. Incordéză dar prea Înălțate Dómne, încordéză și bine sporește și înaintéză bărbătește către Capitală și domnește pentru adevér și blândeță și dreptate și te va povățui pre tine minunat drépta ta, purtată și mânăta de drépta cea prea înaltă și a tot puternică a celui ce a făcut, face și preface, ține și pórtă tóte, precum însuși știe și voește; iar pre némurile cele

bine-credincioase prin lucrarea dreptății apărute de împărații și domnii lor, către pace și fericire le îndreptăză și le duce, ca și némul nostru ridicat din vederea sa, sub înțelepța și părintesca oblăduire a Înălțimei Vóstre, slavă, mărire și închinăciune părintelui ceresc, Impăratului împăraților și Domnului domnilor se înalță. Iar Înălțimei Vóstre ani îndelungați, deplină și nebântuită sănătate și toate fericirile de la Dinsul ferbinte să vă róge și se vă ureze, cântând împreună cu noi neîncetat. Mulți ani facă Domnul de acu bine credinciosului și prea Înălțatului nostru Domn Gheorghie Dimitrie Bibescu Voevod, Dómne păzește-l pre dînsul întru mulți ani. Amin.

Cuvînt rostit de Preasf. Sa părintele Episcop Ilarion la sosirea Măriei Sale de la Giurgiu la Sf. Monastire Văcăreștii.

Prea Înălțate Dómne! Iarăși dî de veselie, dîua sosirei și a intrării Înălțimei Vóstre în capitala țarei, și iarăși clerul însoțit de prea cinstita și înalta nobleță în fruntea locuitorilor cu bucurie întimpinându-Vă, Vă deschidem precum ușile acestui sf. locaș, precum porțile Capitalei, așa și brațele, așa și ușile inimilor noastre. Intră dar prea Înălțate Dómne, intră cu bucurie conrespunzătoare cu a noastră, intră întăi aici într'acéstă Sf. Biserică, intră în bucuria Domnului și mulțămindu-l împreună cu noi pentru nebântuita și slăvita călătorie ce ai plinit, apoi păsaște în Capitală, și suindu-te de asupra Domnescului Scaun, privește de acolo inimile noastre și a tot norodul, și citind credința și supunerea scrise pre tablele lor, bine-voiți prea Înălțate Dómne a le primi și supuindu-le iscusinței Vóstre, lăsați-l a se sluji cu dînsule ca cu niște organe mult dorita dîdire a obșteștei fericiri, a căreea înțelept și meșter arhitecton, după Dumneșeu, viitorimea va mărturisi pre Înălțimea Vóstră.

Iar noi acum însuflețiți de cele mai vii nădejdi, cu cân-

tarea nevinovaților și bine cunoscătorilor tineri întimpinându-Vă strigăm cu bucurie; precum ore când acela în prilejul întimpinării Mântuitorului. Bine ești cuvântat cel ce vii întru numele Domnului.

Cuvînt rostit de D-lui Marele logofăt Ión Filipescu, Ministru Finanței și presedent la cinstitul sfat orășanesc. din partea obștiei capitalei către Măria Sa, tot la acest prilej.

Prea Inalte Dómnne. Obștea orășenilor pătrunsă de o vie bucurie pentru a Măriei Vóstre fericită întórcere dela Constantinopol în scaunul Principatului, prin glasul mădulărilor sflatului orășenesc îndrăznesc a aduce și adînci închinăciuni și tot de odată înalță mîinile către ceriú și rógă pe atot țuitorul ca să dăruescă Înălțimei Vóstre ani mulți și fericiți.

(*Notă.* Ilarion este născut în cetatea Neocastro, capitala Larisa).

Aceste discursuri sînt rostite de Ilarion, episcopul Argeșului numit pentru a doua óră, cu ocazia venirii lui Dimitrie Bibescu ca Domnitor în Valahia; unul este rostit când a sosit în țară la Giurgiu, iar altul când a venit la Văcărești. De asemenea și marele logofăt Filipescu și-a rostit orațiunea sa tot la Văcărești. Acésta mai însémnă că Ilarion era cel mai cult în ierarhia bisericăscă și cel mai eloquent. Nota pusă la sfârșit este de o altă mână mai modernă.

(La Muzeu Român No. 47)

Preadoslovia. Către cetitorii ce vor ceti.

Fraților, de demulte orî aú deprins creștinii a đice: că numai rugăciunea ne ține pe noi; căci că numai rugăciunea este credincioșilor armă de ajutor și tărie nebiruită și in-

valuiților adăpostire lină; Pentru aceea cum aș deprins a ține acest cuvânt, că numai rugăciunea ne ține pre noi. Că fiind și noi acum lipsiți de ajutor numai rugăciunea ne poate ține. Iar acei nume mare a rugăciunii nu s'au dat numai între noi, ci cu mult înaintea noastră, cele făclii luminoase ale Bisericii svinte. Svinții părinții noștri și purtătorii de Dumneșeu cu acestea aș grăit și totă nădejdea lor spre rugăciune ș'au pus svântul Ión zlateaust, nume ca acesta de rugăciune ținând: mare armă este rugăciunea. Că numai rugăciunea însăși dă pază tare celor ce s'au dat ase ținea de rugăciuni. Rugăciunea de multe ori rușinează puterea vrăjmașilor și viclenia pizmașilor; și iar țic mai marii Bisericii, că rugăciunea este săgetare, că rugăciunea pornită dintru întinderea duhului svânt, așa săgătă de repede ca și săgéta de arc, căci iaste între făptuirii mai tare de ceriul. Rugăciunea îl străbate, despica norii, și nu se așază pân nu sosește și intră în urechea lui Dumneșeu savaoht. Că așa aș țis Apostolul Iacob: că mult poate rugăciunea străbătătoare a dreptului. Și este mai ageră de cât sórele. Rugăciunea lui Iisus Navi (int) aș oprit sórele. Rugăciunea Isaiei aș tras sórele îndărăt cu 10 stepene. Ce este mai rău de dracul? Ce cu rugăciunea sa biruște. Bine aș știut bărbații cei svinți, cari cu rugăciunea s'au luminat cătră Dumneșeu. Daniil s'au rugat de trei ori în țic. David aș avut césuri rânduite de rugăciune, cum țice în psalm: sara și diminéta și amiază-țic, nóptea încă s'au rugat. De 7 ori în țic încă s'au rugat. Svinții părinți încă știind de folosul și lipsa rugăciunii tocmit-aș laudele Bisericii pre césuri de nópte și de țic, cu psalmi de psaltirea lui David, date nouă spre mângăerea sufletescă, cu care ne este fôrte lesne să ne rugăm neîncetat pre limba noastră. Că de aș fost lipsă când-va cui-va de rugăciuni, lipsă ne este și nouă acum, că se vait că nu ne simțim, iar fôrte sintem bolnavi că ne videm între foc și între apă. Și de nu ne vom ruga neîn-

catat, nu ne vom putea mântui de vicleşugurile vrajmaşului.

Cinii şi eū dintru amea socotélă socotim de scriseră acéstă cãrtişorã pre limba nôtrã. Cã vëdënd cã sintem invãluiţi cu multe impletituri în lumea acésta şi cetind în limbã streinã, este cu nevoe tãlmaciului a tãlmãci înaintea stãpânë-sëu celea ce nu le ştie, darã noi cu cât rugãndu-ne înaintea lui Dumneđeu şi neştiind ce đicem, vom fi mai fãr de cinste de cât tãlmaciul acela. Precum đic dascãlii Bisericei, cã cartea fãr de înţeles este ca trupul fãr de suflet. Şi alţii iar đic: mai bine este trii cuvinte pe înţales, de cât 1000 de cuvinte fãr de înţeles. Dirept acea am socotit şi eū smeritul şi mult păcãtosul Ión, cum cã de nu vom avea cetaniī pre limba nôtrã, ca sã ne îndeletnicim a cunóşte ruga nôtrã întru ce purcede spre folosul sufletului, care cunoscënd'o sã ne umilim şi gata a fi a cunóşte ce grãeşte Domnul Christos la svãnta Evanghelie. Privigheţi şi vë rugaţi ca sã nu cãdeţi în nãpastie. Şi iar într'alt loc đice: Privighiaţi cã nu ştim când va veni mirile. Ci şi noi fraţilor, pãnã avem vreme într'acéstã viéţã sã ne curãţim cu ruga şi cu postul, precum pörunceşte Domnul Christos aşa se urmãm, ca sã ne aflãm la điuã judecãţei de'adrépta svintei sale, cã a svinţiei sale este slava şi cinstea şi închinãctunea, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Tot în acest manuscris, pag. 253 sã aflã nota urmãtore: «Sã se ştie când ne-aū trimis Mãria Sa Vodã Igumen la sfinta mãnãstire la Hurezī, luãndu-më din Igumenia de la Câmpu-Lung, care întru Egumenie fãcënd acolo anī 3 şi la Hurezī am venit în Septemvre 24. Când era létul 7201, şi când aū fost în Iulie în 4, la prãznuirea sfintului şi marelui mucenic Procopie venit-aū la sfinta mãnãstire pãrintele Episcopul Chir Ilarion Rîmniceski care dupã hirotonia sfinţiei sale întâiū într'acéstã sfintã mãnãstire ce e đisã mai sus sluji liturghie sfinţia sa şi aū şi fãcut hirotonia întâiū

la cea sfință liturghie pe Diaconul Grigorie preot, și pe alt călugăraș anume Ión, Diacon, și într'ace vreme ȳera Cernica Biv vel armaș ispravnic și Apostol Clucer, Poenariul cheltuitor la lucrul sfintei mănăstiri.

Acéstă întroducere am decopiat-o dintr'un manuscris proprietate a museului nostru. Importanța constă în aceea că pe timpul lui Constantin Brâncovénu nu erau tóte cărțile de ritual bisericesc traduse în românește. Tot din acéstă prefață se constată că acest Ioan a tradus acéstă carte pentru trebuința bisericescă.

C. E.

SISTEMUL

BISERICILOR ORTODOXE AUTOCEFALE.

Urmare și fine. Veđi Bis. Ortodoxă Română No. 5 anul XXV.

Până aci am arătat că sistemul Bisericilor autocefale este cel mai vechi, și este acela care a fost d'a pururea în uz în Biserica Orientului. Acum rămâne să demonstrăm și partea a doua a afirmărilor noastre, că adică: „*Sistemul „acesta al bisericilor autocefale este cel mai bun; „că din el rezultă multe și nenumărate bunuri, și „este singurul care apără biserica, atât de jugul „despotice al bisericeii papale, cât și de anarhia și „descompunerea în care se află bisericile protes- „tante“.*

1) *Sistemul bisericilor autocefale naționale, evită orice colisiune între biserică și stat sau societatea civilă.* Când biserica unui stat este supusă unui șef spiritual, carele se află în afară de cuprinsul aceluși stat în alt stat, și sub influența unui guvern străin de acela al statului în care se află biserica, șeful străin poate fi indiferent de interesele bisericeii celui alt stat, sau chiar inamic. Se poate întâmpla să fie chiar și de altă naționalitate și religioane, și

atunci foarte lesne biserica condusă de el poate veni în conflict cu statul său, căci interesele ei sunt conduse de șef din afară și străin de interesele statului în care se află biserica supusă lui. Șeful bisericesc străin, care poate fi, precum am dis indiferent, sau chiar dispus inamiceste, se poate întimpla să dea ordine, cari să nu'l intereseze, dacă ele vor turbura statul străin în care se află biserica supusă lui. El va fi indiferent dacă ordinile date vor vătăma, ori interesele bisericeii, ori ale statului; sau să poate întimpla ca chiar cu scop și din răutate să voiască a vătăma interesele aceluia stat. Autoritatea administrativă bisericescă însă, când este internă și în stat, reprezentată prin bărbați cari aparțin aceleeași națiuni, căreia aparține biserica, ei însuși fiind cetățeni și fii ai aceluiaș popor; când interesele naționale ale statului sunt și interesele lor proprii, și când cei ce conduc aceste Biserici, au depus jurământ, ca și toți cei-l-alți ce au însărcinări în stat și exercită o autoritate și putere, ca și ei ca și aceia vor fi supuși capului statului și legilor Țării, ei se vor sili tot-d'auna în administrațiunea lor să concorde interesele bisericeii cu acelea ale statului. Ei au să evite tot-d'auna tot ce poate să aducă conflict între Biserică și stat. Evitarea unor ast-fel de conflicte și acordul său armonia între Biserică și Stat, este o mare fericire și poate, în mod minunat, să contribue la prosperitatea atât a bisericeii cât și a statului. Causa principală a conflictelor continue între Papă și clerul bisericeii sale cu guvernele diferitelor state, provine mai ales din aceea că Papa, carele de ordinar este Italian, și atât el cât și consiliul său compus din cardinali și cei-l-alți Iesuiți cari îl încongióră, cu toții sunt cu desăvîrșire străini, ba chiar și inamici intereselor statelor străine în cari se află bisericile ce le conduc și ast-fel adesea ori ordonă lucruri cari de și convin bisericeii, sunt însă contrarii legiuirilor statelor unde se află bisericile cărorora ordona și acestor state le este cu neputință a le ad-

mite acele ordine. Pentru acesta tot-d'auna auđim că rela-
 țiunile între Vatican și guvernele diferitelor state sunt vr-
 mșești, și frte rar sau mai nici o dată nu există armonie.

Acelaș lucru s'ar ıntimpla și la noi dacă Patriarchul de
 Constantinopol ar fi un fel de Papă al Bisericei de Orient
 și ar ordona ın Bulgaria s. ex., sau ın Serbia, ın Rom-
 nia, Rusia, Grecia etc. Am fi avut și noi atunci pe tt linia
 conflicte continue ıntre Biserică și Stat. Trebuie ca cine-va
 să fie orbit de pasiune, ca să prefere stărei de continuă
 inimiție, ın care se află Biserica și Statul ın lumea Ca-
 tolic, și certurile, cari de sigur ar fi fost la ordinea ęilei
 și la noi, dacă ar fi fost acelaș sistem, ın locul liniștei care
 domnește tot-d'auna (apoi bine ınteles de mici excepțiuni
 pentru lucruri nefnemnate) și al armoniei care este carac-
 teristic ın raporturile Bisericilor Ortodoxe cu statul sau gu-
 vernele ın sinul cărora sunt aceste biserici, ca biserici na-
 ționale și autocefale. Mai pte fi dar cea mai mică ındo-
 ial ın acst privință că sistemul bisericilor autocefale este
 de o mie de ori mai preferabil, de ct sistemul adminis-
 trativ al Bisericei catolice care concentrz tt puterea și
 autoritatea administrației ın minele Papei?

2) Sistemul bisericilor autocefale naționale *imprim sa
 d clerului fie-cărui popor al bisericei sale ortodoxe
 un caracter național*. După acest sistem clerul fie-cărui po-
 por ortodox este os din sele sale și carne din carnea sa;
 este cler național, cler carele ımpartșește și bucuriile și
 ıntristrile poporului, aș ın ct srta și avantajile acestuia
 (ale poporului), sunt și ale sale (ale clerului). Din acst
 cauză el lucrz și 'și face datoria sa ınsuflețit de spiritul
 iubirei cătră popor, căruia aparține. El urmărește progre-
 sele sale spirituale, intelectuale și științifice, trăește ın ace-
 eași admosfer spirituală și ın ea se mișcă. Se educă ın
 aceleași instituțiuni de educațiune comună cu poporul; iar
 educațiunea și cultura sa superir o primește ın univer-

sitățile națiunii, în contact cu cel-l-alt tineret național, învățând pe lângă studiile teologice și alte studii generale, pe cari or ce om de carte trebuie să le asculte, ca fie-care să cunoscă ultimile dezvoltări și progrese ale științei. Ast-fel educațiunea și instrucțiunea clerului Bisericilor autocefale, este educațiune națională, și instrucțiunea unui ast-fel de cler este conformă cu progresul și tendința popórelor din ziua de astă-zi. Un ast-fel de caracter adecă național, nu se póte vedea la clerul bisericeii Romane, în stinul diferitelor popóre unde își are pe credincioșii săi. Pe când clerul ortodox este pentru fie-care biserică cler: Ellin, Rus, Român, Sêrb, Bulgar, clerul bisericeii Romane, or unde s'ar afla este cler papal. Apartține înainte de tóte Papei, își are privirile sale ațintite la Roma, urméză tóte instrucțiunile ei și este strein de patria unde se află; strein de dezvoltarea sa spirituală și de progresul ei, se educă în seminariile catolice, după instrucțiunile date din Roma, instrucțiuni deosebite și separate prin mureii Chinei de cea-l-altă instrucțiune națională. Învață lucruri cari sunt în antiesă cu progresul lumii ce'l încongiórá; și el, la rindul său, în urmă predică lucruri, contrarii cu tendințele culturei naționale, căci ast-fel s'a inspirat și s'a educat, și este cu desêvîrșire strein de tot ce'l încongiórá. Iar interesele patriei cărei apartține și pe care a negat'o cu desêvîrșire, îi sunt atât de streine, în cât fórte adesea se declară inamic chiar și celor mai sacre interese naționale.

Tot așa de protivnic și antipatriotic ar fi de sigur și clerul ortodox, dacă am avea și în Biserica ortodoxă, un papism ortodox, adică, dacă am introduce sistemul bisericeii papale. Clericii ortodoxi de pretutindenii, ar servi interesele sale, iar nu interesele némului căruia ar apartține și el și biserica ce o servește. Ar apartține lui și nu patriei. S'ar conforma spiritului ce vine de la centru, iar nu intereselor poporului. Ar fi cu un cuvînt strein de interesele și tradiți-

unile națiunii sale. Clerul: Rus, Român, Grec, Sârb, n'ar mai fi cler național, fie-care al bisericii sale, așa precum este astăzi. Și ast-fel fiind este iarăși timpul să întrebăm, poate fi cea mai mică îndoială că nu este de o mie de ori mai preferabil sistemul bisericilor autocefale, care are cler național și cu iubire de patrie, de cât sistemul papal, care este nevoit, din cauza concentrării autorității și a puterii administrative în mâinile Papei, să aibă cler strein și fără iubire către patria bisericii unde se află, precum este clerul apusan, bine înțeles cu ore cari mici excepțiuni?

3) *Sistemul Bisericilor autocefale naționale face clerul să iubit de popórele acestor biserici.* Acésta rezultă de la sine din cele ce preced. Un cler național, în-suflețit de sentimente patriotice, cler a cărui istorie se lágă cu istoria poporului său a națiunii pe care o păstorește și despre carele de mai 'nainte există convingerea, nu numai că nu va face ceva contra intereselor naționale, dar se va și lupta cu or ce sacrificiú pentru apărarea acestor interese, un ast-fel de cler, este natural că trebuie să fie iubit de popor. Acésta explică în modul cel mai evident pentru ce la tóte popórele ortodoxe clerul cu tóte lipsurile și puțina cultură a majorității acestui cler este iubit de popor. Ura care este către cler: în Italia, în Franța, în Ispania și în genere la tóte popórele cari aparțin religiunii catolice, este lucru cu desevírșire strein și necunoscut la noi. Acolo clerul este urt de popor, căci nu are nici o credință despre convingerile sale naționale; căci adesea s'aú opus intereselor naționale; acolo în fie-care și autoritatea bisericescă se vede luptând și împotrivindu-se guvernului național al statului unde se află biserica. Din acésta cauză se și observă că focarele materialismului și ale inimizității către religiune, sunt în special, țările catolice. Iubirea poporului ar fi pierdut'o și clerul bisericii ortodoxe dacă ar înceta d'a fi cler național; dacă ar depinde d'afară, d'altă auto-

ritate bisericească, pe care ar servi-o; dacă s'ar fi format ast-fel în cât să nu aparțină fie căruî popor, ci unui șef strein, din afară, ale căruî tendințe adesea să fie indiferente sau chiar și inamice către tendințele țerei în care ar lucra și s'ar afla clerul. Atunci s'ar vedea și la popórele ortodoxe aceeași ură, aceeași neîncredere, acelaș dispreț și către clerul nostru, care se observă în Țéřile catolice. Atunci s'ar fi născut încetul cu încetul și la noi aceeași inimicție și către religiunea creștină, care este în Italia, Franța și în cele-l-alte Țéři catolice. Decî și din acest punct de vedere numai rămâne nici o îndoială că de o mie de orî este mai preferabil sistemul bisericilor ortodoxe autocefale, care face ca clerul lor să fie iubit de popor și face în acelaș timp iubită și religiunea creștină, de cât sistemul papal care are un cler urit de popor și prin acésta contribuie a desvolta ura și disprețul și către religiunea creștină, lucru pe care îl vedem în tóte Țéřile unde domnește catolicismul papal.

4) *Sistemul bisericilor autocefale naționale înlesnește mai bine desvoltarea Bisericilor.* Cu cât sunt mai multe centre spirituale, cu atât se desvoltă mai multă viéță și activitate pretutindenî. Grecia veche își datorește desvoltărei ei uimitóre și extra-ordinară faptulul că consta din mai multe republice independente una de alta, avéndu-și fie-care viéța sa proprie, politică, religiósă și artistică. Atena, Sparta, Teba, Corintul, Samos. etc., erau atâtea centre de viéță. Italia în evul mediú și în timpurile renașterei își datorește aceleași cauze înflorirea ei. Statele ei și orașele cele multe cari duceau o viéță democratică, tóte erau focare de desvoltare, progres și civilisațiune. Germania înainte de unire, înainte de 1870, divisată în diferite state, cu capitalele lor, fie-care era un centru propriú de viéță spirituală, și trebuie să o mărturisim, că atât din punctul de vedere religios, cât și sciințific și al artelor, era mai în flóre de cât astă-đi. Nu voim a đice că unirea Italiei și a Germaniei, nu era

necesară. Unirea acésta se impunea pentru fortificarea lor națională și militară, pentru ca să pótă resista contra inamicilor lor puternici, dar acésta fortificare și înălțare aũ plătit'o scump Italia și Germania prin slăbirea și decadența lor spirituală și intelectuală. Bisericile însă nu urmăresc o fortificare și întărire exterioră, așa în cât să fie necesară o mare concentrare. Pentru desvoltarea Bisericilor este mult mai de folos ca să fie mai multe centre spirituale bisericesti.

În Biserica Apusului concentrarea absolută a puterii în mâinele Papei, suprimă libertatea și desvoltarea bisericilor parțiale. Centrul cel mare și puternic apasă greu asupra părților întregului corp și îl condamnă la atrofie. Istoria Bisericească ne spune că ori în ce parte papismul a fost mărginit și se da bisericilor libertate și conducerea administrativă proprie, acolo, adică în acele biserici de și papistașe, îndată s'a arătat și a înflorit o nouă viață religioasă și teologică. Și ori unde acésta libertate era apăsată și dispărea ori-ce independență, decădea și desvoltarea și viața religioasă și intelectuală. Biserica Franței a înflorit și a produs Bosueți, Pascalii, Masillonii, Fenelonii și Fleiry atunci când în Franța, sub Ludovic al XIV, s'aũ proclamat contra Papei și contra despotismului papal, faimósele libertăți galicane, cari dădeaũ Bisericei Franței independență și o administrațiune proprie bisericescă, cari făceaũ acésta biserică ca și independență și autocefală. De asemenea și în Germania catolică, a început a se arăta o desvoltare mare teologică și un impuls către o nouă viață și desvoltare religioasă atunci când Iosif al II al Austriei a mărginit puterea papismului în Germania și a dat bisericelor catolice germane o ore-care independență și a făcut-o ca și autocefală. Atunci s'aũ arătat în Germania cei mai distinși teologi: Ian, Dannemayer, Scheiller, pe cari îi aũ urmat Meler, Hug și Kuhn și chiar Hefele, Hircher și Döllinger, cari sunt flórea Ger-

maniei catolice. Dar de când în Franța s'au desființat acele libertăți galicane, iar în Germania a dispărut orî-ce libertate și independență de autonomie bisericească și orî-ce tendință liberală a fost sufocată de Iesuiți și de ordinele și dictamen-tele directe ale Vaticanului, de atunci a decăzut și a încetat orî-ce viață și dezvoltare teologică și religioasă în aceste Țări.

Din contră observați bisericele protestante, cari se conduc tôte de sine. În ele pretutindenî înflorește știința teologică. Pretutindenî se observă mișcare și viață. Pretutindenî: În Germania, Elveția, Olanda, Anglittera, America, protestan-tismul se află în flóre. Acésta se datorește multelor centre ale protestantismului.

Tot ast-fel și în biserica orientală. Fiind-că din cauza sis-temului Bisericilor Autocefale sunt mai multe centre spiri-tuale bisericești (fără ca unitatea dogmatică să înceteze, cum este la protestanți), acésta va contribui fórte mult în viitor la dezvoltarea și înflorirea Bisericilor Ortodoxe. Ȑicem în viitor, fiind-că nu trebuie să pretindă cine-va astă-đi mare dezvoltare și înflorire a științei teologice la aceste biserici, ținênd sémă că în Orient și în Orientul Europei, din cau-sele cari sunt atât de bine cunoscute tuturilor, aũ fost împre-jurări excepționale cumplete, cari aũ împedicat și aũ întârziat dezvoltarea popórelor bisericilor ortodoxe. Astă-đi însă când aceste împrejurări pentru cele mai multe din aceste biserici aũ dispărut, înflorirea științei teologice și a vieței religioase, are să revină iarăși în Țările și Bisericile Ortodoxe. Multele centre religioase unite între ele și cu libertatea de acțiune ce este proprie sistemului Bisericilor autocefale naționale, ne dau garanția că în viitor va fi o mare dezvoltare și în-florire a științelor teologice și în genere a vieței religioase. Cu cât vor fi mai multe centre spirituale, cu atât mai mult este asigurată cea mai mare viață și dezvoltare religioasă în viitor. Oare nu învederéză și acésta prin însăși natura reală a faptelor întimplute că sistemul bisericilor naționale auto-

cefale este de mil de ori mai preferabil pentru dezvoltarea viitoare a acestor biserici de cât sistemul centralisator și despotic al papismului, pe care, este de mirare, cum au dorit și doresc unii ca să'l vadă și la noi, sistem care, precum am văzut, împiedica în Apus totă libertatea și dezvoltarea bisericilor parțiale.

5) *In fine, sistemul Bisericilor autocefale naționale, sistem care a existat și a domnit de la început în Biserica Orientului, apără această biserică atât de jugul despotic al Papei, jug care apasă foarte greu asupra bisericilor apusului, cât și de anarhia și descompunerea în care se află și către care merge cu pași repezi biserica protestantă.* Acest sistem este singurul care unește și concordă de minune unitatea întregei Biserici cu libertatea ce trebuie să o aibă fie-care Biserică parțială.

În Biserica Occidentului este necontestat că domnește o administrațiune despotică. Papa este stăpânul absolut și suprem al Bisericii Apusene; conducând și administrând toate după a sa voință. El pretinde supunere orbă din partea tuturilor catolicilor din lumca întregă, și mai ales de la 1870, când sinodul din Vatican, în disprețul întregei lumi civilizate și al tuturilor catolicilor, cari încă își mai făceau iluzii că în această Biserică mai exista oare-care libertate, a declarat pe Papa *infailibil*. De atunci mai ales Papa face ce voește. Voința sa este lege pentru cele două sute milioane de credincioși catolici. Tot ast-fel trebuie să se supună orbește Papei chiar și toți cardinalii, cari, de și consilierii ai săi, ei însă sunt organele și creațiunile sale cele mai docile și mai supuse la ordinele sale.

Așa numitele sinode universale pe care Papii le-au convocat din timp în timp, n'au absolut nici o independență sau voință chiriarchică, precum erau vechile sinode ecumenice ale Bisericii. Acestea sunt simple consfătuiri ale Papilor

voțând ceea ce ei le dictéză. Hotărârile lor se pregătesc de cei ce încongióră pre Papii și se supun aprobărei lor numai de formă. Papii sunt totul. Principiul lor este: *sic volo, sic jubeo. Non possumus* este tipul său formula obicnuită prin care refuză tot ceea ce nu le ar plăcea și conveni. Bisericele diferitelor Țări catolice, n'aũ nici măcar umbră de independență, de inițiativă sau de administrațiune proprie. Mitropoliții lor și sinódele episcopilor acestor biserici, sunt datóre să asculte și să urmeze orbește și fără împotrivire tot ce ordonă Papa. Resolvirea oricării cestiunii o dă Papa așa cum voește el, *Roma locuta est, quaestio soluta est* (când Roma vorbește, cestiunea este rezolvită), este principiul care domnește și se respectă de toți. Orică învătătură sau doctrină, este admisă sau suportată, dacă are aprobarea tacită cel puțin a celor ce încungióră pre Papa. Orică scriere teologică, oricât ar fi de catolică și conformă cu vechia tradițiune a Bisericeii, este în pericol de a fi stigmatizată și pusă la Index, adică proscrisă și numerată între cărțile interdise, dacă ea nu place celor ce încungióră pre Papa. Iar aceștia nu arare ori se iaũ după simple desaprobări, și condemn scrieri teologice scrise în limba germană, engleză sau în alte limbi străine, fără chiar să le fi citit sau să aibă cea mai mică cunoștință despre cuprinsul lor. Se mai întâmplă ca cei ce le condemnă să nu aibă chiar cunoștința limbii în care sunt scrise cărțile condamnate. Un exemplu. Peronne, unul dintre cei mai distinși teologi ai Bisericeii Romane, nu cunoștea limba germană; și cu toate acestea era consilierul intim și cel mai însemnat când era vorba de a se judeca scrierile teologice ale profesorilor germani!

Din cauza acestei excentrice lupte a sistemului papal contra oricării desvoltării spirituale, fórte multe scrieri teologice excelente a profesorilor de teologie germani, cari fac onóre științei teologice catolice aũ fost condamnate la Roma

ca de exemplu scrierile lui Meler ale lui Kuhn, ale lui Dörlinger, Herman, Günter și ale altora.

Un sistem despotic și în același timp arbitrar mai perfect nu s'a vădut în lume. Pentru acesta cu drept cuvînt contra acestui despotism papal protesteză pretutindeni toți catolicii iubitori de progres. Tot pentru același cuvînt s'a răsculat cu dreptul și Vechii catolici în anul 1870. De aceea contra lui a ridicat glasul cu drept cuvînt și cei mai însemnați oameni politici chiar ai statelor catolice. Aceste protestări însă din nenorocire până astăzi au fost zadarnice. Biserica catolică dorește și caută toate mijlocele spre a lepăda jugul despotic al Papei, care o apasă foarte greu, dar până astăzi toate luptele întru acesta au fost zadarnice.

Ast-fel este administrațiunea centralizătoare și despotică a Bisericii Romane pe care unii nesciind'o și necunoscînd'o doresc ca s'o vadă și la noi.

Cu totul contrarie, dar de asemenea defectuoasă este și administrațiunea și starea bisericilor protestante. Pe când în Biserica Romei domnește un despotism de fer și absolut, în Bisericile protestante domnește anarhie, desbinare și descompunere. Ne avînd o doctrină precisă și determinată, pe care să o urmeze toate aceste biserici, și neavînd aceeași organizare și același cult, s'a separat și s'a divizat unele de altele înstrăinându-se într'atît, încît inimiciția reciprocă, câte o dată, covârșește chiar ura către catolici și către ceilalți creștini eterodoxi! A fost mai ales un timp când ura între bisericile protestante, luterană și calvină s. ex. în Germania și Elveția și între bisericile anglicană și presbiteriană în Anglia, au provocat resbõe civile înfricoșate. În diferitele și nenumăratele Biserici și eresii protestante nu se află nici măcar umbră de unitate. Aceea ce predică și învață una, cea-altă combate. Administrațiunea este cu totul diferită în fie-care din aceste biserici. Unele au episcopi (Anglicanii, Metodistii și Hernhuții), alții numai presbiteri și diaconi.

Unele aũ o administraþiune bisericescã, lãsatã cu desãvîrþire la dispoziþiunea guvernului, sau a principilor þi regilor, diferitelor state, dupã principiul: *Cujus regio, illius religio* (a cui este þara a aceluia sã fie þi religiunea), altele, þi acestea sunt cele mai multe, aũ dat tãtã puterea poporului þi consiliilor laice; altele iarãþi negã cu desãvîrþire ori-ce autoritate þi demnitate bisericescã (Quakerst). In cultul lor, domneþte de asemenea aceeaþi confusiune þi disensiune. Practicele cari sunt admise þi sunt in uz intr'o bisericã, sunt respinse þi condamnate de alta. Se pãte dice cã pe tãtã linia domneþte cea mai mare confusiune. Biserica Romei a sacrificat pentru menþinerea unitãþei in intregul corp al Bisericei, tãtã libertatea bisericilor parþiale; Biserica protestantã, din contrã, a sacrificat unirea tutulor pentru desãvîrþita libertate a parþilor.

Numai Biserica Rãsãritului, urmãnd sistemul Bisericilor autocefale naþionale, pe bazele unia þi aceleeaþi credinþe, a aceleeaþi administraþiuni, þi a aceluaþ cult þi disciplinã bisericescã, cu recunãsterea intãietãþei de onãre Patriarhului de Constantinopol, le intruneþte pe amãndouã: *Ea are atãt unitatea intregii Biserici, cãt þi libertatea Bisericilor parþiale*. Cine pãte nega cã Biserica ortodoxã nu este una? Nu mãrturisesc toþi ortodoxii (120 miliãne) aceeaþi credinþã? Nu avem cu toþii aceeaþi administraþiune bisericescã, conformã canãnelor primelor sinãde ale Bisericei? Nu avem cu toþii acelaþ cult, aceleeaþ ceremonii, aceleeaþ sãrbãtori þi aceleeaþ obiceiuri þi practice religiãse? Rusul, Romãnul, Sãrbul þi grecul, or unde s'ar intãlni in lume, nu se socotesc ei fraþi inþru credinþã? Nu merg ei þi se inþchinã in aceeaþ bisericã, abstracþiune fãcãnd de naþionalitatea cãreea aparþin? Nu se impãrtãþesc ei in caz de necesitate in acelaþ bisericã þi de acelaþ preot? Nu botãzã ei pre copiii lor? Nu sãvîrþesc nunta? Nu-þi prohodesc pe iubiþii lor prin or ce preot ortodox, fãrã ca sã se

intereseze cărei naționalități aparține acesta? Bisericile ortodoxe ale diferitelor națiuni, nu se socotesc ele surorî? Iar Patriarhiî, mitropolițiî sau conducătoriî acestor biserici, nu schimbă la suirea lor pe tron epistole irenice, în semn de cunoștință și recunoșterea reciprocă? Și la necesitate nu se corespund și se sfătuesc între ei asupra cestiunilor cari privesc pre întréga biserică? Nu onoréză tóte aceste biserici pre Patriarhul de Constantinopol, ca pre ierarchul care are întăetatea de onóre în întréga Biserică a Orientului? Nu respectă tótă opiniunea Bisericeî de Constantinopol ca a Bisericeî surorî mai mare, și la or ce nevoe nu se grupéză tóte în jurul acesteî Bisericeî, ca pe lângă centrul ortodoxiei?

Dar Patriarhul ecumenic de Constantinopol nu este Papă al Bisericeî de Orient. El nu póte ordona în mod arbitrar în nici o biserică. El nu este stăpânul și suveranul bisericeî; dar exercită o influență morală superióră asupra tuturor celor-l-altî episcopî ortodoxî, așa precum fratele cel mai mare exercită o influență asupra fraților sêi majorî, fără însă a putea să le ordone. Fratele mai mare este în frunte și conduce pre cei-l-altî frați, fără siluire; iar cei-l-altî îl urméză de voe, îi cer părerea și sfatul și îl respectă. fără însă ca prin onórea ce îi dau, să îi dea vre-un drept asupra lor sau a se impune lor.

Ast-fel este raportul Patriarhului ecumenic către Bisericile ortodoxe autocefale. Acestea compun ca să ñicem ast-fel un fel de confederațiune sau familie de biserici surorî; independente între ele; dar cari au un centru moral, pe sora lor mai mare, Biserica de Constantinopol, care exercită asupra lor o influență morală și prin respectul ce i se dă se menține unitatea familiei, sfătuind și dându-și opiniunea, orî de câte orî i se cere. Ea servește de centru prin care se unesc între dânsele tóte aceste Biserici surorî. O ast-fel de unire a Bisericeî Ortodoxe, întemeiată pe același credință, pe iubirea reciprocă frățescă și pe autoritatea morală care

se recunosc de către toate, surorii celei mai mari, Bisericii de Constantinopol, nu este ea oare mai preferabilă de cât unirea Bisericii apusului, care se bazează pe supunerea orbă și servilă către un Papă stăpân arbitrar, absolut, cu puteri nemărginite și infailibil? Nu este mai nobilă unirea fraților deopotrivă și independenți între ei, onorând pe cel mai mare, ca pe un centru moral al lor, cerându-și și urmându-și de bună voie sfaturile frațești, de cât o unire de servi, cari se supun orbește la ordinele unui pontifex arbitrar.

Acosta este deosebirea între unirea care exista în Biserica Orientală și cea care exista în Biserica Apusului. Pe când în Biserica Apusului unirea bisericească sacrifică cu desăvârșire toată libertatea bisericilor parțiale, Biserica Orientală, deși păstrează neclintită unitatea ei, ea însă precum am văzut, prin sistemul Bisericilor Autocefale, concorda cu această unitate întreaga și desăvârșita libertate posibilă a bisericilor parțiale. În Biserica Orientală, fie-care Biserică Națională are viața sa proprie; se mișcă liber în ea; are existența sa proprie și desăvârșită. Are o autoritate înaltă administrativă și autocefalie proprie, în Sinodul Arhiepiscopilor și în Patriarhul său Arhiepiscopul său Mitropolitul care este în fruntea lor, și această autoritate conduce afacerile ei independent de orice altă autoritate eclesiastică externă. Fie-care din aceste biserici își educă clerul ei în școlile ei proprii theologice. Ea hotărăște cele privitoare pe cult și disciplina bisericească, după necesitățile fie-cării țări, având în vedere, bine înțeles, întru toate, tot-d'auna principiile și bazele pe cari sunt așezate toate bisericile ortodoxe; și a căror păstrare constituie unitatea întregii Biserici de Răsărit. Astfel, fie-care biserică parțială ortodoxă autocefală, se dezvoltă în libertate, și are o formă proprie a sa, numai din cauza caracterului național propriu al poporului ortodox căreia aparține cea biserică. Și astfel aceeași biserică ortodoxă

în sine, după forma sa externă se prezintă cu o formă deosebită, proprie a sa, Rusă, Română, Sârbă, Grecă etc. Educațiunea clerului, modul instruirii, predicii, cultul, arhitectura, pictura, muzica și disciplina bisericească în temple, precum și diferitele practici religioase, toate au și poartă în diferitele biserici naționale un caracter propriu al lor. Acesta deosebire însă nu suprimă unitatea lor, nu este ceva rău, ci mai mult o calitate proprie fie căreia. Acesta este o probă, că în Biserica noastră Ortodoxă se concorda foarte bine, *unitatea întregului cu libertatea părților, adică a Bisericilor Parțiale*. Cu alte cuvinte Biserica Răsăritului realizează aceea ce nu poate realiza nici Biserica Apusului, nici bisericile protestante. Biserica Orientului nu este sfișiată în mai multe biserici, precum foarte greșit susțin unii; nici subdivisată, precum este Biserica protestantă; pentru că; Bisericile Autocefale Ortodoxe, numai întru cât privește administrațiunea lor sunt despărțite între ele, nu însă și din punctul de vedere dogmatic. Ele, din punctul de vedere dogmatic, toate sunt unite între dinsele prin legăturile nedeslegate a iubirii, care le unesc pe toate sub conducerea Patriarhului de Constantinopol recunoscut de toți cu înțelegerea de onoare, între toți Episcopii Bisericii Ortodoxe.

Biserica Apusului din contră, *accentuiază unitatea întregului, până la despotismul absolut cu sacrificarea or cărei libertăți a bisericilor naționale ce o compun*. Iar Biserica Protestantă, din contră *accentuiază libertatea bisericilor parțiale, cu sacrificiul unității, până la desființarea nu numai administrațiunii, dar până la despărțirea dogmatică*, și progresază continuu în separațiune, desbinându-se și ajungând până la cea mai desevirșită anarhie și descompunere.

În antiteză către amândouă aceste biserici, singura Biserica Ortodoxă a putut evita și evită amândouă aceste stînci ascunse de prăpăstire (nahlapî).

D'asemenea nu este adevărată nici acușatiunea ce se aduce de mulți și pe care o repetă și D-l Geltzer în diatriba sa, că sistemul Bisericilor autocefale, face aceste biserici servile diferitelor guverne ale statelor în cari ele se află. Legile organice ale sinódelor diferitelor Biserici Autocefale, prescriu în mod clar și lămurit drepturile sinódelor acestor Biserici, și li se recunoște deplină libertate în administrarea afacerilor spirituale ale acestor Biserici, în tot ce se rapórtă la învățătura saú doctrina Bisericeii, la cult, la disciplină și buna orînduială bisericéscă și a clerului parohial și monahal, etc. Numai asupra afacerilor cu caracter mixt, ca nunta, divorțul, administrarea averilor bisericéști și monastirești, cari tóte sunt în legătură cu cestiuni materiale și de ordine civile și politice, numai asupra acestora statul nu póte fi indiferent, ci își are rolul sėú. Iar reprezentantul regal, care este în sinod, și care scandalisă pre mulți, el, fie chíar și ministru, nu are vot în cestiunile ce se discută în sinod, ci numai observă ca să se evite or ce conflict între Biserică și autoritatea statului civil. Aci, Biserica ca instituțiune, nu este stat în stat, ci există în stat. Simpla observațiune pe care o are statul, este un drept al sėú; iar aceia cari vorbesc despre o supunere a Bisericilor Autocefale Statului, s'aú Guvernelor Statului unde sunt acele Biserici, sunt cu desėvîrșire necunoscători ai stărei lucrurilor.

Ast-fel stând lucrurile în Bisericile Autocefale, óre nu se dovedește prin însăși natura reală a lucrurilor că atât din punctul de vedere al unităței bisericéști, cât și din punctul de vedere administrativ și al libertăței, sistemul Bisericilor Autocefale care există și domnește în Biserica Orientului, sistem care concordéză atât de admirabil și minunat *ordinea saú unirea bisericéscă și libertatea*, acest sistem este de o mie de ori mai preferabil de cât sistemul papal despotice și centralisator, carele desființéză cu desėvîrșire și

libertatea și ordinea bisericească, precum și de cât sistemul bisericilor protestante, carele și el paralizăză ori-ce ordine și libertate adevărată?

Acum credem că prin cele ce am arătat devine pentru ori și cine evident ceea ce am voit să invederăm și să probăm prin această lucrare: 1° Că sistemul Bisericilor Autocefale este cel mai vechi și în acelaș timp acela carele a domnit, nu numai din timpuri străvechi, dar chiar de la început în Biserica Orientului, și al 2° Că acest sistem de administrațiune bisericească este și cel mai bun și cel mai preferabil din toate punctele de vedere, căci din el rezultă foarte multe bunuri.

În sfârșit adresându-ne către aceia cari propun abrogarea bisericilor autocefale naționale și supunerea lor directă sub patriarhul de Constantinopol, le recomandăm să părăsască ast-fel de idei; căci pretind lucru *illegal, imposibil* și *distrugător*. Pretind *lucru ilegal*, căci voesc să restorne sistemul administrativ, care a fost în vigoare de la început în Biserică și se încercă, în disprețul canónelor sinódelor ecumenice și a sfinților părinți, să transforme Biserica Ortodoxă, într'un fel de papism, împrumutând ideile, credințele și convingerile lor din Biserica Apusului, contra tendințelor căria Biserica Ortodoxă a resistat și a luptat ca să nu cadă sub un ast-fel de jug administrativ tiranic. Pretind *lucru imposibil*, căci nici o dată nu vor putea convinge diferitele popore Ortodoxe să desființeze libertatea și autocefalia Bisericilor lor naționale. Pretind în fine *lucru distrugător*, căci un ast-fel de sistem administrativ tiranic cum este cel papal, deosebit că ar fi o inovațiune și derogare de la principiile administrative ortodoxe și o imitațiune a administrațiunei papale, dar ar introduce și la noi toate relele de care suferă Biserica Papală. Ar întări un centru, dar ar distruge ori-ce viață în bisericile parțiale. Ar aduce ținic în conflict statele ortodoxe și guvernele lor cu autoritățile

administrative bisericești supuse unui șef străin, care ar sta într'un stat străin. Ar face clerul bisericii ortodoxe urit poporului și protivnic intereselor naționale ale diferitelor țări și ast-fel clerul ortodox fiind în contra intereselor naționale pe de o parte ar fi considerat ca străin, servind interese străine, așa precum sunt urții și persecuții pretutindenți clericilor catolici; iar pe de alta, desființând diferitele centre spirituale ortodoxe, ar îngreua în viitor dezvoltarea Bisericilor Ortodoxe. În fine ar distruge atât ordinea cât și unitatea întregei Biserici și libertatea Bisericilor parțiale. Într'un cuvânt ar distruge tocmai aceea ce face gloria și podoba Bisericii Orientale și ceea ce lipsește atât Bisericii Apusene, care are unitatea, dar nu are libertatea, cât și Bisericilor Protestante, care au libertatea, dar le lipsește unitatea; ar distruge *atât de mult dorita combinare armonică a unirei întru libertate*, care nu se află de cât numai în Biserica Orientală».

D-nul Anastasie Diomid Kiriakos termină erudita sa disertațiune prin memorabile cuvinte, pe care le adresază în deosebi acelor care se ademenesc de idei și cugetări străine. El le ȳice:

*Nu cletinați cele ce sunt bine așezate și orinduite!
Nu pretindeți lucruri ilegale, imposibile și distrugătoare!*

D.

CÂTE-VA NOTIȚE ASUPRA VIEȚEI LUÎ EPICTET
SCURTĂ EXPUNERE ȘI CRITICĂ A MORALEI SALE.

Filosoful Epictet era după naștere Frigian, ca și renumitul fabulist grec Esop. El servi ca sclav pe timpul împăratului Neron, în Roma, în casa unui libert împărătesc. Acesta 'l trata atât de neomenos în cât în urma cruntelor și des repetitelor bătăi, sârmanul Epictet, care din fire era de o constituțiune slabă, rămase schiop. În considerațiunea acestei infirmități pôte, i se acordă libertatea. Curând 'și câștigă o frumoasă reputațiune ca preceptor public în Roma. Când împăratul Domițian alungă din Roma pe toți filosofi, ca periculoși pentru existența statului, trebui să emigreze și Epictet. El se stabili în orașul Nicopolis, din Albania de ađi, unde adună în juru-l un mic cerc de discipuli. Acestora le expuse el tótă știința sa într'o formă cu totul practică, în cuvinte bine simțite, împodobite cu exemple din viața de tóte ăilele și aluziuni la relațiunile personale ale auditorilor săi. Metodul urmat în împărtășirea cunoștințelor elevilor săi, pare a fi întru totul acel al lui Socrates, pe care 'l stima fórte mult, dar a căruî filosofie se pare a nu fi cunoscut-o în întregime. Prin exemplul vieței sale plină de cumpătare și abstenență—ca Stoic desăvârșit—ajunse a fi în mare cinste în ochii discipulilor și contimpuranilor săi. Pentru acésta cuvântul său era plin de autoritate și investit cu putere. Operile sale de și puține la număr și mici ca extindere, erau mult prețuite. Împăratul filosof Marcu Aureliu multămește preceptorului său Rusticus pentru că l'a

făcut cunoscut cu operele lui Epictet și discipulul său Arian spune că Epictet atingea prin cuvintele sale în tot-d'auna scopul pe care 'l urmărea.

Epictet însuși, ca și Socrate, n'a scris nimic, sau cel puțin nu ni s'a păstrat nimic scris de el. Ceea ce avem de la el și anume: *Cărticica Moralei* (care urmăzează aci sub numele de Morala lui Epictet) și *Intrețineri filosofice*, le datorim discipulului său Arian, care le-a fixat în scris. Despre felul cum Arian ne-a transmis cuvintele lui Epictet, ne spune el însuși în prefața cu care însoți publicarea Intreținerilor filosofice. Iată cum sună acesta:

«Eū nici n'am compus cuvintele lui Epictet în adevăratul înțeles al cuvintului, nici nu le-am publica. Am încercat numai să scriū ceea ce am auđit din gura lui Epictet, pe cât a fost posibil chiar cu aceleași cuvinte, ca să păstrez pentru mine și mai târziu o aducere aminte de priceperea sa și felul său de a vorbi cu sinceritate. De aceea sunt aceste notițe exprimate în tonul în care se obișnuēște a se vorbi în convorbirea simplă, iar nu cum s'ar scri avēdu-se în vedere niscaiva cititori. În ast-fel de stare, cartea a apărut în public fără conlucrarea și fără știința mea. Puțin mă privește dar, dacă cine-va va găsi, că eū nu sunt omul care să compun o asemenea carte; și mai puțin privește pe Epictet, dacă cine-va va considera de puțin preț expresiunea întreținerilor sale: El însuși, când vorbea, nu ținea spre alt-ceva, de cât ca să îndrepteze gândurile auditorilor săi spre ceea ce este mai bine. În caz când numai acesta îndeplinește întreținerile ce urmăzează, ele corespund scopului, pe care și'l propun scrierile filosofice. Dacă nu vor împlini însă această acțiune, să știe cititorul, că atunci când Epictet însuși le vorbea, ascultătorii săi aveau tocmai impresiunea pe care el voia s'o deștepte în ei».

Afară de aceste două opusculă mai avem de la Epictet 180 de aforisme, maxime și diferite sfaturi pentru viață, adunate în cea mai mare parte și transmise nouē de Ion Stobeus (din orașul Stobi, în Macedonia) către anul 500 după Christos.

Ce privește învățătura lui Epictet, ea este cu totul simplă și practică. În loc de a împărți Filosofia, ca cei-l-alți filosofi în trei discipline: Dialectică, Fizică și Etică, el stabilește

ca temă principală a filosofului și Filosofiei aplicarea învățării în viață, în al doilea rând vine apoi dovedirea învățării și în fine învățătura despre dovezi sau argumente, adică Logica. Fisica n'are nici un loc în sistemul său. Dacă lumea consistă din atome, ori din 4 sau 5 elemente e lucru cu totul indiferent pentru Epictet; în întrebarea: ce e bine și ce rău și cum se poate face numai ceea ce e bine și evita ce e rău, cu alte cuvinte în Etică, se resumă și culminează totă Filosofia. Prin acesta s'a apropiat el foarte mult de morala evanghelică. «A se ști unit cu Dumnezeu, a'și aduce voința proprie în armonie cu divinul, a transforma totă viața într'un imn de laudă adus Dumnezeirei», acesta e înalta învățătură a lui Epictet, care i-a câștigat admiratori și în rândurile creștinilor. Dumnezeuul lui Epictet nu e însă Dumnezeuul creștinilor, o ființă personală, absolută și eternă, ci Dumnezeuul concepțiunii panteistice a Stoicismului: Universul însuși, totalitatea ființelor și a energiilor din natură. Mai de mirare de cât curăția moralei stoice, ca de pildă a lui Seneca, Marcu Aureliu, Epictet, e cum acești oameni cu idei atât de rătăcite despre divinitate s'a putut ridica la înălțimea gândirii din care au isvorit acele înalte și frumoase principii ale Moralei Stoice. Ni se pare că ascultăm pe un predicator creștin când auzim pe Epictet propovăduind: La tot ce se întâmplă trebuie să ne supunem fără împotrivire, pentru că ordinea universală nu se cade a fi turburată prin nesupunere sau nemulțămire individuală. Lui Dumnezeu autorul tuturor lucrurilor să'i dăm adorațiune după cuviință, dar mai pre sus de toate să-l cinstim cu virtutea noastră. Pentru că Dumnezeu e înrudit cu oamenii, aceștia sunt toți egali între sine: «Aprópele e fratele meu, ȳice Epictet, și cum eă vreaă să fiă liber, tot așa nu trebuie să sufer a vedea sclavi în jurul meu». Libertatea e temelie pe care Epictet construște întreg sistemul său de Morală. A face binele e a fi liber, a nu întâlni piedici și obstacole în cale, a nu se teme de nimic. Pentru a practica binele însă trebuie mai întâi să știm ce trebuie să facem și ce nu. Trebuie să facem tot ce stă în puterea noastră și să evităm ceea ce e mai pre sus în afară de puterile noastre. În discernerea obiectelor cari stău și cari nu stău în puterea noastră Epictet însă se cam încurcă și pentru că susține că: nici

avere, nici sănătate, nici corp, nici onoare din afară, nici familie, nici patrie nu ne aparține, de aceea ajunge la concluziunea greșită că trebuie să privim cu indiferență, cu sânge rece la pierderea familiei, la pteirea patriei, și la nenorocirea celor-l-alți omeni să luăm parte compătîmîndu-î cel mult cu cuvîntul, iar nu din inimă, pentru ca să nu ne turburăm în interiorul nostru și prin această să turburăm armonia universului din care și noi facem parte. Acesta e punctul cel mai înalt pe care l'a atins morala păgână, în Stoicism, de a recunoște răul, dar a rămîne nemișcat, indiferent în fața lui, a nu căuta să-l înlătore sau schimbe în bine, o morală de pasivitate, care abea știe să ne învețe a răbda toate cu resignațiune: nihil mirari, tot așa cum pe terenul intelectual, în căutarea adevărului, păgânismul nu s'a putut ridica de cât până la formularea întrebării—pe care Pilat o pune lui Iisus—«care este adevărul?». Cum, după Epictet, spiritul omenesc e de origină dumnezească și ca consecință voința trebuie îndreptată numai spre bine, urmează că ori-ce rău, ori-ce păcat nu e de cât întunecarea părții dumnezeiești a omului, numai o rătăcire a rațiunii, care sprijinită pe idei greșite vede binele în alt-ceva de cât în adevăratul bine. Prin urmare, cel ce greșește sau păcătuiește e numai un amăgit, ideile false sunt cauza greșelii. De aci concluziunea că nu trebuie a ne supăra pe cel care greșește, a'l muștra sau pedepsi, ci numa a'î arăta cum să iasă din prăpastia rătăcirii în care e cădut și a'î compătîmi când fie prin rea voință, fie că puterile nu-l ajută—el persistă în rătăcire.

Și aci e ceva greșit și periculos pentru moralitate. Fără îndoială, recunoșterea slăbiciunii și corupțiunii naturei omeniești, este un punct, care face multă onoare lui Epictet și filosofilor stoici în general, totuși a suprimat ideea responsabilității morale a omului și a recunoște în cea mai oribilă crimă ca și în cea mai mică greșală, în fapta săvîrșită cu premeditare ca și în cea comisă din neprevedere, numai ceva ertabil, venial, e a distruge din temelie ori-ce morală.

Prin urmare, nu o doctrină admisibilă din toate punctele de vedere, sănătoasă și rațională, ne oferă Morala lui Epictet, ci numai ceva relativ, ca tot ce e omenesc. Ea ne arată

numai de ce p \acute{o} te fi capabilă mintea omenescă și care e sfera cea mai înaltă pe care ea o p \acute{o} te atinge, fără ajutorul revelațiunii dumnezeiești. Tot de aci ne putem face idee cât de palidă este lumina pe care a \acute{u} împrăștiat în întunericul păgânismului chiar stelele cele mai strălucitoare, pe care el le-a avut, față cu lumina și strălucirea s \acute{o} relui ce a răsărit și luminează în creștinism.

MORALA LUI EPICTET.

1. Ce stă în puterea noastră ?

Unele lucruri stău în puterea noastră, altele nu. În puterea noastră stă, ideea, mișcarea, dorința și disprețul; cu un cuvânt tot ce e fapta noastră. Din contră nu stă în partea noastră: corpul, proprietatea, reputațiunea: locurile de cinste; cu un cuvânt tot ce nu e fapta noastră. Acum, ceea ce stă în puterea noastră este din fire slobod, neoprit, neîmpiedecat. Din contră ceea ce nu stă în puterea noastră e slab, atârnat de altul, cu multe greutateți, e în mână streină. Judecă dar: Socotești tu ceea ce după firea sa este atârnat, ca slobod, ceea ce- \acute{i} strein, ca al tău propriu ? Atunci vei fi strivit de greutateți, vei face cunoștință cu întristarea și învâlmășala, vei pricinui supărarea lui Dumnezeu și \acute{o} menilor. Socotești însă ca al tău, numai ceea ce- \acute{i} al tău propriu, și ce- \acute{i} strein, ca strein ? Atunci nimeni nu-ți va pune piedici, nimeni nu-ți va face greutateți, nu vei pricinui supărare nimănui, nu vei blama pe nimeni, nu vei face nici odată ceva contra voinței; nimeni nu te va vătăma, nu vei avea nici un dușman; nu vei putea cunoște nimic dar nimic, neplăcut.

Dacă tu tinzi acum la o ast-fel de stare sufletescă, ia s \acute{e} ma că: la aceea nu poți năzui printr'o mișcare cumpătată, ei trebuie a neglija pe t \acute{o} te cele-alte, trebuie a le lăsa pe t \acute{o} te cu totul la o parte, a renunța pentru un moment la ele. Vrei însă pe lângă această stare sufletescă și locuri de cinste și avuție ? Atunci nu vei ajunge, p \acute{o} te, pe cele din urmă, tocmai pentru că tinzi la cea dintâi. În ori ce caz însă vei pierde-o și pe această, în care numai locuește tericirea și libertatea internă.

Deprinde-te dar a \acute{d} ice fie-cărei idei neplăcute: Tu ești numai idee, nu însăși aceea ce pari e fi. Supune-o după aceea la încercarea regulilor ce ai: Mai întâi și în primul rînd întrebă-te: Este din cuprinsul celor ce stău în puterea noastră, sau se rap \acute{o} rtă la ceva, peste care nu putem dispune ? Dacă se rap \acute{o} rtă la ceva ce nu stă în puterea noastră, atunci ai r \acute{e} sponsul gata: „Nu este de mine“.

2. Ce este de dorit și ce de evitat ?

Ia aminte: Cupiditatea făgăduște posesiunea lucrului dorit; aversiunea făgăduște evitarea lucrului contra căruia se simte aversiune. Și cine, cu t \acute{o} tă cupiditatea, n'ajunge în stăpânirea obiectului e nefericit, și cel care, cu t \acute{o} tă aversiunea cade în ceva antipatic, e asemenea ne-

fericit. Dacă cauți a evita numai ceea ce e contrariu naturii și stă tot odată în puterea ta, nu vei cădea în ceva, contra oăruia simții aversiune. Vrei însă să eviți bóla, mórtca, sărăcia, vei fi nefericit. Evită dar ori ce aversiune contra a ceea ce nu stă în puterea noastră, și las-o să se deslănțue numai în ceea ce e contrar firei și tot odată stă în puterea ta. Concupiscenta înlătur-o cu totul, pentru că dacă dorești ceva ce nu stă în puterea noastră, vei fi în mod inevitabil nefericit; iar dacă dorești ceva ce stă în puterea noastră, nu e pentru tine (începătorul în ale Filosofiei) nimic ce ai putea dori cu cinste. Numai închinarea către saú contra unui obiect óre-care o poți lăsa să-și exercite acțiunea, totuși aceste sentimente trebuie să fie moderate, să îndure óre-care restrângere și să nu domnescă orbește.

3. *Pătrande obiectele pornirei tale până în temelie.*

Ia séma: In tot ce absorbé simțurile tale, ce îți oferă un folos, ce îți stăpânește pornirea, ți-ți deja din 'nainte ce anume e acésta și începí de la ceea ce e mai neînsemnat. Iubești d. p. un pahar, ți-ți: Iubesc un pahar. Dacă se va sparge, nu-ți vei eși din sine-ți. Ți iubești copilul saú soția, ți-ți: iubesc un om. De va muri, nu-ți vei perde din sărită.

4. *Chibzuește, ce faci și cum faci?*

Vrei să te apuci de o afacere óre-care, gândește-te: ce fel de afacere e? Dacă, de pildă, te duci la bae, îndată ți vine în minte cele ce se pot întâmpla la bae: Turburarea apei, bătae, cértă, furt. In acelaș chip, te vei îndeletnici mai în siguranță cu afacerea ta, dacă tu numai de cât îți vei dice: Eú vreaú să fac bae, dar vreaú tot-odată să-mí păstrez demnitatea mea, așa cum e firește. Fă tot așa în ori-ce afacere. Ți se întâmplă ceva la bae, tu ai răspunsul gata: Vreaú nu numai să fac bae, ci să mí păstrez și demnitatea, așa cum e potrivit firei, și nu voiu putea păstra acésta, dacă sunt supărat de cele ce se întâmplă acolo.

5. *Nu schimba ideile tale cu lucrurile înseși.*

Nu înseși lucrurile mișcă pe ómeni, ci ideile lor despre lucruri. Așa, de pildă, mórtca nu e ceva fioros. căci atunci ar fi trebuit să pară fiorósă și lui Sócrat. Numai ideea că mórtca e ceva îngrozitor, face ca ea să fie fiorósă. De aceea, dacă vom fi încurcați, neliniștiți, supărați, să nu căutăm nici odată pricina alt unde-va, ci în noi, adică, în ideile noastre. Cel incult se arată prin aceea, că el face imputări altuía, dacă'í face sie însuși imputări, în vreme ce adevăratul om cult nu face imputări nici altuía, nici sieși.

6. *Cu ce ne putem fáli?*

Nu te fáli cu însușiri streine. Dacă un cal ar dice cu îngâmfare:

„Sunt frumos“, cine l-ar crede. Dacă tu Țicî cu mândrie: „Am un cal frumos“ te făleşti numai cu o însușire a calului tĂu. Al tĂu propriu ce e? Intrebunțarea ideilor. Dacă în întrebunțarea ideilor te porți potrivit firei, atunci te poți făli. Atunci te făleşti cu o însușire a ta proprie.

7. *Gândește-te la sfirșit.*

Dacă într'o călătorie pe mare corabia cu care mergi desbarcă și tu te dai jos pentru a aduce apă, poți foarte bine acolo alătura să aduni o scoică sau un peștișor, dar gândurile tale trebuie să fie îndreptate la corabie și să privești necontenit împrejurul tĂu, ca nu cum-va să te strige pilotul. Dacă te strigă, trebuie să lași tot pentru ca să nu fii aruncat în corabie legat ca o ôe. Tot așa e și în viață. Dacă în loc de un peștișor și o scoică, ți s'a dat o soție și un copil, acesta nu trebuie să te împiedice. Pilotul te strigă, grăbește-te către corabie și lasă tot în urmă-ți, fără a te mai uita împrejur. De ești bătrân, nu te depărta de loc de corabie, ca nu cum-va să rămâi pe din afară, când vei fi chemat.

8. *Nu lupta contra destinului.*

Nu dori ca întîmplarea să se întîmple așa cum vrei tu; ci, fi mulțămît că se întîmplă, așa cum se întîmplă, și vei trăi în liniște lăuntrică.

9. *Ce este o pîdică?*

Bôla este o pîdică pentru corp; pentru voință însă nu, dacă ea (voința) însăși nu îngăduie. Paralizia este o pîdică pentru picior, dar pentru voință nu. Acesta să-ți Țicî, față de orî-ce ți se întîmplă. Atunci vei afla, că se închipuiesc pîdicî și în lucruri de nimic, pentru tine însă nu.

10. *Puterea ta proprie să te ajute în orî ce încercare.*

Bagă de sémă: La orî ce-ți iese înainte întôrce-te către tine însuși și întrebă: Ce pot eu face față de acesta? Veđi, de pildă un băeat frumos, sau o fată frumoasă, atunci vei afla puterea cumpătării față de un ast-fel de pericol. Ți se cere lucru, arată stăruință. Ești calomniat, aibi îndelungă răbdare. Dacă te obicînuiești așa, atunci ideile nu te vor tîri cu ele.

11. *Ce se numește pierdere?*

Să nu Țicî nici odată un lucru: „L-am pierdut“; ci: „L-am dat înapoi“. Ți-a murit un copil: El e dat înapoi. Ți-a murit soția: S'a dus de unde a venit. Moșia ți va fi luată: Și acesta va fi dată înapoi. „Dar, cel care mi-a luat-o e un om rău“. Ce-ți pasă ție de acesta? Donatorul ți-a cerut-o înapoi prin cine a vrut. Atât timp cât el ți-o dă, întrebunțez-o ca pe ceva strein, ca ôspeți hotelul.

12. *Nu te îngriji de lucrurile din afară.*

Vrei să propășești în știința vieței, lasă cugetări ca acestea: „Dacă

nu fac uz de puterile de cari dispun, n'am pentru ce mai trăi. Dacă nu'mi pedepesc servitorul, el nu face trebă bună". E mai bine să rabdî de fîome, numai să n'ai dureri și témă, de cât să trăești în bielsug, dar fără liniște sufletescă. Și mai bine servitorul să'ți fie nărăvit, de cât tu nefericit.

Incepe cu ceea ce e neînsemnat. S'a vărsat puțin oleiū, și s'a furat un restuleț de vin, Di-ți din 'nainte: Atât de mult costă liniștea, atât de mult pacea sufletului!..... Orî ce pagubă nu e nimic.

Și dacă 'ți strigî servitorul, cugetă așa: se pôte ca el să nu audă, sau dacă aude să nu facă ceea ce vreî tu. In orî-ce caz însă nu trebuie să mergî până acolo, dacă l-ai strigat, în cât să cređi că de el atárnă ca tu să-ți pierđi sau nu liniștea ta.

13. Nu te îngriji de vadă în vieța practică.

Vrei să propășești în înțelepciunea vieței, cugetă mai departe așa: Suferă ceea ce privește vieța din afară, ca ceva pe care nu'l poți în-lătura și contra căruia nici un ajutor nu-ți e de folos. Nu trebuie să te arăți că înțelegi ceva drept. Și chîiar dacă și se pare alt-fel, nu te încrede în tine însuși. Căci să știî: Nu e ușor să păstrezi în vieța o purtare care să corespundă naturei și tot odată să satisfacă și vieța exterióră. Din contră, e absolut necesar ca cine se îngrijește de una, să scape pe cea-l-altă din vedere.

14. Ce pôte cine-va voi?

Dacă dorești ca copilul tău, femeea ta, prietenii tăi, să trăescă în veci, atunci ești copilăros. Căci tu consideri ceea ce nu stă în puterea ta, ca și când ar fi în puterea ta, ceea ce nu ține de tine ca și cum ar fi proprietatea ta. Și dacă vrei ca servitorul să nu greșescă, tu nu ești mai puțin netot de cât el, pentru că vrei ca rēul să nu fie rēu ci alt-ceva.

Dacă însă tinđi spre ceva posibil și vrei să'l dobândești, acesta o poți. Așa dar practică ceea ce poți. Acela pôte fi numit stăpân peste ceva, care are destulă putere de a dobândi ceea ce vrea, și a ține departe de sine ceea ce nu vrea. Cine vrea să fi liber trebuie nici să nu dorescă, nici să nu evite ceea ce stă în puterea altuia. Alt-fel ajunge supusul acestuia din urmă.

15. Invață-te a renunța.

Ia sēma: Pórtă te în vieța ca la un ospăț. Se aduce o mîncare și ajunge până la tine, 'ți întinđi mîna și ieî cuviincios din ea. De trece mai departe, nu te întinđi după ea. De n'a ajuns încă la tine, nu-ți exprimî dorința de mai 'nainte, ci așteptî liniștit până sosește la tine. Fă tot așa și față de copii, de nevastă, de locurile de cinste și de bogăție și vei fi un vrednic pârtaș la masa țeilor. Nici nu te atingi tu de ceea ce-ți este pus înainte, ci lași să trecă mai țeparte, atunci vei fi nu numai un pârtaș la masa țeilor, dar vei împărți cu ei și pute-

rea lor. Așa s'a-ŭ purtat Diogene, Heraclit, și părtașii lor de idei, și pentru aceea a-ŭ fost și s'a-ŭ numit ei cu dreptul, divini.

16. *Ce se chiamă compătimire?*

Veți pe cine-va în doliu plângând după fiul său, care se află în depărtare, sau după averea sa pierdută, ia s'ema să nu te surprindă ideea că el s'ar afla în nefericire. Nu, trebuie să deosebești lucrurile bine în mintea ta, și să ai răspunsul gata: Nu faptul în sine 'l necăjește pe acesta, pentru că pe un altul acelaș lucru nu'l supără, ci numai ideile sale despre acel fapt. Intru cât sunt numai vorbe góle, ia fără întârziere parte la suferința sa, și poți, dacă nu merge alt-fel, ch'ar să suspinii cu el. Aceste suspine pot însă să n'aibă nici un răsunset în lăuntru-tul tău.

17. *Consideră vieța ca o p'esă de t'etru.*

Cugetă: Ai să joci într'o p'esă de t'etru un rol pe care ți'l determină directorul. Ți hotărăște o bucată scurtă sa-ŭ lungă, trebuie s'o execuți. Ți dă un rol de cerșător, trebuie să-l joci potrivit cu caracterul rolului, și tot așa trebuie să joci dacă ai să represinți un schilod, un despot, sau un om de r'ind. Căci ac'esta este menirea ta, să îndeplinești bine rolul ce ți s'a dat. A slege rolul e tr'eba altu'a.

18. *Ce însemneză o corabie pentru un înțelept?*

Ți-a cobit cucuv'ea o bólă, nu trebuie ca ac'astă idee să devină stăpână peste tine. Reflecteză în tine și di-ți: Mie nu p'ote să-mi cobescă ea nimic rău, cel mult corpului, averei, numelui, copiilor, sau femeei mele. Pentru mine sunt numai cobiri de fericire, dacă vrea-ŭ eu așa, căci stă în mâna mea ca să trag folos din ceea ce rezultă în tot-d'auna diu așa numita nefericire.

19. *Cine e invincibil, cine liber?*

Poți fi neînvinc, numai nu te amesteca în nici o luptă în care nu stă în puterea ta să ieși victorios.

Veți pe unul fórte cinstit, fórte bogat sau fórte falnic, ferește-te să nu fi t'ârît de ideea de a-l considera fericit. Căci dacă fința binelui, care stă în puterea noastră, 'i aparține aceluia, atunci nici pisma, nici gelozia nu sunt îndreptățite față de asemenea ómeni. Pentru persóna ta să nu doreșii a fi un bărbat de o tr'epță înaltă sau în înalte demnități ci liber în realitate. La ac'esta însă, conduce numai un singur drum: Disprețul față de tot ce nu stă în puterea noastră.

20. *Cum se p'ortă cel înțelept în fața calomniilor și a nedreptăților.*

la s'ema: Nu cel care te defălméză, nici cel care te lovește, te întristeză, nu, ci numai ideea, că e te-a-ŭ stânjenit. Dacă cine-va te îmbunéză pentru asta, adu-ți aminte că ideea ta e care te îmbunéză. De

aceea caută că înainte de toate să ajungi acolo, ca nici o idee a ta să nu te târască cu ea, căci odată ce ai câștigat timp de chibzuire, lesne vei fi stăpân peste tine însuși.

21. *Ce ne învață gândirea la morțe?*

Aibi tot-d'auna înaintea ochilor: morțea, exilul și toate celelalte, ca și par așa de îngrozitoare. Înainte de toate însă morțea. Acesta te va feri de mică cugetări și dorinți nemăsurate.

22. *Nu lua séma la zeflemea.*

Vrei să-ți procuri înțelepciunea vieții, atunci pătrunde-te mai dinainte de acesta, că vei fi zeflemisit, vei fi luat peste picior, și se va dice: Iată avem un filosof căzut din cer! și: De unde ai fruntea așa sbărcită? (Tu lasă însă la o parte fruntea sbărcită). Stăruiește în ceea ce și se pare foarte bun, ca și când ai fi așezat de Dumnezeu la acest post. Și fii convins că dacă rămâi statornic în ideile tale, acei cari mai înainte te-au luat în râs, numai de cât te vor cinsti. Te ei însă după ei, vei fi luat în râs de două ori mai mult.

23. *Renunță la recunoștința din afară.*

Să știi: Indată ce te'ndrezești în afară și vrei să plăci cui-va, și-ai pierdut cumpătul. Pentru aceea fie-ți deajuns că ești filosof. Vrei să pari vr-unuia că ești filosof, arată-te ție însuși ca atare și-ți va fi destul.

24. *Ce poți tu?*

Nu te neliniști de gânduri ca acestea: Voi trăi fără cinste și nicăiri nu voi însemna nimic. Căci cum poate fi lipsa de cinste un rău, dacă cine-va nu poate suferi nici rău, nici pagubă din cauza altuia? A obține o slujbă de cinste, a fi invitat la o masă, nu atârână de tine. Cum ai putea tu considera acesta ca o lipsă de cinste? Și cum trebuie tu să nu însemneză nicăiri nimic, de vreme ce trebuie să însemneză ceva în ceea ce stă în puterea ta, ba poți însemna acolo chiar totul? Dar tu nu poți ajuta pe prietenii. Cum așa, nu-i poți ajuta? Ei nu vor putea lua bani de la tine și nici cetățenii romani nu-i vei putea face. Da, dar cine și-a spus că acesta aparține la cele ce stă în puterea ta, și că nu atârână de altul? Cine poate da altuia, ceea ce el n'are? Agonisește lucrul acesta se dice, ca să avem și noi. Vezi bine că da, dacă 'l poate agonisi și tot odată să-mi păstrez și demnitatea, credința și sentimentele mele. Arătați-mi numai drumul și 'l voi dobândi. Dar voi pretindeți, ca să-mi jertfesc aceste bunuri adevărate, pentru ca să obțineți niște pretinse bunuri. Așa se arată nedreptatea și nepriceperea voastră. Ce preferați voi mai mult? Bani, sau un credincios și adevărat prieten? Mie dați-mi pe cel din urmă și nu-mi pretindeți, să lucrez așa ca să-mi pierd această însușire. Dar patria, dice o altă obiecțiune, are trebuință, după cât aud, de ajutorul meu. Intreb din nou: De care ajutor? Tu nu-i vei elădi nici portice, nici băi. Și ce va să dică asta?

Ferarul nu face patriei nici o ghătă și cismarul nici o armă, dar cu toate acestea e destul, dacă fie-care 'și vede de brésla sa. Dacă din aprópele tēu tu faci pentru patrie un cetățén credincíos și einstit, nu i-ai folosi prin acésta cu nimic? Eú socotesc că da. Prin urmare nu-i vei fi nefolositor. Așa dar ce loc trebuie să ocup eú în viața statului? Ȑice o altă întrebare. Acela pe care poți să'l ocupi, fără a pierde cinstea și încrederea, căci dacă vrénd a folosi patriei, pierđi numitele însușiri, de ce folos poți să i mai fi când tu însuți ești lipsit de cinste și încredere?

25. *Vrei să plătești prețul pentru care se dau bunurile acestei lumi?*

Ȑi-a fost un altul preferat la o masă, într'o alocuțiune, în darea unui sfat? Sunt acestea bunuri? Atunci trebuie să te bucuri că le-a obținut acela. Nu sunt nici un bun? Nu te supăra atunci că nu le-ai dobândit.

Judecă dar: Dacă tu nu faci același lucru ca cel-l-alt pentru a dobândi ceva ce nu stă în puterea noastră, atunci nu poți să ai o asemenea pretenție; căci cum póte acel care n'a curtenit, n'a condus acasă, n'a adus elogiú, să aibă parte egală cu acel care a făcut curtenire, a condus acasă, a adus elogiú? Ești nedrept și pretențios, dacă fără a fi făcut aceste servicii, pentru cari se vînd mai sus amintitele distincțiuni, vrei să le primești pe veresie.

Ce costă salata? Un obol, să Ȑicem. Dacă acum acela plătește obolul său pentru acésta și i se dá salata, tu n'ai plătit însă nimic și n'ai nici o salată, nu poți Ȑice că el e favorizat. El are salata și tu ai obolul, pe care nu l'ai cheltuit. Toemaí așa e și aci. Nu erai învitat la masă. Tu n'ai dat celui care te-a invitat nimic în schimbul căruia să'ti vîndă ospățul său. El 'l vinde pentru laudă, sau pentru a i se da mai multă atențiune. De aceea e mult mai bine pentru tine să plătești prețul pentru care se cumpără acea onóre. Vrei însă ca prețul să nu'l plătești și totuși cinstea s'o dobândești? Atunci ești peste măsură de pretențios și nesocotit. Și n'ai nimic în locul învitărei? Ai conștiința că nu 'l-ai lăudat pe acela pe care nu vrei să'l laudă și că nu te-ai făcut servul lui plecat la primire.

26. *Ce e de cređut într'o plingere.*

Orí cine póte învăța ce e conform naturei, din aceea că asupra aceluí lucru párerile tuturor ómenilor sunt de acord. A spart, de pildă, servitorul un pahar al cui-va tu ai scuza gata: Asta se întîmplă în toate Ȑilele. Ȑine minte dar: Ȑi s'a spart un pahar, trebuie să te porți toemaí așa, ca atunci când s'a spart paharul altuía.

Urmézá acéstă regulă și în lucrurile cele mari. A rēposat femeia sau copilul cui-va. Cine nu Ȑice atunci: Asta-i sórta ómenilor! I-a murit însă unuía copilul său, atunci îndată se bocește: Vai de mine, nenorocitul! Trebuie însă să ne aducem aminte, ce impresiune ne fac asemenea bocețe la o întîmplare a altuía.

27. *Despre răú.*

Nici un scop nu este stabilit, pentru ca omul să nu'l ia în sémă, prin urmare principiul rēului nu se află în lume.

28. *Păzește-ți inima.*

Ți ai arăta desigur indignarea ta, dacă cine-va pe stradă ar da corpul tău pe mâna altuia. Dar că tu 'ți dai inima altuia așa în cât pe lângă rușine te găsești și în neliniște și sbuciumare, de acesta nu vrei sa te rușinezi ?

29. *Cumpănește rezultatul.*

În orî-ce afacere ia sēma la cele ce preced și la cele ce vor urma și numai atunci întreprinde-o. Altminteri vei pași la început într'adevăr, plin de rîvnă, pentru că n'ai dat nici o atențiune împrejurărilor de cari e însoțită, dar după aceea când pericolul va ieși la ivelă, te vei retrage cu pagubă. Vrei de pildă să ieși triumfător la jocurile olimpice. Și eă aș vrea, pe Dumneșeu meu, nu e rēu Găndește-te numai și la cele dinaintea și la cele din urma acestora și apoi apucă-te de acēstă trebă: Acolo trebuie să te supui la o ordine aspră, să mănânci cum ți s'o prescri, prăjiturile ți se interdic, trebuie să faci exerciții după comandă și la anumite ore fie cald sau frig; nu ți-e ertat să bei apă rece, vin, dacă cum-va ai poftă, cu un cuvînt: Trebuie să te supui maestrului ca unui medic. În urma acestora mergi la lupta de întrecere. Acolo pōte cine va să-și rupă o mână, să-și scrintescă un picior, să înghiță o bună porție de praf, câte odată să primescă și lovituri și la urma urmei e învins. Tōte acestea cumpănește-le, și de mai ai încă gust, atunci du-te la lupta de întrecere. Alt-fel ți se va întîmpla ca copiilor, cari ađi se jōcă cu cercul mîne se trântesc, mai apoi cîntă cu trompeta și în sfîrșit fac tētru. Tot așa ți se va întîmpla și ție, ađi vrei să fii luptător cu cercul, mîne gladiator, poimîne orator, în sfîrșit filosof, dar din tot sufletul nu vrei nimic. Ca o maimuță imiteză tot ce veđi, astă-đi îți place una, mîne alta. Tu n'ai pornit la lucru cu chibzuință, n'ai socotit lucrul în tōte privințele; mergi orbește, condus numai de dorința rece. Așa aū vēđut mulți pe un filosof, 'l-aū auđit vorbind, vorbește cam ca Eufrates (Și cine ar putea vorbi ca el!!). Tocmai așa vor eī a filosofa. O omule! Judecă bine mai întăi lucrul, ce fel este? După aceea cercetēză-ți firea, dacă 'l pōte purtal Vrei să fii atlet în pentatlon? Cercetēză-ți mai întăi brațele, veđi-ți piciorole și șoldurile, pentru că nu fie-care e destoinic de un așa lucru.

Socotești că un ast-fel de plan (de a lua Filosofia ca chemare a vieței) este egal cu a putea să mănânci și să bei mai de vreme sau mai târđiū și să fii în stare a îngădui dorințele și ura ta? Trebuie să te lipsești de som, să lucrezi, să-ți lași familia în părăsire, să fii luat în rîs de orî-ce ticălos, în orî-ce loc să te oprești puțin: la onoruri, funcțiunii, la tribunal și la orî-ce afacere. Acestea puneți-le în minte, dacă vrei într'adevăr ca să ai în schimb libertatea launtrică, liniștea sufletescă și scutirea de patimī. Alt-fel ia sēma, să nu ți se întîmple ca copiilor și să fii ađi filosof, mîne vameș, și în urmă orator sau procurator împărătesc, căci nu se potrivesc tōte.

Trebuie să fii om deplin, sau bun, sau rēu. Trebuie să-ți desvîrșești

orî interiorul, orî însușirile pentru viața din afară. Trebuie să trăești saș pentru sufletul tău, saș pentru lume. Cu alte cuvinte, să fii saș filosof, saș un fiu al vécului

30. *Omul are datorii.*

Fie-cărei stări de viață corespund anumite datorii. Acest om e tatăl tău. Ești dator să-l îngrijești, să-i acorđi prerogative în tóte, să primești de la el dojane și bătăi. Dar e un rău tatăl Te-a înzestrat óre natura cu un tată bun? Nu, cu unul rău. Fratele te nedreptățește. Păstrează-ți ținuta ta față de el, nu te îngriji de ce face el, oi de ce trebuie să faci tu, pentru a corespunde destinațiunei tale firești. Nu te póte jigni altul, dacă tu însuți nu vrei. Numai atunci ești jignit, când ești stăpănit de ideea că ai fost jignit. In acelaș fel vei găsi datoriile unui vecin, cetățén, funcționar, dacă te obișnuești a da atențiune acestui mod de a viețui.

31. *Cum înveți a fi pios?*

Socotește: Lucrul de căpetenie pe care ni-l inspiră pietatea către ței este că avem idei exacte despre ei, că ei există într'adevăr și că conduc lumea bine și drept. Trebuie să te obișnuești cu acesta ca să ascuți de ei întru tóte, să rabđi și să te supui bucuros, în convingerea că un înțelept sfat dispune așa. Atunci nu vei critica nici odată pe ței, nici nu le vei face obiecțiuni că ești nedreptățit.

La o ast-fel de înălțime de cugetare vei ajunge însă numai atunci când vei despărți ideea de „bine“ și „rău“ de tot ce nu stă în puterea noastră și binele ca și răul 'l vei căuta numai în ceea ce stă în puterea noastră. Căci Iei ceva din rest drept bun saș rău, atunci trebuie în caz când nu ajungi ceea ce dorești saș dal peste ceea ce nu vrei— să critici și să urăști pe Creator Pentru-că fie-care creatură caută din natura sa însăși, tocmai ceea ce i se pare vătămător, iar cauzele vătămării a le evita și înconjura, în vreme ce urmăză orî căruî pretins folos și cauzelor lui și se lasă a fi cu totul absorbit de el. Este prin urmare imposibil, ca cine-va care se crede vătămat să fie recunoscător către pricinitorul vătămării, cum este asemenea imposibil să se bucure de vătămare. Pentru acest temeiú tatăl va fi defăimat de fiul său, dacă el nu-i comunică nimic despre pretinsul avantajii. Acesta a făcut vrăjmasii pe frații Eteocle și Polinice, pentru că ei socoteau tirania ca un profit. Pentru acelaș motiv înjură agricultorul pe ței, pentru acelaș cuvânt marinarul și neguțătorul, pentru acelaș cuvânt bărbatul, care a pierdut pe femeea saș copilul său. Fiind-că unde este interesul, câștigul acolo e și pietatea. De aceea cine se sprijină pe a căuta și a evita ceea ce e drept, acela se sprijină în acelaș timp pe pietate.

Este de datoria fie-căruia a aduce ofrande și sacrificii, cum și de a sacra pe întâiul născut după datina părintescă. Să se facă cu cuget curat, fără neregulă, fără întârziere, fără economie, dar totuși nu peste puteri.

32. *Filosoful și Oracolul.*

De te adresezi unui oracol, cugetă ast-fel: Care va fi sfirșitul afa-

oerei tale, nu știi; pentru a afla acésta ai venit la ghicitor. Ce fel însă va fi sfîrșitul, acésta o știeai mai înainte de a veni, dacă ești filosof. Căci cade el în domeniul a ceea ce nu stă în puterea noastră, atunci nu este, în mod necesar, nici bun nici rău. Nu veni așa dar la oracol nici cu vre o poftă, nici cu pretențiunea de a evita ceva. Alt-fel te apropii de el cu cutremur. Apropie-te de el în convingerea ca tot ce-ți va spune să-ți fie indiferent și să nu mișce sufletul tău, ori cum va fi; oăci tu poți face o bună întrebuintăre de acésta și nimeni nu-ți pune piedică. Apropie-te prin urmare consolat de ȕei, ca de sfătuitoarii tăi, și dacă te vor sfătui ceva gândește-te ce fel de sfătuitoar ai consultat, și pe cine vei supăra prin neascultarea ta.

De alt-fel adreséază-te unui oracol — după prescripțiunea înțeleptului Sokrate—numai în ast-fel de lucruri în care se pôte ajunge la un desnodămînt, nu însă în ast-fel de cazuri cari se pot clarifica deja numai cu ajutorul rațiunei saú al artei omenești. E întrebarea d. p., dacă trebuie să sarî în ajutorul unui prieten în pericol, saú al patriei, nu întreba oracolul, de trebuie să sarî saú nu. pentru-că chiar dacă ghicitorul ți va spune că jertfa-ți n'a fost primită, nu pôte însemna alt ceva de cât mórte, saú rănirea unei părți a corpului, saú exil. Cazul este însă destul de clar numai prin rațiune, care cu tóte acestea ordonă a sarî în ajutorul prietenului și al patriei, la nevoie. Privește la marele Oracol, la Apollo însuși, care a alungat din templu pe bărbatul care nu s'a grăbit a veni în ajutorul prietenului seú când era în pericul de mórte.

33. Diferite reguli de viață.

Aibi un caracter hotărît și o țintă pe care să n'o părăsești nici odată, fie că te afli singur, fie că ești împreună cu alți ómeni.

Taci; nu vorbi de oât ceea ce este necesar și în scurt. Numai câte odată, când împrejurările cer, vom vorbi ceva, dar nu despre obiectele obișnuite de conversațiune, nu despre luptele de gladiatori, a alergările de întrecere, atletii, nu despre mîncare și bętură, cum se tratéză de obicei în convorbiri. Mai înainte de tóte nu despre semenii, fie în a-i critica saú a-i lăuda, ori spre a-i compara. Dacă poți, caută ca prin vorbele tale să îndreptezi conversațiunea celor de față spre un obiect demn. Te afli însă între persóne de alt principiu, atunci taci.

Nu rîde mult, nici de multe, nici fără măsură.

Nu jura; dacă este posibil absolut de loc; dacă nu e posibil, cât de rar se pôte.

Ferește-te de ospețele celor de alte idei și ale ómenilor incultii. Se întîmplă când-va, că nu te poți sustrage de a lua parte, fii cu luare aminte față de tine însuși ca să nu cađi în tonul comun; oăci să știi: este pârtașul necurat, ast-fel va fi și cel care merge împreună cu el, murdărit fără voea sa, fie el chiar și curat.

Trebuintele corpului îndestuléză-le în modul cel mai simplu: mîncarea și bętura, îmbrăcăminte, locuința și servitorii. Tot ce face senzațiune saú este numai lux dă-l la o parte. De dragoste sensuală obține-te—după puteri—neatins înainte de căsătorie. În ori-ce caz ține sémă

în acest punct de legea moralității. Cu toate acestea nu fii uricios către cei cari greșesc în această privință și nu le face imputări. Asemenea nu te fâli mult cu abținerea ta.

Ți aduce cine-va noutatea: Cutare saŭ cutare te-a vorbit de rău, nu începe nici o justificare față de cele șise. Răspunde numai: El n'a știut cele-l-alte defecte ale mele, căci atunci nu m'ar fi vorbit numai atât.

A vizita des tétur, nu este tocmai necesar. Se întâmplă însă odată, nu-ți îndrepta atențiunea spre nimic alt de cât spre tine însuși, adică: privește în liniște ceea ce se petrece și lasă pe învingător să fie învingător. În felul acesta nu vei fi perturbat în interiorul tău. Aclamațiunii și rîsete, cum și emoțiune adîncă evită-le cu totul. Ai eșit de acolo, evită de a mai vorbi despre ceea ce s'a reprezentat, afară numai dacă cum-va contribue la instrucțiunea ta, căci prin acesta s'ar arăta că te-ai lăsat să fii tîrît la administrațiunea dramei.

Prelegerile scriitorilor nu le vizita fără motiv și numai de plăcere. Vizitezi odată așa ceva, păstrează-ți ținuta demnă și cuvenită, fără ca votuși să fii îngâmfat.

Trebuie să itri în relațiuni mai de aproape cu cine-va, mai ales cu ast-fel de persoane cari trec de distinse, întreba-te: Ce ar fi făcut Socrates saŭ Zeno în acest caz? Atunci nu te vei afla în încurcatură cum trebuie să pășești față de cel-l-alt în mod demn.

Ai să vizitezi când-va pe vr'unul din marii lumii acesteia, și-ți de mai înainte: N'am să-l găsec acasă; voiți fi refuzat, ușile 'mî vor rămâne încuete, el nu mă va lua în sémă. Nu poți cu toate aceste reflexiuni să înconjurî a face vizita, ia lucrurile așa cum se vor întâmpla și nu șice nici odată: „Acésta nu merita ostենéla“. Acésta ar fi înjositor, ar da pe față slăbiciune către relațiunile exteriore.

Ferește-te de a vorbi în conversațiune mult și cu exces despre isprăvile și pericolele tale, pentru că ție însuși nu-ți este plăcut a vorbi despre pericolele ce ai înfruntat, cu atât mai puțin va place celor-l-alți să audă despre ceea ce ție și s'a întâmplat ție.

Ferește-te asemeni de a provoca rîsul, pentru că pericolul de a deveni ordinar, și a pierde considerațiunea celor-l-alți pentru tine, este aproape în asemenea caz.

Neplăcut este să audî vorbe nesincere, se întâmplă însă să audî ceva de așa natură, dojenește pe cel care a vorbit nesincerității, dacă ție se prezintă o bună ocaziune. Dacă acésta nu se pôte, arată-î cel puțin desaprobaria ta, prin tăcere surprindătoare, înșoșirea feței și mină seriósă.

34. Ferește-te de plăcere.

Dacă ai prins ideea unei plăceri, fii, ca și în toate cele-l-alte cazuri, cu luare aminte ca să nu fii tîrît cu ea. Mai bine lasă ca lucrul să vină la tine și ia de la ție însuși încă o mică amânare. Adu-ți aminte de aceste două momente: mai întâi de acel al plăcerii însăși, și apoi de acel de după gustarea ei, când vei simți căință și-ți vei face singur imputări. Opune acestor două momente bucuria ce vei simți și lauda ce singur ție vei aduce, când te vei fi rețimit de la gustarea ei. Vine

atunci timpul faptei, fii cu luare aminte, să nu te seducă ceea ce este fermecător, încântător, răpitor. Față de acestea gândește, cu cât mai frumoasă este conștiința unei învingeri.

35. *Dacă lucrezi drept n'ai să te temi de judecata altora.*

Faci ceva în convingerea, că merită să fie făcut, nu te feri de a fi vădit la lucru, chiar dacă ceilalți vor judeca despre acesta defavorabil, pentru-că dacă lucrezi nedrept, trebuie să eviți fapta însăși, dacă însă lucrezi drept, n'ai să te temi de critica nedreptă.

36. *Regulă de masă.*

Precum propozițiunile „este ziua“ și „este noapte“ se întrebunțază ca antiteză, dar pentru o synthesă nu se potrivesc, tot ast-fel și la ospet întrebarea: dacă cine-va pôte să-și scotă bucata cea mai mare, are pentru corp însemnătatea sa, pentru buna dispozițiune a conmesenilor însă nu este de nici o importanță. Prin urmare, ești ospetele cui-va, ia sēma: Nu da atențiune numai valorii bucatelor pentru corp, ci și considerațiunei ce datorești stăpânului casei.

37. *Invață a te restringe.*

Ți-ai luat o însărcinare, care trece peste puterile tale? Cu acesta nu numai c'ai dat pe față slăbiciunea ta, dar afară de acesta ai scăpat și din vedere și afacerea pe care ai fi putut-o împlini.

38. *Păzește-ți sufletul.*

Cum dai atențiune la preumblare, ca să nu calcii într'un cuiu saū să-ți scrintestii piciorul, tot ast-fel ia sēma ca să nu stricci eului tău lăuntric. Dacă observăm acesta în ori-ce faptă, ne vom ocupa de el fără pericol.

39. *Ce este lux?*

Ca măsură pentru avere are să servescă fie-căruia trebuința corporală, cum piciorul formeză mēsură pentru ghētă. Rămăi la acesta, vei ține mēsură. Depășești această limită, drumul deschis merge fără să se mai oprēscă. Este ea și cu ghēta. Depășești acolo trebuința piciorului, va fi ea aurită, acoperită cu purpură și în sfirșit bagatelată. Ai depășit odată mēsură, limite nu mai există.

40. *Ce împodobește pe o tînără fată?*

Fetele tinere sunt numite de bărbați chiar de la 14 ani dame. Și cum de atunci vād că n'au altă menire de cât de a se căsători, încep a pune preț pe un exterior plăcut și în acesta 'și concentreză tôte speranțele. Ar merita ostenēla de a le face să înțelēgă că onōrea lor nu consistă în nimic alt, de cât ca ele să se arate cuviinciose, modeste și bine crescute.

41. *Nu-ți imbuiba corpul.*

Trădezi gânduri josnice, dacă te oprești la trebuințele corpului, ca d. p., a întrebuița mult timp pentru exercițiile corporale, pentru mâncare, băutură și satisfacerea impulselor înjositoare și sensuale. Acestea toate să se facă numai ca accesorii și totă atențiunea să ne fie îndreptată spre partea spirituală a ființei noastre.

42. *Nu cel care e păgubit, ci cel care a pricinuit paguba este de plîns.*

Dacă cine-va te vatămă cu cuvîntul său cu fapta, o face în credința, oă i se cade. Nu este posibil ca el să urmeze ideilor tale, mai mult chiar, nici alor lui proprii. Intreține el idei greșite, el singur va fi păgubit, cum este și amăgit. Căci chiar dacă cine-va consideră de falsă o propozițiune grea de înțeles, dar adevărată, nu propozițiunea cea adevărată va fi păgubită, ci acel care n'a înțeles-o. Dacă plecî de aci, vei suporta insultele cu paciență, de vreme ce-ți vei țice în fie-care caz: Lui i s'a făcut, nu mie.

43. *Orî-ce lucru are două tórte.*

Orî-ce lucru are două tórte, de una se póte purta, de cea-l-altă nu. Te supără fratele tău, nu trebuie s'o ieși așa: El m'a necăjit. Acesta este tórta de care nu se póte apuca. Ia mai bine lucrul așa: El este fratele meu, tovarășul vieței mele. Atunci vei apuca de tórta cea adevărată, de care se póte purta.

44. *Ce însemnă „a fi mai bine?”*

Cuvinte ca acestea: „Eú sunt mai bogat de cât tine, prin urmare sunt mai bun“ sunt lipsite de logică. „Eú sunt mai eloquent de cât tine, prin urmare sunt mai bun“. Ar trebui să sune așa: „Eú sunt mai bogat de cât tine; așa dar posesiunea mea este mai bună de cât a ta. Eú sunt mai eloquent de cât tine; așa dar eloquența mea este mai bună de cât a ta“, pentru că tu însuși nu ești nici posesiune, nici eloquentă.

45. *Fii cu prevedere în judecată.*

Dacă cine-va se spală grăbit, nu țice: „Se spală rău“ ci „se spală în grabă“. Cine-va bea mult vin, nu țice: „El face rău“ ci „El bea mult“, pentru că de unde știi tu, că este rău mai înainte de a fi cercetat mobilul faptei.

46. *Arată-te Filosof în fapte, nu în cuvinte.*

Nu te numi nici odată Filosof și nu vorbi mult între cei neînvețați despre hipoteze filosofice. Mai bine pórtă aměsurat acestor hipoteze. La un ospet d. p., nu vorbi, cum trebuie să mănânce cine-va, ci mănâncă cum trebuie. Amintește-ți numai cum Socrates a evitat orî-când, de a

străluci ca Filosof. Odată veni ră la el ómeni, cari doreau sã'ı facã cunoștința ca Filosof. El 'ı conduse așa de simplu și le suportã vizita așa de ușor, în cât aceia uitarã pentru ce veniserã. Dacă dar vine vorba între profani despre vre-o temã filosoficã, tu tacı, cãci pericolul este mare dacã vei debita ceva, pe care tu însuși n'ãı priceput'o deajuns. Și dacã vr'unul 'ți va ñice: „Tu nu știi nimic“ și nu te-ãı formalizat de acẽsta, sã știi cã ãı început bine datoria ce ți se impune în acest caz. Pãstorului 'ı dovedesc oile cãt ãu mãncat nu prin nutrețul ce nu'ı mãnãncã, ci prin acel pe care'ı ãu digerat pentru a da lapte și lãnã. Tot ast-fel și tu, nu trebuie sã cauți a te fãli înaintea celor profani cu idei filosofice, ci trebuie sã le arãți faptele care se nasc din idei trãduse în vietã.

47. *Nu face paradã de abstenența ta.*

Dacã 'ıãı deprins corpul sã trãescã în simplitate, nu te fãli cu acẽsta. Bei numai apã? Nu vorbi de acẽsta la orı-ce ocaziune. Vrei sã te exercitezi în nevoințe și abstenența? Fã-le pentru tine și nu pentru mediul încunjurãtor. Nu îmbrãțișa statuele. ãı cãnd-va sete vie? Ia o înghițiturã de apã rece și 'ți clãtește—numai—gura, dar nu spune nimẽnuı despre acẽsta.

48. *Fericirea caut-o în tine însuși.*

Ținuta și semnul dupã care se cunoște cel neștiutor este, cã el nu așteptã nici folos nici pagubã de la sine însuși, ci tóte din afarã. Caracterul Filosofului și semnul lui distinctiv este, de a aștepta orı-ce folos sau pagubã numai de la sine. Pe cel înaintat 'ı învederezã urmõtorele: Nu criticã și nu laudã pe nimeni, nu se uitã cu cõdã ochiului și nu face nimẽnuı imputãri, nu vorbește despre sine cã ar fi drept, sau cã ar ști ceva cu siguranță. Este împiedicat sau reținut de ceva, și face numai sie imputãri. Și dacã cine-va 'ı laudã, ride în sine de cel care'ı laudã; dacã cine-va 'ı criticã, nu cautã a se desvinovãți. Pãșește înainte în mersul sãu, ca un bolnãv; și dã sãmã de sine; dacã vrea sã mișce ceva din loc, o face mai înainte de a se fi așezat. Orı-ce poftã a îndepãrtat'o din ființa sa, în vreme ce dorința de a evita ceva a mãrginit'o la tot ce este contrar naturei și aparține la ceea ce stã în puterea nãstrã. Face impresia de nãtãrãu sau neștiutor (ignorant?) Nu'ı îngrijește de loc. Cu un cuvânt: El se pãzește de sine însuși, cum se pãzește de un inamic și trãdãtor.

49. *Scriitorul nu este Filosof.*

Dacã vr'unul se laudã cã póte înțelege și explica scrierile lui Chrisip, ñi-ți însuși: Dacă Chrisip n'ar fi scris încurcat, acesta n'ar fi avut nimic cu care sã se fãlescã. Care este intențiunea mea? Sã învãț a pricepe natura și ei sã'ı urmez. Mẽ interb acum: Cine mẽ conduce la ea? Și fiind-cã aud: Chrisip conduce la ea, apuc pe drumul cãtre el. Dar scrierile sale nu le înțeleg. Caut dar pe cine-va, care sã mẽ introducã

în ele. Fără acesta nu vîd nimic mare. Am găsit pe cine-va, care să mă introducă în scrierile lui Chrisip, este vorba acum de a pune în practică ce am învățat. Numai acesta e mare. Dacă însă admir numai interpretarea, sunt în loc de Filosof numai Filolog sau Scrib, numai că în loc de Homer interpretez pe Chrisip. Prin urmare, vreaș mai bine să roșesc când cine-va îmi va dice: „Citește-mi din Chrisip“ de cât să nu pot dovedi—când pot să citesc—și cu fapte, cari să corespundă și să stea în armonie cu cuvintele.

50. *Fii în sîfrșit înțelept.*

La ideile filosofice ține ca și la legi și consideră că ai păcătuit, dacă treci cu vederea ceva din ele. Nu te îngriji însă nici decum de ce se vorbește despre tine, pentru-că acesta nu se coprinde în domeniul ființei tale. Pentru care timp vrei să amâni deciziunea de a deveni ceva de valoare pentru bine și a nu scăpa nici odată din vedere rațiunea, care deosebește binele de rău? Ai primit învățăturile la care trebuie să te alipești și te-ai alipit lor, ce magistrul mai aștepți, căruia să-î încredințezi ezeccutarea ameliorării tale? Nu mai ești copil, ci bărbat răscopt. Dacă, prin urmare lăncezești în neglijență și ușurătate, și stabilești amânare după amânare, prelungire după prelungire și ți după ți, de când să îndreptezi atențiunea asupra-ți, atunci- fără ca să observi în tótă regula—nu vei face nici un progres, ci vei rămâne profan în viață și în purtare. Așa dar, consideră-te odată, ca bărbat matur și tîner progresist, demn de a viețui în înțelepciunea vieței. Și tot ce ți se pare eminent, fie-ți o lege indistructibilă. Mai ia sîma: Ori unde se vorbește de ceva obositor sau plăcut, glorios sau ignobil, acolo este lupta de întrecere, acolo este lupta de întrecere, acolo sunt olimpiile, acolo nu mai încape amânare. Cu o înjosire sau debilitate tot progresul este nimicit, sau în caz contrariu salvat. Socrates a stat pe așa înălțime, pentru că în tóte el n'a ținut sîmă de cât de rațiune. Tu însă, nu ești Socrates, dar trăește cel puțin așa ca și cum ai dori să fii un Socrates.

51. *Ce este mai cu greutate din Filosofie?*

Prima și cea mai necesară parte în Filosofie este aplicarea principiilor în viață, ca d. p., a nu minți cu cuvîntul său cu fapta. A doua parte sunt argumentele, d. p: din ce se conchide, că nu trebuie a minți. A treia, este întemeerea și examinarea pătrunđătoare a argumentelor însăși, d. p: de unde se deduce că acesta este un argument, ce este în general un argument, ce este o concluziune, ce este contradicere, ce se numește adevărat și ce fals. Acest al treilea resort este necesar în considerațiunea celui de al doilea, iar cel de al doilea în considerațiunea celui dintăi. Cel mai indispensabil însă, la care trebuie a rămâne, este cel dintăi. Noi facem de obiceiă tocmai contrariul: rămănem la partea a treia și aci întrebuiňăm tot zelul nostru. Partea întăi o tratăm cu tot disprețul. Așa se explică, cum mințim și cu tóte acestea argumentul, că nu trebuie a minți, 'l avem la îndămăna.

52. *Versete de aur.*

In orî-ce faptă trebuie să avem la îndămână următoarele pasagi:

„O Jupiter și tu Destin, conduceți-mă acolo
Înde — după voia vóstră sfîntă — trebuie să staü.
Vă voi urma fără codire. Nu vreaü,
Dovedindu-mă răü, va trebui totuși să vă urmez ¹⁾“.

Și mai departe:

„Cine știe a urma bine Destinului, trece la noi
Drept înțelept și cunoște porunca dumnezească ²⁾“.

Și acesta a treia aparține tot aci:

„Iubite Kriton, vor Deii așa, așa întîmple-se.
Anitos și Melitos pot într'adevăr să mă ucidă, dar sufletului meu
nu'î vor putea strica ³⁾“.

Ión Mihălcescu.

Berlin.

¹⁾ Aceste versuri sunt luate de la Stoicul Kleantes.

²⁾ Acestea douë sunt din Euripide.

³⁾ Acestea sunt cuvintele pe care Socrates le adresază în închisóre amicului său Kriton, care se oferise a-i scăpa vieța prin evadarea din temniță. Anitos și Melitos au fost doi din acuzătorii lui Socrates.

JOHN HENRY NEWMAN CA SCRITOR.

În ce privește credința și legea dezvoltării el stabilește o teorie cu totul nouă, rupând cu desăvârșire cu trecutul. Această teorie a sa, deși aproape inadmisibilă, probază însă o minte luminată și o judecată solidă. Astfel el spune, că o idee când ne interesează și ne stăpânește e în stare de a trăi în sufletul ce o primește. Nu toate ideile au acest privilegiu. Noțiunile matematice nu pot fi numite vii, pentru că ele nu au nici o influență și nu conduc la nimic. Când însă o idee mare religioasă sau morală ne atrage atențiunea, ea nu e primită numai în mod pozitiv în spiritul nostru, ci devine în noi un principiu viu, care ne conduce la o contemplațiune tot-d'auna nouă și care ne inspiră acțiunea noastră. Aceste idei pot să fie considerate în diverse moduri și să influențeze în mod deosebit, pe acei ce le contemplă. În mersul lor ele se precisază și se îmbogățesc; ele provoacă mai întâi o mișcare a cugetării și o acțiune a spiritului atât asupra sa, cât și asupra altor spirite. Ideea originală e luminată de raze noi: aspectele se multiplică, raționamentele se grămădesc împrejurul ei. În fine ideea se formulează în doctrină, care naște din sânul său, se supune la un examen continuu, care manifestă diversele sale aspecte.

Toate aceste faze diferite, sub care a fost contemplată,

sunt îndată cunoscute de toți; ele se concentrează, formază o singură idee, care reunesce împrejurul ei diferitele concepțiuni răspândite în inteligențele oamenilor. Această doctrină va fi atunci considerată în raporturile sale cu alte doctrine și cu alte fapte; va fi criticată de inamici și explicată de aderenți. Opiniunile formate cu privire la dînsa vor fi comparate, trecute prin sită, primite sau respinse. Grație vigoarei și fineței sale naturale, ea se va insinua în detaliile vieții sociale, schimbând opiniunea publică, consolidând ordinea stabilită, sau surpînd'o puțin câte puțin. Cu timpul ea devine un cod moral, un sistem de guvernămînt, sau chiar un sistem teologic. Această cugetare obținută cu atîta muncă va fi singura representație justă a ideii originale de la început, va fi expresiunea esactă, formată din întîlnirea aspectelor celor mai diverse, modificată prin corecțiunile mai multor spirite și prin sugestiunile experienței

Aceasta este o adevărată desvoltare, căci aici se vede germinarea, creșterea și sfîrșitul unei idei vii. Această desvoltare va purta semnul caracteristic al luptei întreprinse pe scena agitată a vieții umane. Ideea nouă va trebui să se misce în acest mediū natural, care formază opiniunile predominante, principiile etc., stabilind rapoartele dintre ea și ele, menținîndu-le în sfera sa de atracțiune și luînd asupra lor un fel de jurisdicțiune. Această idee va căuta să predomine societatea, exercitînd asupra ei o suveranitate permanentă. Ideea caută a rămîne pură și fără aliagiū, cu toate acestea se modifică la rîndul său sub influența circumstanțelor, care o înconjură. Desvoltarea sa se face câte o dată repede, altă dată încet; pōte să fie grăbită prin opiniunea favorabilă, întărită și chiar mutilată prin violențe externe. Ideea nu rămîne nesimțitoare; ea însăși este un centru de speranțe și de sfortări, pōte să slăbescă prin activitatea ce o depune ca să scape de inamici; ea pōte să fie împedicată, influențată sau absorbită prin conflictul cu ideile victorioase, pōte să fie sfărîmată prin năvălirea principiilor străine, sau sguduită prin desvoltarea unor viții originale înăscute în ea.

Chiar în primii ani, ideea nu pōte scăpa de conflictul cu alte opiniuni și chiar dacă ar fi pusă la adăpostul schimbărilor, nu va mai rămîne una și nici conformă cu ea însăși. Se dice că curentul e mai limpede aprōpe de izvor,

acésta însă nu e adevărat față de idee, cursul său devine cu atât mai uniform, mai pur, mai puternic, cu cât curge mai larg și mai plin. Elementul său are trebuință de a fi liberat de tot ce e străin și trecător și odată liber silințele sale devin cu atât mai vigurose. Primele începuturi nu pot să arate nici puterea sa, nici destinele sale. Ea rămâne câte cât-va timp în repaus ca și cum ar căuta să adune noi forțe. Din timp în timp face încercări nefructifere, pe care imediat le părăsesce. În fine ea sosese în o țară necunoscută și la aparițiunea sa chestiunile cari erau controversate își schimbă pozițiunea; pericole și speranțe noi se nasc în aceste relațiuni și vechile principii recapătă o altă formă. Veritatea religioasă stabilită odată ca principiu, evoluțiunea împlinește opera sa de transformare, introducând peste tot o continuitate productivă. Diferitele faze ale acestei dezvoltări nu turbură mersul său regulat, ci îi lărgesc câmpul de acțiune. Dezvoltarea complectă nu atârână de întimplare; aici se observă trei momente principale. În primul moment se manifestă fenomenul vital, ca inconștient, al unei credințe care se afirmă și se organizează fără să fie definită. Acésta e faza naturală sa reală. După acest period de organizațiune spontanee urmăzează un altul de reflexiune și de examen; adevărurile inițiale întâmpină rezistenți parțiale, cari provocă discuțiunea. Aceste verități trebuiesc să se justifice și să procure titlurile lor de creanță; ele recurg la o verificare logică, care nu le modifică natura, dar care poate sfârșima obiecțiunile de îndoelă, cari se ridică contra acestor verități. Acesta este momentul de reflectare sa teologică. Când acésta dezvoltare a luat cunoștința de sine însăși, atunci e necesitate de a se condensa rezultatele muncii depuse, făcându-se recurs la formule, care le resumază și le consacra în mod formal. Acesta este periodul dogmatic.

Teoria acésta, dezvoltată cu atâta competență de Newman, se poate adapta foarte bine tuturor ideilor istorice, morale, sociale, etc., însă nici de cum ideilor dogmatice creștine. Veritățile creștine sunt divine, sunt opera Mântuitorului și timpul cât a durat până la fixarea lor definitivă a fost un timp de luptă plină de succes contra adausurilor greșite, contra eresurilor cari tindeau să le întunece și să le sfârșime. Lumina adevărului a triumfat pe deplin și acésta lumină

clară și vie va rămânea perpetuă neschimbată și va lumina în eternitate sufletele acelor ce vor fugi de întunericul în-
doelei și al necredinței. Newman a trecut de la concepțiunea
dogmatică la concepțiunea omenescă a unei verități, arătând
cum această se actualizează în mod nesimțit sub presiunea
evenimentelor și a împrejurărilor. Cu totă perspicacitatea
sa și cu toate eforturile ce le face, el însă a apucat pe o
cale greșită, judecând prea omenesce veritățile divine. Pri-
mul moment, adică acel pe care Newman îl numește na-
tural sau real, nu e propriu pentru veritățile divine; cele-l-
alte două: teologic și dogmatic sunt admisibile. După dînsul
veritățile divine s'au transformat și s'au îmbogățit prin efectul
relațiunilor sale și a mediului în care s'au dezvoltat. Acastă
teorie nu poate fi admisă de Biserica creștină: veritățile cre-
știne au rămas aceleași și nici nu s'au transformat, nici
nu s'au îmbogățit în decursul timpului, nici nu au fost in-
fluențate de mediul în care au trăit; ele au fost și sunt ne-
schimbate și eterne.

Ast-fel vorbind despre aceste momente Newman dice că
acum evoluțiunea a atins ținta și că veritatea a ajuns la
deplina sa dezvoltare; ea nu mai este un obstacol pentru
dezvoltarea altor verități, ci din contra permite ca toate si-
lințele și totă activitatea, care aici a devenit netrebuinciosă,
să fie întrebuințate în folosul altor verități. Care ar fi mo-
tivul, se întreabă el, că s'a acreditat iluziunea, că esențialul
în doctrina religioasă este definițiunea dogmatică, discuțiunea
filosofică sau teologică, care ar fi permis definițiunilor de
a se produce și de a se efectua clasarea doctrinală? Acastă
a provenit de acolo că în materie religioasă, ca și în ma-
terie științifică, nu se rețin de cât rezultatele, separându-le
pentru comoditate de totă munca complexă, care a precedat.
Instrucțiunea eclesiastică se va preocupa mai mult, după
cum e și natural, de a expune și de a promulga adevăru-
rile vechi, de cât de a se ocupa de veritățile parțiale cari
ne au condus. Concepțiunea verităților divine se poate com-
para cu cea a unei idei vii, care a știut să se transforme
și să se îmbogățescă prin efectul relațiunilor sale cu me-
diul unde s'a efectuat acest progres. Resursele verităților
divine sunt așa de bogate în cât cine va poate să scotă de
aici verități noi. Nu trebuie să se admită inovațiuni cuteză-

tóre care să turbure munca liniștită a ideei; însă în a nu o urmări în evoluțiunea sa legitimă, a se imobilisa, când ea progresază, a se încăpățâna în unele principii, când ele s'aũ reinouit. nu este acesta cel puțin o greșală egală? E just, că numai plecând din acest punct de vedere se va putea descoperi modul prin care adevărata dezvoltare se deosebesc de cea falsă. Când dintr'o veritate inițială noi vedem că ies fără alterațiunea identității sale, dar prin o afirmațiune continuă a acestei identități, achizițiunii cari aũ îmbogățit viața sa și aũ lărgit acțiunea sa, în aceste nou-tăți noi vedem în loc de o corupțiune a credinței primitive, o înflorire a acestei credințe. Iată acum asimilațiunea care domină această doctrină a dezvoltării credinței și care de sigur a inspirat-o: identitatea verității religioase este comparabilă identității personale, accesibilă celei mai intime conștiințe, ca și această identitate, ea se distinge de o identitate imobilă cu totul formală și exterioară; ca și ea în fine este compatibilă cu dezvoltare reală a organismului și cu o manifestațiune crescândă a forței și a activității sale.

Este mai presus de îndoială că lui Newman, munca interioară a cugetărilor sale nu i-a fost sugerată în cursul unei veritabile experimentațiunii morale, prin spectacolul schimbărilor cari s'aũ manifestat în conștiința sa. El singur face să se înțeleagă acest lucru, când țice: cel din urmă termen al întregii noastre cugetări, adesea chiar noi nu l cunoscem. Spiritul nostru este departe de a fi fixat; el este în lucru, de ce nu e lăsat în pace în timpul acestei activități? Tot așa se petrece și cu credința în existența sa istorică; ea are dreptul la aceleași considerații. Ast fel din acest punct de vedere, credința umană se confundă cu o muncă lentă, aproape impersonală: ea este rezultatul care se produce din o evoluțiune internă în cursul căreia ideile, prin adaptațiunii libere și reciproce se coordonează în sisteme complete și se erigază, fără să fie solicitată prin rațiunii exterioare, în virtute, în certitudinii organizate. Albert Nasaillas țice că studiind opera exterioară a lui Newman cine-va va crede că studiază și descrie biografia chiar a credinței: credința este pe care cine-va o vede că se formează puțin câte puțin, se dezvoltă în tăcere, se îmbogățesc prin efectul relațiunilor sale cu mediul unde ea este chemată a trăi și

În urmă vorbind inteligenței, după ce a stabilit dominațiunea sa asupra conștiinței și asupra inimei, ea este care sugerează formula definitivă, care n'ar însemna nimic fără totă această muncă. Newman nu descrie procedeele credinței după imaginațiunea sa, ci după observațiunile sale directe și personale. El nu o privește în stare de repaus, său în momentul de organizațiune și de stabilitate, care face percepțiunea dificilă, ci în stare de mișcare în timpul întregii durate a formațiunei sale. Din acest punct de vedere. nici unul dintre teologii moderni n'a cunoscut mai bine nici n'a analizat mai natural interiorul credinței omenesci, subtilitățile sale, complexitățile, aspirațiunile către armonie și altele. Această analiză nu a fost un joc pentru dînsul, ci un studiu serios. Ocupat a urmări aranjamentul cugetărilor sale Newman a aplicat în mod instinctiv aceeași lege a succesiunei evenimentelor, ca și Descartes.

M. P.

LITERATURĂ RELIGIOȘĂ.

I.

Iisus Christos de Didon.

În numărul 9 anul XXI al acestei reviste am publicat un articol intitulat: *Iisus Christos*. În acel articol vorbiam și despre traducerea în românește a scrierii lui Renan intitulată: «Viéța lui Iisus» și terminam articolul meu cu vorbele: «Nu se pôte permite ca scrieri ca ale lui Renan, cari cuprind blasfemiî la adresa religiunii lui Christos se pătrundă cu așa ușurință în mijlocul poporului nostru drept credincios (Viéța lui Iisus de Renan apăruse în a II-a ediție și pe un preț neînsemnat). Trebuesc întocmite lucrări, cari să trateze aceéși chestiune saú să fie traduse, căci sunt destule conforme cu vederile nóstre și să fie răspândite în popor pe un preț puțin însemnat, căci acésta aú făcut-o și editorii scrierii lui Renan. Nu ne e permis să stăm indeferenți, căci réul pôte prinde teren».

Asupra vieței lui Iisus Christos apăru în literatura franceză o lucrare fórte importantă de Didon. D-l Dr. C. Chiriacescu și Econ. C. Nazarie traduc acésta lucrare după traducerea în rusește a lui Scrobotov și Rojdestvenski și o compară și cu originalul. I. P. S. Mitropolit Primat Iosif

Gheorghian a pus la dispoziția traducătorilor banii necesari pentru tipărire. În chipul acesta a apărut în românesce importanta lucrare a lui Didon în două volume.

Ce pot spune despre această lucrare? Mai întâi e de o însemnătate, cum rar se găsesc în literatura noastră religioasă și merită să nu lipsescă din nici o bibliotecă preoțescă, ba ar trebui, dacă ar fi cu putință, să se tipărească și într'o ediție mai efină, ca să pôtă ajunge și în mâna credincioșilor. Traducerea e făcută cu îngrijire și ne bucură mult acêsta.

Reproduc aici capitolul, unde se vorbește «despre judecarea lui Iisus» pentru ca cetitorii să aprecieze și valoarea lucrării și a traducerii.

„Iisus, prins, fu adus fără sgomot la palatul arhiereului. Secretul arestării Lui fusese bine păstrat. La Ierusalim nu se știa nimic despre cele ce se petreceau în acea noapte. Trupa pogorî valea Cedronului, trecu pârâul și apucă drumul de-alungul zidurilor cetăței către miază-zi, îndreptându-se spre Sion.

Totul fusese pus la cale mai dinainte împotriva lui Iisus. Complotul trebuia adus la îndeplinire fără șovăire, fără întârziere, însă cu toate formele legale pe cari acești fățarnici legiști puneau atâta preț.

Socrul arhiereului, un ôre-care Ana (Hanan), pare a fi jucat un rol însemnat în alegerea măsurilor luate. Era capul Saduceilor și al familiei din care fuseseră aleși cei mai mulți arhierei.

Palatul Hananilor era pe aceeași cale care ducea la acel al lui Caiafa.

Duseră pe Iisus înaintea bêtîrînului. Acesta se bucură de reușita complotului condus de el. Inda a trebuit să fie cu acei cari aretaseră pe Iisus, și el întinse mîna spre a primi prețul vînderei. Cei trei-șeci de arginți făgăduiți, cu două zile mai înainte, erau în mîna lui.

La Ana nu ședură de cât fôrte puțin: și clipele erau socotite. Infățșarea și întrebările pregătitoare puse lui Iisus trebuiau să se facă înaintea lui Caiafa.

Palatul arhiereului era așezat pe Sion. Ca toate locuințele princiare, se compunea dintr'un corp principal și din două aripi. Locul cuprins între aceste clădiri forma curtea din lăuntru „atrium“ în care se intra printr'o ușă. O scară cu acoperemînt deschidea intrarea în curte.

Ne aducem aminte de cuvîntul lui Caiafa din ședința în care membrii marelui sfat chibzuiau asupra hotărîrii ce trebuia luată împotriva lui Iisus: că de folos este să móră un om pentru mântuirea poporului¹⁾. El era să prezideze tribunalul; sôrta învinovățitului era lesne de prerezut.

¹⁾ Ión, XVIII, 14.

Cu toate acestea, după zgomotul arestării și fuga grăbită a discipulilor, Petru se apropiase de cei cari duceau pe Iisus, și-și urma de departe. Iubia pe învățătorul; o putere tainică îl atrăgea pe urmele Lui; voia să știe cele ce erau să se întâmple.

Ajuns în cetate, apröpe de palatul arhierelui, un discipul ascuns al lui Iisus veni la dânsul. Evangheliile nu-l numesc; se poate presupune că a fost Iosif din Arimateea. Ca membru al Sinedriului el era bine cunoscut arhierelui. Când trupa însărcinată cu prinderea lui Iisus intră în atrium, discipulul o urmă, pe când Petru rămase afară, la poartă. Acesta vădënd discipulul necunoscut, veni și vorbi portăresei și ea lăsă pe Petru să intre¹⁾.

Focul ardea în mijlocul curței. Nöptea era răcorösă. Slujitorii arhierelui și strejarii Templului, cari luaseră parte în arestare, ședeau împrejurul focului. Petru sta cu ei, așteptând sfirșitul interogatoriului.

Cațafa prezida tribunalul în una din salele palatului care dedea în curte. El începu a întreba pe Iisus asupra discipulilor și asupra învățăturei Sale. Era dreptul Sinedriului de a se informa despre sectele și învățăturile noui. Iisus era socotit de înalta adunare ca întemeetorul unei secte noui și ca un eretic. Sinedriul ținea să albă acöstă mărturisire din gura lui Iisus.

Invinovățitul Se apără arătând că nu este capul vre unei societăți ascunse și propoveditorul unor idei cari s'ar teme de lumină.

— „Eu de față am grăit lumei“, răspunse El, „eu tot-de-una am învățat în Sinagogă și în Templu, unde tot poporul se aduna, și într'ascuns n'am grăit nimic“.

„Atunci, pentru ce mă întrebi? Intrébă pre cei ce au auzit, ce am grăit lor. Iacă aceștia“, adause El, arătînd pe judecătorii săi, cari de atâtea ori îl întrebaseră, „aceștia știu cele ce am grăit eu“.

Răspunsul lui Iisus care nu mulțamește dorința arhierelui, păru oa o lipsă de respect. Unul dintre servitorii voind a linguși și a răzbuna po domnul său, țise lui Iisus:—Așa răspunđi tu Arhierelui?

Și 'L lovi peste obraz.

Iisus suferi acöstă mare batjocură, și cu o demnitate și blîndeță supraomenescă, țise insultătorului: „De am grăit rău, mărturisește de rău; iar de am grăit bine, pentru ce mă bați?”

Tötă învățătura lui fusese propovedită în public: chiar judecătorii fuseseră auditorii Lui; nu spusese nimic discipulilor oare să nu fi spus la toți; pentru ce să'L întrebe? În fața celor tari greșala cea mai mare a celor slabi este de a avea dreptate; dacă cel slab are curagiu a afirma și a proba dreptatea sa, acest curagiu este pentru cei puternici ca o injurie, și se găsește tot-de-una pe lângă dînșii vre un servitor lingușitor oare năzuește la meritul de a o răzbuna.

Interogatoriul viclen al arhierelui neisbutind, membrii sfatului, căpeteniile clasei preoțești căntău vre o mărturie miucinosă spre a îndreptăți osânda la mörte; căci mörtea acuzatului era voită.

¹⁾ Ión, XVIII, 15 - 16; Luca, XXII, 54 și urm.; Mat., XXVI, 17 și urm.; Marcu, XIV, 53 și următoarele.

Mulți marturi mincinoși, cumpărați veneau să mărturisescă împotriva lui Iisus; însă mărturisirile lor, al căror cuprins nu ne este cunoscut, nu erau deajuns pentru a sprijini hotărârea dorită. În sfârșit se prezentă încă doi marturi miucinoși; unul zicea:—Acesta a ȕis: Eă pot strica Biserica lui Dumneȕeu și după trei ȕile să o zidesc pe ea. Altul întărea spunerea celui dintăi:—Da, l'am auȕit pe el ȕicând, că eă voi strica acastă Biserică, făcută de mâni omenești, și în trei ȕile alta nefăcută de mâni omenești voi zidi.

Aceste cuvinte li se părea o hulă; puteau a le socoti ca blasfemătoare pentru casa lui Dumneȕeu. Respectul Iudeilor pentru locașul lui Iehova mergea până la superstiție; oră-ce injurie adusă Templului se pedepsea cu mörte. Adunarea nu se uni asupra vinovăției unor asemenea cuvinte ce ar fi ȕis Iisus. Totuși, arhieraul stătu în mijloc și ȕise lui Iisus:—Nimic nu răspunȕi la cele ce mărturisesc asupra ta? Iisus tăcea.

Pentru ce era să răspundă? El nu putea vădi pe marturii mincinoși. N'avea nici un apărător. Nu putea încredința pe judecătörii; ei erau adunați spre a'L osândi cu oră-ce preș.

Atunȕi Caiafa puse lui Iisus întrebarea hotărîtore:—Aă tu ești Christos Fiul Celui Bine-cuvântat? Te jur în numele Dumneȕeului celui viü.

Iisus, Care în vieța Sa publică Se ferise de a lua titlul de *Christos*, atât de falș tălcuit de opinia populară și de Cărturarii, dar Care, totde-una Se afirmase ca Fiü al lui Dumneȕeu, înaintea poporului, a Fariseilor și a trimișilor Sinedriului; Iisus, Carele nu lucruse, nu învățase și nu viețuisese între ei de cât spre a stabili filiațiunea Sa divină, întreat de către arhieraul, și încredințat fiind că răspunsul Său va fi osândirea Sa la mörte, nu stătu la îndoială a rupe tăcerea și a mărturisi adevărul suprem:

— „Eă sânt“, răspunse El, „și voi veți vedea pre Fiul omului ședând de-a drépta puterei și viind pre norii cerului!“.

Acastă mărturisire serbătorescă exprima totă învățătura despre persoăa și opera Sa, și amintea judecătoriiilor tocmai ceea ce-ı înfuria mai mult: părășia Fiului omului la puterea lui Dumneȕeu,—adevărata sa divinitate.

Acuzatul Se ridică până la înălțimea lui Dumnezeü, și vestind judecătoriiilor Săi, după cuvântul profetului, reântörcerea Sa pe norii cerului, le da a înțelege că ei se vor înfățișa într'o ȕi înaintea tribunalului Său.

Scandalul isbucni.

Arhieraul, în semn de jale, își rupse haïnele. Nu mai era nevoie a cerceta drepturile Acuzatului la titlul de Mesia și de a controla marturii. Pretențiunea de a fi părăș la slava lui Dumneȕeu, însușirea cu nedreptul a Divinităței era limpede; nici o dată nu se auȕise asemenea hulă.

— Ați auȕit, ȕise arhieraul, el a hulit; ce ne mai trebuie nouă alte mărturii? Ce vi se pare vouș?

1). Dan., VII, 13.

Chibzuirea nu fu lungă. Toți, de îndată, îl judecară vrednic de morțe. Nici unul dintre membrii de față la interogatoriū, nici unul dintre acești cărturari cari știaū învățătura profeților despre divinitatea lui Mesia, nu se sculă spre a apăra pe Iisus, spre a cere în sprijinul Lui cel puțin o amânare care ar fi îngăduit a se verifica titlurile Lui. Dacă Iosif din Arimatea era acolo, a trebuit să tacă fiind încredințat, că nici o improtivire nu putea fi luată în băgare de seamă.

Că Saduceii, cari nu cred în nimic, ca și Ana și Caiafa, au ținut că e o hulă, aușind pe un om vorbind despre egalitatea sa de putere cu Dumnezeu cel bine-cuvîntat, acesta se înțelege dela sine! dar Fariseii învățați sunt de neiertat. Dacă și ei au falsificat învățătura profeților, atunci ș'au uitat menirea lor; dacă ei credeau în vrednicia divină a lui Mesia, n'aveau dreptul să strige că este o hulă. Acel Care Se numea Mesia trebuia să fie judecat din faptele și viața Sa; și, Acuzatul le adusesese toate probele misiunii Sale.

Ura orbea pe acești așa porecliți judecători. Puterea tiranică prigonea pe Iisus, voia morțea Lui: ei întemeiau hotărârea lor pe un text de lege aplicat orbește.

Hulitorul de Dumnezeu va muri, dicea Leviticul¹⁾; a'și atribui cineva slava negrăită a lui Dumnezeu era cea mai mare hulă. Acesta este crima lui Iisus, dacă El n'ar fi adevăratul Mesia, căci Mesia este Fiul lui Dumnezeu, după învățătura profeților. Datoria Sinedriului era deci să pășescă la cercetarea oficială a titlurilor mesianice ale Aceluia pe care îl cita înaintea sa.

Sinedriul n'a făcut acesta: el a călcat dreptatea; și, invocând contra Acuzatului, fără mai dinainte cercetare, legea pentru hulă, el s'a expus a osândi la morțe nu numai pe un nevinovat, ci pe Insuși Fiul lui Dumnezeu.

Sinedriul este vinovat și are răspunderea celei mai mari crime, dacă crima se măsoară după sînțenia, vrednicia și dreptul suveran al Acelui contra căruia se săvârșește.

Era încă noapte când interogatoriul se sfârși. Cuvîntul cel din urmă împotriva lui Iisus: Vinovat este morței! merge din gură în gură în palatul lui Caiafa. Atunci se vedu o scenă înfricoșată, o deslănțuire de mari insulte.

Seuipau asupra Lui; se aruncă un vâl pe fața Lui și-L pălmuiău, dicînd: Christose, proorocește: cine te-a lovit? Slujitorii îl băteau cu pumnul și-L batjocureau în tot felul.

Și totuși Acest prins, înlănțuit și osândit la morțe ar fi trebuit să fie un sfînt pentru ei; dar nu era milă pentru Iisus. Ura cu care autoritățile îl urmăreau, părea îndestulată prin cruzimea slugilor lor.

Pe când se puneau întrebări învățătorului, Petru rămăsese în curte, încălqindu-se la foc cu servitorii; o servitoare a arhierelui, aceea care-l introdusese, se apropie de dînsul și privindu-l îi dîse:—Și tu ești din uceniciei lui; tu erai cu Iisus Nazarinenu! Petru tăgădui înaintea tuturor:—Feme, nu cunosc pe omul acesta, nu știu ce zici!

¹⁾ Levit., XXIV, 16.

Vădând că este recunoscut părăsi curtea și veni sub vestibul.

Cocoșul cântă pentru întâia oară.

O altă servitoare îl vedu și începu a' l arăta celor cari erau acolo:—
Și acesta este dintre dînșii; el era cu Iisus Nazarinénul.

Petru se întorse iarăși la foc, în mijlocul strejarilor, ca și cum ar fi voit să înlătore mai bine bănuéla; însă pe când el se încăldea, ôre cine îi dîse:—Aū nu și tu ești dintre ucenicii lui? Adevérat dintre ei ești?

Petru tăgăduia neîncetat:—Nu, nu sunt! Și se jura că nu cunoste pe omul acesta.

Trecuse cât-va timp. Adunarea ridicase ședința și Iisus fu adus legat în curte. În acel moment Petru era încă îmbulzit cu această întrebare: Aū dóră și tu ești din ucenicii Galileénului? Adevérat dintre ei ești, că și accentul téu te arată.

Unul dintre servitorii arhiereului, rudă cu cel căruia Petru îi tăfase urechea, îi dîse: Aū nu te-am vădut în grădină?

Atuncî Petru tăgădui a treia oară: O omule, dîse el, nu știu ce dîci tu. Și începu a se jura și a se blestema, dîcînd: Nu cunosc pe omul acesta despre care voi vorbiți.

Numai cât sfârși de dîs acestea și în acea clipă cocoșul cântă iarăși.

Iisus, aședat la o parte dintr'un colț al curței, Se întorse spre Petru și-l privi.

Efectul privirei lui Iisus fu de nespus.

Petru își aduse aminte de aceea ce el îi dîsese: „Mai înainte de a cânta cocoșul, tu te veți lepăda de mine de trei ori“. Sufletul i se turbură și eși afară din palatul arhiereului, plîngînd cu amărăciune.

Trebue ca Iisus să simtă tóte durerile. Acastă lepădare repetată a lui Petru fu pentru Iisus, în acel moment când era judecat vrednic de mórte, mai crudă de cât însași condamnarea Șa. Unul dintre cei dintâi che-mași Il lepădă, nu'L mai recunoste. Acela care'L mărturisise solemn de Christos, Fiul lui Dumneđu celui viu, acum Il numește „*acést om*“ și nu vrea să-I fie discipul.

Căile lui Dumneđu sunt nestrébătute! Christos se va folosi ôre-când de acest om, care acum nu este vrednic a îndeplini lucrul Sëu. Va veni timpul când Petru se va schimba; acum el se teme de slugile unui arhiereu; n'o să se mai témă de nimic mai tîrziu, când Sfîntul Duh îl va umbri. El se lepădă astă-đi de Iisus, însă credința sa va fi neclătinată; acum el își arată slăbiciunea, însă va cunoste tótă puterea lui Dumneđu și va ști a compătimi cu nenorocirea acelora, cărora le va predica pe Iisus Fiul lui Dumneđu.

La vederea lui Iisus lacrimi amare curg din inima sa zdrobită; ele sunt începutul nașterei sale.

Legea de atuncî cerea Sinedriului, la pronunțarea sentințelor de mórte, ca înalta adunare să nu judece înainte de un interogatoriu pregătitor, destinat a instrui cauza. Este evident că, pentru a se conforma acestei legi, arhiereul Caiafa adună câți-va dintre membrii marelui sfat. Am vădut cum fu instruită cauza lui Iisus. Câte-va cîasuri mai târziu, des de dimineță, înainte de răsăritul sórelui, înalta adunare, care trebuia să

hotărăscă pedepșa cu mörte contra Acuzatului, se adună iarăși, lângă curtea păgânilor¹⁾:

¹⁾. Middath., C. V.

Iisus fu dus acolo de soldații cari 'L aretaseră. Acest moment fu o ușurare, căci fiind scos din curtea lui Caiafa scăpase de batjocurile fără număr la cari fusese expus. Dar până la cea din urmă a Sa suflare, chinurile vor merge crescând, și el va bea fără murmur și până la fund acest pahar amar.

Iisus Se înfățișă înaintea înaltei adunări. Toți membrii erau de față: arhieriei, bătrîni, Cărturarii și Fariseii. I se luură lanțurile; și, stând înaintea judecătorilor, fu întreat să le spună de este el Christos.

El răspunse:—„Dacă vă voi spune, voi nu mă veți crede. Dacă vă voi întreba, nu'mi veți răspunde și nu mă veți lăsa“.

Hotărârea e deja luată în spiritul acestor ómeni; Iisus știe acesta și le arată motivul tăcerii Sale. El nu Se va apăra, după cum ar avea dreptul; nu va discuta, căci ei nu caută adevărul, nici dreptatea, ci mörtea Sa.

Apoi afirmă din nou vrednicia Sa mesianică în trăsăturii cari tot-de-una îi scandalizau; vorbi despre gloria Sa divină apropiată, despre puterea Sa deopotrivă cu cea a lui Dumnezeu.

-- „De acum“, le díse El, „Fiul omului va șede de-a drépta puterei lui Dumnezeu“.

Atunci toți strigară:—Dar tu ești Fiul lui Dumnezeu? El răspunse:—„Voi díceți; da, eu sunt“.

Acésta era hula pe care tribunalul nedrept o aștepta și voia să íasă din gura lui Iisus. Ședința fu închisă îndată și sentința de mörte dată în unanimitate. Toți se sculară. Iisus fu din nou pus în lanțuri.

Un fapt neașteptat ínegrește și mai mult acésta pretinsă judecată.

Iuda mărturisí nevinovăția aceluia pe care Sinedriul îl declarase ca blasfemator. Trădătorul vedând pe Iisus osîndit, fu cuprins de mustrare de cuget Urmărire crimei sale îl spăimînta. Luă cei trei-deci de arginți și venind díse arhierilor și bătrînilor:—Greșit-am de am vîndut sínge nevinovat.—Nu ne privește, díseră ei; asta e tréba ta Atunci, desnădejduit, aruncă banii la Templu, înaintea lor, póte chiar în sala unde Sinedriul pronunțase hotărârea. Acești formalisti, cari săvîrșiră cea mai spăimîntătoare nedreptate, avură frică de acești arginți; li se pázură că sunt spurcați:—Este prețul síngelui, díceaú ei, și nu se cuvine a'í pune pe ei în vistierie.

Se chibzuiră și hotărâră a cumpăra cu banii vîndătorului țerina unui olar, pentru íngroparea streinilor.

Iuda nu cunoseu umilinta care mántuește. Iacrimile cãinței, íncrederea în Dumnezeu. Fapta sa i se páru mai pe sus de orí-ce ertare. Orbit de desnădejde, se duse și se spînzurá¹⁾.

E de mirat că iudeii îndată după osândire n'au ucis cu pietre pe Iisus, după cum au ucis mai târziu pe Ștefan. Ínsă de când ei au fost supuși puterei romane, de când arhieratul își perduse tótă neatárnarea și

¹⁾. Mat., XXVII, 5. Cf. Fapt. Apost., I, 18.

politica Saduceilor predomina în Sinedriū, dreptul de a omorî încetase. Înalta adunare, judecând chiar ceea ce era de competența sa, nu mai făptuia pedepsa dată; ea urmărea și căuta vina acuzatului, și o hotărâre spre a fi definitivă și valabilă avea nevoie de aprobarea guvernatorului. Pedepsa cu mörte era un drept al stăpânirei romane.

Iisus fu dus înaintea lui Pilat. Era dimineță. Pretoriul era aproape de ăidurile Templului și făcea parte din clădirile cele mari ale turnului Antonia, înălțat la colțul de miază-nöpte și apus al marelui pătrat care coprindea töte clădirile sfinte. Aici, după aceste ziduri nepătrunse, locuia armata romană și guvernatorul. Turnul cel mare din mijloc avea încă alte patru turnuri, legate între ele prin zidiri tari ca niște fortărețe, încungîurate de șanțuri adânci. Văđënd mărimea acestui monument și se părea că e o cetate; înlăuntru totul era întoemit ca într'o fortăreță; luxul era ca într'un palat!). Pilat își avea reședința în Cezareea, venea însă la Ierusalim de serbătorile mari. Prezența guvernatorului era cerută de îngmădirea iudeilor. Aceste serbători naționale se petreceau rare ori fără turburări ațâțate de fanatismul Zeleților.

Membrii Sinedriului alergară dinaintea locuinței lui Pilat. Cu töte că era de dimineță, totuși judecătoria romană începea ședințele sale de vreme, chiar dela răsăritul sórelui.

Pilat, înștiințat din vreme, fiind-că șeful său de batalion luase parte la arestarea lui Iisus, consimți fără îndoelă a'î primi de îndată ce s'ar înfățișa.

Ei deteră pe Iisus, Care intră în pretoriū, ier ei nu voiră să trecă pragul palatului. Trebuiau să mănânce Paștele séra, și dacă ar fi intrat într'o casă păgână, ar fi devenit necurați și deci n'ar fi putut lua parte la serbarea sfântă.

Pilat a trebuit să ıasă din pretoriū, și, stând în ușa palatului său, începu a vorbi cu iudeii?).

— „Ce pără aduceți asupra omului acestuia?“

Răspunsul fu semeț și scurt: De n'ar fi fost acesta făcător de rele, nu l'am fi dat pe el ție.

Acești judecători îngâmfați nu admit că sentința lor ar putea fi discutată și sfărămată; ceea ce voesc ei dela guvernator este ca el s'o execute îndată; de îndată ce ei au dat-o, cauza este înțelėsă: lui nu'ı rămâne de cât să lovescă.

Dar Pilat nu pare dispus a fi un simplu îndeplinitor al hotărării lor.

— Dacă e așa, ăise el, luați-L voi, și'L judecați după legea vöstră. Pedepsiți'L voi.

Atunci iudeii ıi ăiseră:—Nouă nu ne este îngăduit de a ucide.

Ei mărturisiră atárnarea lor de puterea romană. Ei voesc mörtea acestui om și declară că n'au dreptul de a omorä.

Odiniöră ei ucideaū cu petre pe profeții mincinoși, și nu rămâne îndoelă că Iisus ar fi fost ucis cu petre dacă ura iudaică, sprijinită pe

1). Antiq. Iud., XV, 11, 4.

2). Ión, XVIII, 29 și urm.

cuvîntul lui Pilat: „Pedepsiți'l voi“, ar fi putut fi pusă în practică; totul însă trebuia a se împlini după cum dădese Iisus. Dumnezeu îndrăpă totul în viața și mórtea Fiului Său; El voește să fie răstignit, și va fi.

Atunci, spre a hotărâ pe Pilat la lucru, iudeii consimțiră a'î arăte cauza și a o supune la judecata lui.

— Acest om, dăc eî, răzvrătește poporul nostru; oprește de a plăti dajdie Cezarului și se numește pe sine Christos Impăratul.

Violenția și falșitatea acestor pări sunt de necreșut. Acéstă învinuire adusă lui Iisus este cu totul politică; și, aș nu este evident pentru orî-cine a urmat pas cu pas acțiunea Profetului, că el nu S'a dat la ceea ce putea aduce o răscólă în popor? Intrebat de către trimișii violenți ai Sinedriului asupra datoriei de a plăti dajdie Cezarului, aș nu S'a rostit El categoric pentru bir? Apoi Impărăția mesianică, ce avea a face cu puterea politică?

Pilat intră iarăși în pretoriu și ohemă pe Iisus stătu în picioare înaintea guvernatorului. Numai politica interesea pe romanî. — Ești tu Impăratul iudeilor? Îi dăse el. Intrebarea era cu două înțelesuri. În înțelesul iudaic, Iisus nu era Impărat; era însă în înțelesul spiritual. Iisus voește a lămuri cestiunea.—„Dela tine tu dăci acésta, saș altîi aș grăit ție pentru mine?“, întrebă El.—Aș dóră eș sunt iudeu? dăse Pilat. Neamul tēu și arhieriei te-aș dat pe tine. Ce aș făcut?

Iisus voidnd a lumina pe guvernator, care Îl întreba cu ore care sinceritate, răspunse;

— Impărăția mea nu este din lumea acésta. De ar fi fost din lumea acésta împărăția mea, slugile mele s'ar fi nevoit ca să nu mă fi dat iudeilor; iar acum împărăția mea nu este de aici“.

— In fine, Pilat, surprins, dăse din nou: decî, tu ești Impărat?

După ce a spus cum înțelegea El Impărăția Sa, putea răspunde cu tărie și fără încungîur:—„Tu dăci; Impărat sunt eș“.

Și stăruind asupra acestui titlu, adause: Eș spre acésta m'am născut și spre acésta am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul. Tot cel ce este din adevăr, ascultă glasul meș“.

Nici o dată un roman învățat n'audise din gura înțelepților, învățaților săi, niște vorbe asemenea cu acelea ce audea Pilat, în pretoriul său, din gura Acuzatului Iisus. Ce era geniul Romei, întemeet pe puterea imperiului universal, pe lângă Iisus Care întemeiază imperiul Adevărului pe propria Sa mărturisire și pe credința în misiunea Sa divină?

Guvernatorul nu era dintre aceea cari caută adevărul cu o inimă doritoare. El cu o nepăsare sceptică a întrebat pe Iisus:

— Ce este adevărul? și, fără a aștepta măcar răspunsul, încredințat fiind, că n'avea înaintea lui decăt un visător saș un înțelept, dar nu un ambițios periculos pentru pacea și drepturile Cezarului, eș iarăși și dăse iudeilor:—Eș nici o vină nu aflu întru el.

Dacă, cel puțin, acest om politic fără convingere ar fi fost condus de dreptate, el ș'ar fi făcut datoria și ar fi lăsat pe Iisus liber. Pilat însă era dintr'acei ómeni, cari pun interesul lor mai pe sus de tóte, gata a jertfi pe cel drept dacă interesul lor cere acésta. El are frică

de Iudei și se teme de a'î nemulțami; el știe fanatismul lor și'î iconomisește. De și știa să întrebuițeze puterea spre a'î ținea în frâu, totuși se arată slab, nehotărât și uneltește viclenia. Dar patimile carî clocotesc înaintea palatului său sunt mai tari de cât dînsul; creșdend că le potolește, el le aștăță; în fine cedeză și deveni, aprôpe fără voea sa, instrumentul mâniei lor contra Nevinovatului pe care n'are curagîul să'L scape.

Nu era turburarea poporului, ci invidia, ura și intriga autorităților Iudaice, carî cereau dela el sîngele lui Iisus, Pilat lesne putea subjuga acestă putere preotescă, obicinuită cu tôte lingușirile și cu tôtă slugărnicia. Pilat încercă acesta un moment; de altmintrelea el n'avea nici un interes de a se amesteca în osîndirea lui Iisus, și nu se feri a spune învinuitorilor că el nu aprobă judecata lor.

Șefii complotului, cei mai cu trecere și mai înverșunați, reînoiră atunci înaintea lui Pilat pârile lor contra lui Iisus. Tôtă dezbaterea acesta a fost sub cerul liber, înaintea palatului: Iudeii se grămădiseră la treptele scării, iar Pilat pleca și venea din sala pretoriului la ușa vestibulului, întrebând pe Iisus și discutând cu Iudeii. Nu se cuose amănunțimile acestor învinuirî nouî; dar fanatismul și ura sânt capabile de orî-ce rēutate.

Pilat veni iarăși la Acuzat dîcendu-î: -N'auđi câte mărturisesc asupra ta? Nu rēspunđi nimic? Veđi cu câte lucruri te împovăreză!

Iisus nu'î rēspunse nici un cuvînt. Acestă tăcere miră pe Pilat. Invinovațirile Iudeilor se îndoira cu mai multă putere. Nepăsarea și moliceunea guvernatorului îi înfuria. Incepură a învinovați pe Iisus de intențiuinî politice, și, făcend aluziune la intrarea Sa triumfală în Ierusalim, dîseră: - El răscolă poporul învêțând prin tôtă Iudeea, dela Galileea pînă aici chîar.

Auđind cuvîntul de Galileea, Pilat creșu că a găsit mijlocul de a se descărca de o afacere care'l încurca; el întrebă dacă Iisus era din acea țară, și hotărî îndată să trimită pe Iisus, Galileenul la Irod¹⁾.

Tetrarhul tocmai se găsea atunci la Ierusalim pentru serbătore, și palatul lui era vecin cu pretoriul. Osîndirea și omorărea cător-va Galileenî pricinuiuse, se vede, o ruptură între Irod și Pilat. Prilejul de a se împăca îi păru acestuî din urmă prea bine venit. Poftind pe Irod să judece pe Iisus, el îi recunoștea dreptul asupra Galileenilor, chîar în Iudeea. Acesta fu măgulit, în adevêr de acestă purtare; și din șaia aceea Irod și Pilat se făcură prietenî²⁾.

Tetrarhul vedend pe Iisus simți o mare bucurie. De mult dorea să'L vadă. Era un om superstițios și slab; auđise vorbindu-se multe despre Profetul din Galileea și se aștepta să vadă dela El ôre-carî minunî. Iisus nu era pentru el de cât un obiect de curiositate, un făcêtor de minunî. Incepu a'L întreba. Iisus nu mulțumi curiositatea lui Irod; înaintea ucigătorului lui Iôn³⁾ Botezătorul, El rēmase mut.

Invinuirile preoților și ale cărturarilor se deslântuiră din noă. E

¹⁾ Luca, XXIII, 7—10.

²⁾ Luca, XXIII, 12.

tăcu. Acastă ținută umili și supără mult pe Irod care 'și răzbuună pentru acésta prin dispreț, la care se uniră și curtezaniil sėi. Iisus, învinovățit înaintea lui, ca și înaintea lui Pilat, că se numește Impărat, fu îmbrăcat într'o manta roșie, precum purtau regii Iudei la serbătorile mari¹⁾. Irod îl trimise, îmbrăcat în asemenea haină, la guvernatorul roman.

Pilat se înșelase în planurile sale; mijlocul ales spre a înlătura afacerea, cădu. Alergă la altă violenție.

El chemă pe arhierii, autoritățile și poporul.

— Voi mi ați adus pe acest om, le țise el, ca resculător al poporului; l'am întrebat înaintea vóstră și n'am găsit întru El vina de care voi îl acuzați. Irod, la care v'am trimis, n'a găsit de asemenea nimic întru El. N'a descoperit întru El nimic vrednic de mórte.

De aceea, îl voi pedepsi și'l voi lăsa slobod.

De alt-fel este un obicei ca să vă slobozesc vouă pe un vinovat de ziua Paștilor. Voiți să vă slobozesc vouă pe Varava, ori pe Impăratul Iudelor?

Ciudată și crudă rătăcire a politiceii de mântuélă; ea este slėbicune, nedreptate și lașitate. Dacă Iisus nu e vinovat, pentru ce să fie pedepsit? Evident că Pilat nu caută a apăra dreptatea, el voește să se descurce de o afacere supărătoare și să facă pe Iudei să renunțe la mórtea lui Iisus. El crede că'i va liniști, pedepsind cu lovituri de biciu pe Acuzat. Nu, ura nu se liniștește în acest chip. Trebuie saă a o împedeca, saă a'i da singele pe care'l cere.

Prin o îndatorire criminală, ale cărei urmări Pilat ar fi trebuit să le prevadă, el nu țise: vreaă să vă eliberez pe Iisus, ci le pune înainte să alegă între eliberarea unui Acuzat nevinovat și a unui răzvrătit și uciđător.

Pe când se desbătea afacerea, o întâmplare, istorisită de una dintre Evangheliil, veni a întări pe guvernator în dorința sa de a scăpa pe Iisus²⁾. Soția lui Pilat, păgână, trimise la el sėi țică: Nu face nimic Acelui Drept, căci multe am suferit astă nópte în vis pentru Dînsul.

Renumele lui Iisus, care de mai multe țile umplea Ierusalimul, a trebuit sė pătrundă și în palatul guvernatorului. Nimic nu e mai adevărat de cât ținuta acesteii femeii, spăimântată în vis, de sórta crudă care amenința pe Profet. Planurile uciđătoare ale marilor dregători Iudei contra lui Iisus erau cunoscute, și toți aceia pe cari ura nu'i rățacea, au trebuit să'l jălėscă.

Mulțimea, așteptând sfărșitul, se duse înaintea pretoriului spre a cere, după obicei, eliberarea unui criminal, în cinstea serbătoreii. Capii o instruiseră și'i dedese poruncă cum să lucreze.

Guvernatorul repetă întrebarea sa:—Pe care din doi voiți a slobođi? Voiți pe Impăratul Iudeilor?

Mulțimea strigă:—Ia-l pe el și slobozește-ne nouă pe Varava!

Pilat dorind să elibereze pe Iisus, le vorbi încă. Era o luptă în con-

¹⁾ Bell. Iud., XI. 1, D.

²⁾ Mat., XXVII, 19.

știința lui între glasul dreptăței care vorbea pentru Iisus, și cel al politiceii care se temea de vre o primejdie

— Ei bine, țise el din nou, voi să vă eliberez pe Impăratul Iudeilor.

Dar mulțimea băgând de seamă micimea de suflet și nehotărârea lui Pilat, strigă din nou;—Nu pe acesta, ci pe Varava!

— Dar ce voi face lui Iisus ce se țice Christos? țise el. Ce voi ți să tac cu Impăratul Iudeilor?

Ast-fel acest guvernator al Romei, acest reprezentant înarmat al dreptului, nu dă poruncă, ci așteptă să i se poruncască. Nu se folosește de dreptul care'l are de a apăra dreptatea, cere sfat dela năzușia unei mulțimi revoltate, și el știe că acele nazuri vin din ură și invidie.

Răspunsul nu fu așteptat. Un strigăt se înalță;—Răstignește-l! răstignește-l! Pilat se împotrivesște încă patimilor pe cari slăbiciunea sa le întărătă. În loc de a hotărî, încercă să apere pe Iisus.

— Dar ce rău a făcut omul acesta? Eă nu găsec întru el nici o vină de mörte. Strigățile mulțimei se îndoiră. Chiar arhieriei își unesc glasul cu cel al poporului și se aud strigăte din ce în ce mai tari:—Să se răstignescă.

Atunci Pilat văđând că nimic nu folosește și că zgomotul mergea crescând, se temu. El ridicase furtuna și furtuna îl înfricoșă.

Ceru să i se aducă apă; își spălă mânilor înaintea poporului și țise: Nevinovat sunt de sângele dreptului acestuia. Voi veți răspunde.

Și tot poporul strigă:—Sângele lui asupra noastră și asupra fiilor noștri.

Spălarea mânilor nu micșorează vina lui Pilat.

Omului cu putere, omului care și cunoște datoria, nu-i este ertat ca să se plece nedreptăței și răutăței. Nici o politică nu pöte îndreptăți crima. Pilat putea să se împotrivescă Iudeilor și să apere pe Iisus, fiind-că el avea puterea. Pilat știa că Iisus era nevinovat și că Iudeii îl prigoneau din ură: el a recunoscut acesta public. Pilat trebuia să apere și să elibereze pe Iisus: acesta era datoria lui oficială. El a fost slab, mic de suflet, laș și crud.

Amintirea lui va rămâne împovărată de cea mai mare nedreptate, nu numai înaintea creștinilor, dar și înaintea acelor cari nu cred că el a căđut într'o complicitate neertată. Sângele lui Iisus, care a căđut ca un blestem asupra celor cari l'au vărsat și asupra fiilor lor, curge pe mânilor lui Pilat. Pata este neștersă.

După ce se declară nevinovat de această crimă, guvernatorul cedază. Ei ceruseră liberarea lui Varava; el le slobođi pe revoluționarul, pe uoigușul, pe tâlharul, iar pe Iisus 'l dete în mânilor lor.

Se pare că Pilat încă se măgulea cu nădejdea zadarnică de a scăpa pe Iisus. Acest om atât de priceput credea încă în mila poporului. Dar poporul răpit de patimile politice sau religioșe, e sălbatic. Nu știe mila, este neîmbândiț și setos de sânge, ca hiarele sălbatic. Guvernatorul se va încredința despre acesta. El dete pe Iisus soldaților spre a-l bate cu biciul; acesta era partea osîndiților la răstignire, înainte de pedepsă.

Iisus fu legat de mâni, după obiceiul roman, de un stălp, cu spatele

încovoiat; iar călăul armat cu un biciu de curele, având la capete bucăți de os sau de plumb, lovea cu cruțime pe corpul gol. Pedepsa era așa de grozavă că de multe ori osîndiții mureau. Dela cele dintâi lovituri pielea crăpa și sângele țâșnea.

Iisus rabdă fără să dea vrea un țipet de durere.

Apoi slujitorii îl duseră în curtea din lăuntru. Toți soldații gardei pretoriene au fost ohemați. El desbrăcarea pe acuzat de haine și-l aruncară pe umeri o mantie de purpură. Făcură din spinii o coronă care îi fu pusă pe cap, I se dete în mâna drăptă o trestie, în loc de sceptru. Veneau înaintea Lui, I se închinau în bătae de joc, țicându-l:—Bucură-te, Împăratul Iudeilor. Îi dedeau palme. Îi băteau peste cap cu trestia. Scuipau asupra Lui, plecându-și genunchii în bătae de joc.

De unde atâta cruțime la acești soldați? Pentru ce această batjocură scârbosă și grosolană? Ura contra iudeilor era mare din partea soldaților romani; osînditul care li se dedea pe mână, era prada acestei uri. Dar în contra lui Iisus era o întrégă deslănțuire a puterilor răului, singurele cari pot explica toate aceste grozăvenii. Nu e nici un temei a pune la îndoială aceste amănunțimi. Acei cari le istoriseau le-au vădut cu ochii lor: numai marturii pot descri cu așa culori vii.

Pilat, mergând înaintea lui Iisus, ieși din noiu în pragul palatului.—Iacă vi-l aduc afară, țise el iudeilor, ca să cunosteți că eu nu găsesc întru el nici o vină.

Indată ce Iisus fu vădut, purtând coróna de spinii și hlamidă de purpură, Pilat îl arătă, țicând:—Iată omul.

În aceste cuvinte se exprimă și mila și batjocura: milă pentru Iisus, a cărui înfățișare putea zdrobi inima, batjocură la adresa iudeilor înverșunați împotriva unei victime adusă în această stare jalnică.

Când arhieriei și păzitorii Templului vădură pe Iisus, ura lor isbueni cu mai mare furie.

— Răstignește-l, răstignește-l pe el strigară către Pilat.

Gubernurul vădând că biciuirea nu dusesse la nimic, păru că face o ultimă încercare spre a nu fi instrumentul de răzbunare al acestor fanatici.—Atunci el, scos din răbdări, țise, luați-l voi și-l răstigniți, căci eu nu aflu întru el vină.

Iudeii apelară la Legea lor¹⁾. S'a vădut cu ce nedreptate o tâlcură.—După Legea noastră, răspunseră ei, trebuie să moră, căci pe sine Fiul al lui Dumnezeu s'a făcut.

Și ei cer cu stăruință lui Pilat ca să îndeplinească Legea lor.

Aușind aceste cuvinte de Fiul al lui Dumnezeu, o frică mare cupriuse pe Pilat înaintea lui Iisus. Cine e Acest Acuzat care îi stă înainte? Nu este ore o ființă extraordinară, o ființă divină?

Pe de altă parte fanatismul iudeilor îi pricinuește o încercătură din ce în ce mai mare. El știe că acest popor turbat este în stare să facă orii și ce, când e vorba de Legea lui.

Nehotărât și turburat intră iarăși în pretoriu cu Iisus; și cugetând

¹⁾ Levit., XXIV, 16.

la numele de Fiū al lui Dumnezeu care-l preocupa, dar pe care nu-l înțelegea de cât prin prejudițiile sale de păgân, îi duse, ca și cum ar fi voit să știe taina originii Lui:—De unde ești tu?

Iisus nu răspunse.

Pilat, supărat de această tăcere, voi să înfricoșeze pe Iisus:—Mie nu grăești? Aū nu știi că putere am să te răstignesc și putere am să te slobozesc?

Iisus răspunse:—„N'ai avea nici o putere asupra mea, dacă nu ți s'ar fi dat ție de sus. Pentru acesta cel ce m'a dat ție, mai mare păcat are“.

Răspunsul lui Iisus este singurul cuvânt care se pôte aduce întru ușurarea lui Pilat. Convintele lui Iisus mișcă pe guvernator, care încercă pentru cea din urmă oră să scape pe Acuzat.

Dar strigătele iudeilor se întăriră.—De vei slobozi pe acesta, strigaū ei, nu ești prieten Cezarului. Și revenind la acuzarea politică atât de falș ridicată contra lui Iisus, adăugară aceste cuvinte viclene:—Tot cel ce se face pe sine și Impărat, stă împotriva Cezarului.

Pilat nu se mai împotrivi.

El aduse pe Iisus afară dinaintea palatului, la locul ce se chēmă Gabata; se așeză pe scaun la judecată:—Iată Impăratul vostru, zise el Iudeilor.

— Ia-l, răstignește-l! strigară iudeii într'un glas.

— Pe Impăratul vostru să'L răstignesc! răspunse el.

— Nu avem împărat de cât pe Cezarul.

Pilat tăcu.

În această luptă a fanatismului religios cu politica, luptă al cărei obiect era Fiul lui Dumnezeu, Pilat se lăsă învins: dete pe Iisus iudeilor ca să'L răstignescă.

Era Vineri, între ciasul al noulea de diminețā și amiază¹⁾.

II.

Unirea Românilor din Transilvania cu biserica Romano-Catolică sub Impăratul Leopold I, de G. Popovici, doctor în teologie și protoiereū ortodox în Logoj.

Tiparul Tipografiei diecesan din Caransebeș, 1901.

Înainte de a vorbi despre unirea unui număr de români ortodocși din Transilvania și Ungaria cu biserica catolică,

¹⁾. Sfântul Ión dices: *pe la ciasul al șeselea*. Sfântul Marcu dices: *al noulea**). Contrazicerea e numai părută. Se știe că Iudeii aveau patru ciasuri pentru a împărți ziua: întâul, al treilea, al șeselea și al noulea. Ele corespund cu ceea ce noi dices șese ore, nouă ore, amiază (12) și trei ore. Prin urmare expresiunea Sfântului Ión trebuie să se înțelégă cu privire la timpul cuprins între nouă ore și amiază, mai aproape de amiază (12) de cât de ciasul nouă.

autorul vorbește despre creștinarea Românilor, despre venirea Maghiarilor, despre persecutarea bisericii ortodoxe și despre Episcopiile ortodoxe. Mai vorbește încă despre starea bisericii ortodoxe sub principii indigeni calvini. În urmă vorbește despre începutul și organizarea propagandei catolice și despre unire. În capitolul XIII arată cum a fost privita *unirea* de cei mai însemnați scriitori leșiți din sinul Uniației iar în cap. XIII arată părerile istoricilor ortodocși români despre această unire. În cap. XIV și XV autorul face o privire asupra bisericii Românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria de la unire până astăzi.

Lucrarea păr. Popovici e foarte documentată și pe cât se poate de obiectiv alcătuită. E un studiu conștiințios asupra unei lupte religioase în mijlocul poporului român de peste munți. Lucrarea acesta poate servi pentru orî și ce teolog ca un fel de *Vade mecum* asupra acestei mișcări sau lupte religioasă. Pe lângă acesta lucrarea păr. Popovici are și meritul, că e scrisă într'o limbă ușoră,—ceea ce denotă, că sf. sa e în curent cu limba literară românească. O recomand tuturor celor ce doresc să cunoască biserica românească de pretutindenea

Pentru interesul ce prezintă reproduc aici cap. XV, în care se face o scurtă privire în istoria bisericăscă a Românilor ortodocși din Ungaria și Transilvania de la 1868—1900. Iată ce ni se spune în acest capitol:

„Congresul național bisericesc din anul 1868¹⁾, prin votarea statutului organic, inarticulat și garantat prin art. IX 1868 în legile patriei și sancționat în anul 1869, a produs o epocă nouă de dezvoltare, în istoria bisericii ort. române din Ungaria și Transilvania. În anul 1870 s'a constituit pe baza statutului organic sinódele, comitetele și epitropiile parohiale; mai departe sinódele, comitetele și epitropiile protopresbiterale; s'a ținut în toate trei diecesele sinódele diecesane și s'au organizat consistoriile eparhiale; érá în tóamna aceluí an s'a întrunit al II-lea congres național bisericesc. Prin noua lege organică, vechile așădăminte canonice ale bisericii ortodoxe, în unele afaceri pur spirituale

¹⁾ Veđi Protocolul congresului național bis. din anul 1868.

și în cele mai multe afaceri administrative, au suferit schimbări ale căror urmări deocamdată nici nu se pot prevedea. Baza acestui organism consistă dintr'un sistem democratic administrativ în jos, cu sufragiu universal de tot puțin limitat, era în sus cu sistem reprezentativ de guvernământ, în virtutea căruia elementul miran, administrează cu puterea numărului $\frac{2}{3}$ față de $\frac{1}{3}$ din cler afacerile bisericești, școlare și fundaționale. Cu deșteptarea treptată a timpului modern, prin lățirea și generalizarea libertinismului și a principiilor pseudo-democratice în masa populațiunii, în multe cazuri preoții vor fi reduși la rolul simplu de liturghi. Acest organism slăbind în jos influența preotului, era în sus a episcopatului: trecându-se sfera de competență ușor poate crea involuntar, reforme daunabile în instituțiunile canonice, nealterate încă ale bisericii ortodoxe. Nu arare ori și vedem, că în congrese bis, sinódele eparhiale, protopresbiterale și parohiale, fără privire la prescripțiile canonice vechi, se fac propuneri vătămătoare canoanelor, pre carí episcopatul și clerul vrând-nevrând, în parte trebuie să le admită spre delibereare și decider. Ar trece preste cadrul acestor repriviri a ilustra cu casuri concrete aceste aserțiuni.

Resumez cuprinđătorii, că această desvoltare nouă, pre basa legii organice amintite, de multe ori poate se institue aședăminte canonice de drept omenesc, în locul celor de drept dumneđeesc și câte odată se poate espune mersul bisericii, fluctuațiunilor de partide era agitațiunile, ce se pórta din incidentul unor alegeri, avându-se în vedere patimile și slăbicțiunile omenești, pot lovi interesele bisericești în mod trecătoriu.

Dacă în cele sus atinse vedem un neajuns, față de aședămintele vechi ale bisericii române, să înregistrăm în altă direcțiune un mare progres obținut prin statutul organic. Biserica ort. română din Ungaria și Transilvania de vécuri împilată, ajunge a fi deplin autonomă.

În afacerile administrative bisericești, școlare și fundaționale, în casele disciplinare și matrimoniale, se garantéază dreptul autonom de dispunere. Și în parte mare numai așa se poate explica desvoltarea rapidă și uimitóre, ce s'a făcut în tóte trei diecesele ort. române. Dară tocmai autonomia acesta dintru început chiar, a desceptat la contrari cugetul și datorirea de a o reduce. Prin legi ulterioare și prin dispozițiuni ministeriale arbitrare, s'a știrbit multe din drepturile autonome succesiv, explicabil numai așa, pentru a se stabili înaintarea. Ast-fel vedem în congrese și în sinóde eparhiale, producându-se gravamine preste gravamine dar cu puțin rezultat. Vom lása neatinse gravaminele celor 90 sinóde eparhiale, și însemnăm cele mai importante din congrese. Așa încă în al II-lea congres din anul 1870, s'a votat o representațiune către Monarh în cauza autonomiei bisericești¹⁾.

În anul 1873 se întemplă mari schimbări, prin reposarea fericitului și marelui Arhiepiscop și Mitropolit Andrei Șaguna. Acest cap bisericesc, prin reînființarea metropoliei ort. române și-a câștigat nume nemuritor, bine meritând pentru posteritate, prin zelul și activitatea sa

¹⁾ Veđi protocolul congresual din 1870 p. 148.

neobosită în păstorirea bisericeii, și va rămîne pomenit între cei mai mari arhieri ai națiunii noastre. Congresul bis. alese de Mitropolit în 28 August 1873, pe episcopul Aradului Procopiu Ivacicoviciu, carele a fost confirmat în 17 Sept. n., érá în 16/28 Sept. a aceluiași an fu instalat, după ritualul prescriș prin statutul congresual. Scaunul văduvit a episcopiei Aradului s'a întregit, prin alegerea, întărirea și instalarea archimandritului Miron Romanul de episcop.

Archiepiscopul și Mitropolitul Procopiu Ivacicoviciu, fu ales la 31 Iulie 1874 de Mitropolit și Patriarh al Sêrbilor din Ungaria, și cu datul 1/13 August acelaș an, a resignat din postul sêu de Mitropolit al Românilor. Congresul bis. întrunit, alese la 20 Oct. 1874, cu majoritate de voturi de Archiepiscop și Mitropolit pre episcopul de atunci al Caransebeșului Ión Popasu. Acéstă alegere n'a obținut confirmarea prea înaltă, și congresul cu vătămarea statutului organic, conform rescriptului ministerial din 1°/₂₂ Nov. 1874 n., a fost îndrumat a păși la alta alegere, cu eschiderea episcopului Caransebeșului Ión Popasu. In Nov. 1874 se ține prin congres altă alegere, care însă nu a întrunit majoritatea prescrișă, fiind-că partea cea mai mare a deputaților presenți s'au abținut de la votare, dând bilete albe (neimplute). A doua și însă adunându-se din nou în ședință, congresul păși la altă alegere și rezultatul fu că s'a ales cu majoritate de voturi episcopul Aradului Miron Romanul de Archiepiscop al Transilvaniei și de Mitropolit. Alegerea cu datul 12 Dec. aceluși an a fost confirmată, și în 15 Dec. s'a făcut instalațiunea¹⁾.

De episcop al dieceșei Aradului, a fost ales și confirmat archimandritul Ión Mețianu. In congresul ordinar din anul 1878, se votéză regulamentul pentru organizarea parohielor, care cuprinde dispoșiuni relative la întregirea parohielor, precum și la donațiunea și calificațiunea clerului din întreaga metropolă²⁾. In vigórea acestui regulament, prin reducerea numărului parohielor, se îmbunătățește sórta clerului altcum fórve miser dotat, érá calificațiunea se prescrie în proporția dotațiunei. Ast-fel se ajunse în diecesa Caransebeșului, că în institutul teologic se primesc tineri, cari posed minimal 6 clase gimnasiale reale sau civile, ori 4 clase și pedagogia, pre când în archidieceșă și în eparchia Aradului, din cauza prea multelor parochii slabe, se admit excepțional și cu mai puțină calificațiune.

Tot acest congres a votat și procedura judițială, pentru tribunalele matrimoniale bisericești³⁾, precum și regulamentul referitoriu la regularea învețământului⁴⁾.

Din lucrările congreselor posterióre, notăm pre cele mai însemnate. In congresul din anul 1886, s'a făcut votarea regulamentului pentru procedura judecătórescă în cauzele disciplinare, prin care clerul este egal

1) Veđi Protocolul congresual din anul 1874.

2) Protocolul congresual din anul 1878 pag. 184—197.

3) Ibid. p. 259—292.

4) Ibid. p. 297—314.

judecat cu ceilalți funcționari mirenți din metropolie ¹⁾; regularea procedurii la alegerea de protopresbiteri în anul 1888 ²⁾; mai departe în anul 1891, regulamentul pentru alegerea deputaților pentru congresul național bisericesc ³⁾.

În 5/17 Faur 1889 a reposat primul și bine-meritul episcop român — de la despărțirea de cătră Sêrbii — al Caransebeșului Ión Popasu. Spirit superior și inimă nobilă având, prin activitatea sa rodnică a așezat dezvoltarea dieceșei pe o temelie sănătoasă.

La 27 Martie 1889 fu ales episcop în scaunul vèduvit vicariul archidieceșan Nicolae Popea, carele după confirmarea prea înaltă fu introdus în eparchiă la 2/14 Iulie al aceluiași an ⁴⁾.

La 4/16 Oct. 1898 a rëposat Metropolitul Miron Romanul, carele cu tact și înțelepciune, sub împrejurări grele a condus Metropolia timp de 24 ani. În 19/31 Dec. 1898 a fost ales de Metropolit, episcopul Aradului Ión Meșianu, care alegere a fost aprobată în 6/18 Faur 1899. Instalarea s'a făcut cu ceremonialul prescris la 28 Februarie (12 Martie) 1899.

La finea sinodului ordinariu din acest an, a fost ales de episcop la Arad, archimandritul-vicariu Iosif Goldiș.

Metropolia ortodoxă din Ungaria și Transilvania cuprinde de present:

I. Archidieceșea Transilvaniei cu 35 proto-presbiterate, are 933 comune bis., matre și 293 filie, cu popor credincios de 733.287 de suflete, statul clerical constă din 965 fețe bis., în frunte cu I. P. S. S. D. archiepiscop și Metropolit Ión Meșianu. Institute de cultură posedă: în centru (Sibiu) un institut de teologie și de pedagogie împreunat cu seminariu, în afară la Brașov, școle reale (inferiore), comerciale și gimnasiu superior, éra la Brad gimnasiu inferior. Are 16 școle capitale (normale) cu 61 de învățători și 6 învățătore, mai departe 802 școle confesionale rurale cu un personal didactic de 857 învățători și 17 învățătore ⁵⁾.

II. Eparchia Aradului cuprinde tôte părțile ungurene, în cari locuesc credincioși ort., români, precum și din părțile banatice protopresbiteratele: Timișorei, Banat-Comloșului, Lipovei și al Belințului (Hășiașului), cu 2 consistorie unul în Arad, și altul în Oradea-mare. Are 17 protopresbiterate, cu 548 comune bis matre și 225 filie, cu o populațiune de 554.082 de suflete, având un stat clerical de 634 persoane bis., în frunte cu P. S. S. D. Episcop Iosif Goldiș. Institute de cultură posedă în centru (Arad), un institut de teologie și pedagogie împreunat cu seminariu, și o școală superiôră de fete cu internat; iar școle rurale confesionale are 658 între cari 36 sunt pentru fete, cu un personal didactic de 640 învățători și 30 învățătore ⁶⁾.

III. Diecesea Caransebeșului se compune din părțile banatice neapăr-

¹⁾ Veđi Protocolul congresual din 1886 p. 289—305.

²⁾ Veđi Protocolul congresual din 1888 p. 123—130.

³⁾ Veđi Protocolul congresual din 1891 p. 171—184.

⁴⁾ Veđi Protocolul sinodului eparchial din Caransebeș anul 1889.

⁵⁾ Datele sunt luate din protocolul congresului din 1898.

⁶⁾ Datele sunt a se vedea în protocolul congresului din a. 1897.

ținătoare eparchiei Aradului, (între Mureș, Tisa, Dunăre și hotarele Ardelului) având 11 protopresbiterate, cu 320 comune bis., matre și 39 filie, cu o populațiune de 387.769 de suflete, și cu un stat clerical de 391 fețe bis., în frunte cu P. S. S. D. E. Nicolae Popea. Institute de cultură posedă: în centru (Caransebeș) un institut de teologie cu seminariu și de pedagogie fără internat. În Lugoj o școală superioară de fete și o școală capitală de băieți. Are școle confesionale rurale 328, dintre care însă numai 222 stau sub jurisdicțiunea oonsistoriului eparchial, 11 sub administrația societății privilegiate austrougare a drumului de fer, iar restul de 106 din fostul confiniu militară (Severin), se administrează de stat afirmând, că ar fi școle comunale ¹⁾. Personalul didactic constă din 229 învățători și 12 învățătoare ²⁾.

Fondurile și fundațiunile proprii, administrate de archidieceasă se urcă aproape la 4 milioane corone, de diecesa Aradului aproape 2 milioane, iar de eparchia Caransebeșului la 1½ milion. Iar suma averilor bisericești, școlare și fundamentale, a comunelor din întreaga Metropolie, în sumă aproximativă, se poate lua de aproape 50 milioane corone. Fondurile proprii ale metropoliei, se urcă cu fundațiunea „Gozsdu“, la aproape 4½ milioane de corone.

În desvoltarea ei autonomică, întâmpină bis. ort., română din Ungaria și Transilvania, în urmarea unui curent șovinist și intolerant, mară pedică și greutate de învins. Drepturile garantate în legile patriei se știrbesc tot una prin alte legi și prin ordinațiuni ministeriale ulterioare ast fel, că statutul organic în unele dispozițiuni ale sale a devenit și până acum ilusoriu, și dacă merge tot așa va rămâne ca umbră numai a legii. Art. XXXVIII din 1868 în legile patriei lasă confesiunilor autonomia școllelor create și susținute de dînsele. Legea din 1875 Art. XXXII, în cestiunea pensionărei învățătorilor. legea din 1878 Art. XVIII, despre introducerea limbei maghiare în școllele rurale confesionale, legea din 1883 Art. XXX despre școllele medii (gimnasiale, reale, comerciale), legea din anul 1891 pentru asilele de copii, și în sfârșit legea despre regularea salariilor învățătoarești, au cîrui deplin aproape autonomia școllelor noastre confesionale, pentru a căror existență grele lupte și jertfe trebuie se aducem ³⁾.

Față cu toate aceste atacuri nedrepte și păgubitoare, a protestat biserica cu toate ocașiunile la guvernul maghiar, în reprezentanța țerei chiar la treptele tronului, dară fără a fi obținut vre-un rezultat. Fondurile și fundațiunile bis., sporindu-se în asemănarea numărului credincioșilor din an în an, fiind manipulate prin controla multiplă, n'au fost până acum oprite în desvoltare.

În cestiunile bisericești cu toate acestea în nenumărate casuri, a fost lovită biserica în autonomia ei. Era în timpul mai prospăt, prin așa numita politică bisericească a guvernului, față de toate confesiunile creș-

¹⁾ Datele sunt luate din protocolul sinodului din anul 1900.

²⁾ Vezi și Protocolul congresului din anul 1897.

³⁾ Vezi deosebit protocolul congresual din 1886, precum și protocoalele sinodale din Sibiu, Arad și Caransebeș din 1892.

tine din patrie, s'aŭ semănat sîmburiŭ pentru nimicirea credinței și a religiosității, în special însă față de noi Româniŭ ort., dacă nu se revine la alte sentimente putem afirma, că s'a făcut începutul pentru totala nimicire și îngropare a autonomiei bisericești.

Articolii de lege XXXI, XXXII și XXXIII din anul 1894, referitorii la căsătoria civilă, la matriculele civile și la creșterea copiilor din căsătoriile mixte, intrate la 1 Oct., st., n. 1895 în viață, precum și articolul de lege votat ulterior despre recepțiunea Evreilor și despre libertatea cultului: prin consecințele lor funeste, vor lovi continuu în existența bisericeii noastre. În opozițiunea această față de politica bisericească a guvernului, toate confesiunile creștine din patrie s'aŭ aliat, afară de calvinii și unitarii, asupra cărora mai crud până acuma s'aŭ și resbunat, părăsind mai mulți din șirul acestora religiunea, și declarându-se pentru neconfesionalitate, saŭ încheind căsătoria pur civilă, după normele statului, fără bine-cuvîntarea bisericeii. Articolul de lege XIV din 1898 despre întregirea venitelor preoțești, asupra căruia congresul bisericesc din anul 1899 s'a pronunțat, pôte deveni calul troian în autonomia bisericeii noastre.

Resumând terminăm: biserica ort., română din Ungaria și Transilvania, cu toate progresele îmbucurătoare realizate, petrece vremi de grea cumpănă și încercare, în luptă atât cu propaganda unionistă neadormită, cu politica bisericească purtată de potestatea publică, pentru jignirea vieții ei autonome, și în fine și cu frământările ivite în sînul ei prin spiritul de partide. Avem trebuință în această luptă de capete luminate și de inimii pline de iubire și devotament pentru biserică și așezămintele ei.

G...

BISERICESCI.

Sfințirea Paraclisului palatului Episcopal din Galați.

După un uz străvechiu creștinesc, păstrat și la noi, reședințele Episcopilor și ale Mitropoliților aveau tot-d'auna în ele și un paraclis. Ast-fel vedem la palatele de reședință a celor două mitropolii ale Țărei și la Episcopiile de: Rîmnic, Argeș și Buzeu. Mai mult chiar, la noi Români, pietatea religioasă mergea până acolo, în cât, mulți dintre frunțașii impuși și distinși ai țării, aveau și ei la locuințele lor asemenea paraclise. Toți aceștia când își zidea casele lor, fie în orașe, fie la moșiele și proprietățile lor, reservău la un colț o cameră, tot-d'auna din cele mai spațioase și împodobind-o cu cele necesarii unei bisericuțe, o aveau drept paraclis sau casă de rugăciune pentru ei și urmașii lor. Ast-fel se explică faptul, pentru ce până în ziua de astăzi vedem ast-fel de paraclise la multe din casele mari ale frunțașilor Țării, în București, Iași, Craiova și în alte părți ale Țării.

De acest uz nobil strămoșesc și creștinesc fiind călăuzit și P. S. Episcop al Dunărei de Jos, D. D. Dr. Parthenie cu ocasiunea construirii palatului de reședință pentru acea sfântă Episcopie, în orașul Galați, și voind a'l respecta și păstra, a rezervat în una din părțile laterale ale noiei clădiri o cameră spațioasă, destinând'o drept *paraclis al palatului reședinței episcopale*, și după ce a împodobit'o cu toate cele necesare unei biserici, pentru a se putea săvârși în ea toate serviciile dumnezeiești, după rânduiala bisericească, s'a învrednicit a sfinți cu mare ceremonie religioasă și bisericească acest paraclis în ziua de 8 Septembrie 1901, ziua săptămânei Sâmbătă, închinându-l sărbătorei «Intâmpinarea Domnului», care se prăznuște în ziua de 2 Februarie a fie-cărui an.

În ajunul sărbătorei sfințirii paraclisului, P. S. Episcop, pentru a eterniza istoricul acestei mărețe reședințe episcopale și a se ști de toți cum și în ce împrejurări s'a făcut această clădire, cum și când s'a strămutat în ea reședința episcopiei Dunărei de Jos, cum s'a făcut și s'a împodobit paraclisul, spre a fi biserică desăvârșită și a se putea servi în el, precum și în ce condițiuni urma a se face sfințirea lui, a consemnat toate acestea într'un proces verbal pe care l'a dresat în ziua de 5 Septembrie anul 1901 și a dispus a se înregistra în cancelaria acelei sfinte Episcopii sub No. 952 din acea zi spre a se păstra d'a pururea în arhiva Sf. Episcopii. În acest proces verbal, P. S. Episcop a ținut, cu un cuvânt, să consemneze întregul istoric al strămutării, al împodobirii și sfințirii Paraclisului, și un mic istoric al acelei Sfinte Episcopii.

Iată cuprinsul acestui act:

PROCES-VERBAL.

Anul una mie nouă sute unu, luna Septembrie în cinci.

În séra zilei de 19 Octombrie, anul expirat 1900 făcându-se sfințirea apei de prea cucernicul Econom Ștefan Vergolici prototereul județului Covurlui ne-am mutat cu ajutorul lui Dumneșeu, din casele Grecului Topole din strada Egalității și alipite spre nord, cu grădina bisericeii Sfintul Nicolae, cathedra de Dumneșeu păzite Eparchii, în mărețul și noul Palat Episcopal, clădit întradins de statul Nostru Român, pe terenul, cedat de Primăria orașului Galați, numit «Piața Ștefan cel Mare».

Archiva cancelariei Episcopale s'a așezat în aripa de jos despre mlađa nópte, iar mobilierul cel vechi al casei, precum și cel nou, cumpărat—mulțumită bine voitoreii atențiunii a D-lui C. C. Arion Ministrul de Culte și Instrucțiune Publică de atunci și a secretarului său general și al meu amic D-l Dimitrie Laurian s'a pus prin camerele afectate locuinței mele și vicariului.

Pentru mobilierea camerelor destinate Majestății Sale Regelui, Alteței Sale Regale Principele Ferdinand, moștenitorul Tronului și suitelor Lor, se va avisa mai târziu cele de cuviință.

Tabloul cel mare al Augustei Nostre familiei regale—lucrat după a mea stăruință pe o singură pânză, de pictorul Gheorghe Popovici—profesor la școala Artelor frumoase din Iași—se va pune în vestibulul etagiului de sus, pe zidul ce caută spre apus.

La camera destinată a deveni paraclis am dispus a se picta: la proscomidie *Nașterea Domnului Nostru Iisus Christos*; pe plafonul din altar, *Sfinta Fecioră Maria* cu pruncul în brațe; în mijlocul plafonului, *Domnul Christos*. Ambele aceste icône vor fi încunjurate de micș ingerași având la cele patru colțuri, *cei patru Evangheliști cu simbolele lor*; pe latura despre nord a piciorului sfinței mese: *Agonia Domnului în grădină*; pe cea despre apus, *punerea în mormint*; pe cea despre mlađa-și *răs-tignirea* și pe ce despre răsărit *învierea*.

La proscomidie, unde s'a tălat în zid o nișe, s'a lipit o mică placă de marmură, ca masă; pe dușamea, în altar,

s'a aşternut o alta, pe care s'a zidit piciorul sf. mese; pe acest picior lucrat din cărămidă şi tencuit cu ciment, s'a aşezat piatra propriu zisă a sfintei mese. Pe această piatră s'a desenat, în negru, forma Antimisului cu invocaţia sfinţirei şi un mic istoric al fiinţei acestei Eparchii ¹⁾. O copie după această din urmă placă de marmură, ast-fel desenată, s'a aşezat în cadra, pe zidul despre nord al Archivei, spre a servi de model în viitor, celor ce iubesc buna cuviinţă a casei Domnului.

Pentru dotarea acestui paraclis cu cele trebuitoare cultului nostru Orthodox, *am hotărît*, încă din anul 1894 când,

1). Textul acestor două pîese cuprind următoarele:

a). Invocarea scrisă în partea de jos a petrei:

„Dómne Dumneđeule, adu-ţi aminte de umilul robul Těu, Arhiereul *Partenie S. Clinceni*, Episcopul Dunărei-de-jos, carele după multe şi mari stăruinţe, avut-a mîngierea sufletéscă să vadă terminată clădirea acestui Palat Episcopal din Galaţi, şi a paraclisului dintr'însul cu serbarea „*Intîmpinarea Domnului*“ 2 Februarie; iar astă-dî 8 Septembrie ziua Naşterei Prea Sfintei Născătoare de Dumneđeu, anul mântuirii 1901; prin puterea harului sfîntului şi sévîrşitorului Duh, să se învrednicéscă a sfinţi această masă a acestui paraclis ortodox desenată într'adins, acum întăia óră, în forma Antimisului pentru aducerea la sfînta şi dumneđeésca liturgie, a jertfei celei fără de sânge a Domnului Dumneđeu şi Mântuitorului Nostru Iisus Christos, spre iertarea păcatelor şi viaţa vécului ce va să fie“. „Amin“.

Episcop (ss) *Partenie*.

b). Istorical scris în jurul sfinţitului Antimis, care este desenat pe pétra sfintei mese din paraclisul palatului episcopal.

REGATUL ROMÂNIEI

Eparchia Dunărei-de-jos, fondată în 1864, coprindea judeţele: Ismail, Bolgrad, Covurlui şi Brăila, avînd reşedinţa Episcopală oraşul Ismail.

După retrocedarea Basarabiei la Rusia şi încorporarea Dobrogei la România în 1878, reşedinţa episcopală s'a strămutat în Galaţi, avînd judeţele: Covurlui, Brăila, Tulcea şi Constanţa.

Primul Episcop a fost fericitul întru amintire Melchisedek Ştefanescu dela 1864—1879.

Al doilea Prea Sfinţitul Iosif Gheorghianu dela 1879—1886.

Al treilea Prea Sfinţitul *Partenie S. Clinceni* dela 1886 înainte, prin a căruia stăruinţa s'a clădit Palatul Episcopal din Galaţi şi de către care s'a şi sfinţit paraclisul acesta.

În urma adreselor No. 1121/1894 a Sfintei Episcopii și a Onor. Ministerului Cultelor No. 4997/1894, s'a desființat biserica Sf. M. M. Dimitrie, care ar fi făcut acum parte, cu biserica Sf. M. M. Gheorghe, din parochia Precista din Galați, ca obiectele acestei biserici Sf. Dimitrie, să se așeze pe unde trebuința va cere în sus numitul paraclis Episcopal. Ast-fel din cele nouă panouri ale tîmplei acelei biserici, patru din ele s'aũ fixat deja la locul lor și formeză tîmpla paraclisului.

În aceste patru panouri s'aũ pus de la tîmpla cea veche, Icóna Domnului Christos, a Maicei Domnului cu pruncul și a Sf. Ión Botezătorul; iar Icóna patronală a paraclisului care este «Intîmpinarea Domnului», 2 Februarie, și în care eũ am fost chirotonit arhierieũ, în 1886 în Sfînta Metropolie din București, s'a făcut din nou. Panoul cu icóna Sf. M. M. Dimitrie, lucrată în argint, s'a pus alături de icóna patronală, pe zidul despre mîadã-și, spre tronul Arhieresc.

De asupra tîmplei s'a așezat, în sculptura lucrată în lemn, à jaur, patru-spre-șapte iconițe cu prasnice împărătești. Răstignirea, înfiptă între gurile a doi balauri, domină tótă tîmpla care strălucește în poleitură.

Cele-l-alte patru panouri cu sfinții Apostoli Petru și Pavel, cu Sfîntul M. M. Gheorghie și cu sfinții ierarchi Nicolae al Miralichiei și Athanasie al Alexandriei, s'aũ bătut pe zid d'asupra strînilor despre nord.

Din cele un-spre-șapte candelice de argint—cea de a 12 fiind de tumbac, cincî s'aũ curățit și poleit și s'aũ pus pe dinaîntea icónelor tîmplei; restul de șase s'aũ întrebuintat la facerea a două cădelnițe.

Cele-l-alte obiecte sacre împrumutate provisorieũ bisericeii noui cu patronul Sf. M. M. Dimitrie din Badalan, orașul Galați, s'aũ restituit Paraclisului.

Tronul arhieresc și analogul pentru cîntare s'aũ înghebat tot din cele vechi ale bisericeii desființată a Sfîntului Dimitrie.

În altar s'aũ așezat trei strane, iar în paraclis două-șapte și trei. Tóte sunt înfrumusețate cu marca Episcopiei. În cele două tronuri Arhieresti tapisate cu pluș roșu și albastru s'a fiscat icóna Domnului ca Arhierieũ, avînd la drépta pe Sfînta sa mamă, iar la stînga pe Evanghelistul Ión discipolul iubit.

Pe locurile rămase libere în paraclis se vor picta mai târziu imaginii său se vor fixa din cele ce se află în deposit.

Asemenea se va picta: chipul Paraclisului (o bisericuță ținută de două Heruvimi),—d’asupra ușei ce duce din sacristie în tinda paraclisului, chipurile M. M. L. L. Regelui și Reginei în mărime naturală, în partea dreaptă și ceva mai jos a acestei uși, la stânga, al subsemnatului, în mantie și cele-l-alte insignii arhieriești; iar d’asupra ușei, ce duce din Palat în paraclis și cea din capul scării despre nord, *icóna patronală*.

Pentru aducerea aminte a ostanelilor depuse cu clădirea noului palat Episcopal din Galați și a întemeierii și sfințirii paraclisului dintr’insul am compus un act comemorativ în copriinderea aci anexată ¹⁾. el va fi scris litografic: 8 exemplare pe pergament și 150 pe hârtie japoneză.

¹⁾ Coprinsul acestui act care s’a subscris de P. S. Episcop, clericul liturghisitor și cei ce au asistat la sfințire este următorul:

„În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Treimea Cea-de-ură-ființă și ne despărțită,“ în care Noi Creștinii, Sfintei Biserici Orthodoxe-Române-de-Răsărit, ne botezăm și credem, pentru ca să Ne facem fii și moștenitori ai împărăției Cerurilor, adunatu-Ne-am astăzi, în acest nou palat-reședința episcopală a acestei de Dumneșeu-pădite-Eparchie a Dunărei-de-jos, în ziua de 8 Septembrie, aniversarea „Nașterii Presfintei Născătoarei-de-Dumneșeu și pururea Feclórei Maria;“ anul mântuirii, una mie-nouă-sute unul; al XXXV al glorioșei dinastii și domnii a Iubitorului de Christos, Majestatea Sa, marele și înțeleptul Nostru Rege Carol I; a prea grațioșei Sale Soții și a Nóstră Domnă, Majestatea Sa Regina Elisabeth; a augustului Său nepot, Iubitorul de Christos, Alțeta Sa Regală Principele Ferdinand, moștenitorul tronului Terei Nóstre-România; a strălucitei Sale Soții, Alțeta Sa Regală Principesa Maria și a binecredincioșilor și mult drăgălașilor Lor fii principii: Carol, Elisabeth și Maria; Președinte al Consiliului de Miniștri fiind Domnul Dimitrie A. Sturza, iar Ministru de Culte și Instrucțiune publică Domnul Spiru Haret.

Și acum înălțând, noi cei de față, psalmi și cântări de laudă părintelui ceresc, Eu, umilitul robul lui Dumneșeu, arhierul Parthenie S. Clinceni, Episcopul Eparchiot, după ce am luptat și lucrat, neobosit, ziua și nóptea, în tot timpul celor XV ani de păstorie a mea la gurile Dunărei-de-jos, ca să ved înălțat cu mândrie acest mareș palat episcopal, pe terenul numit „Piața Ștefan cel Mare“ din acest oraș Galați, m’am învrednicit în fine „Dumneșeu fie laudat în veci“ să servesc Domnului cu frică și cu cutremur, ca să

Din cele pe pergament: unul se va închide într'o cutie și se va pune la sfințire în piciorul și dedesuptul pietrei sfinteî mese; cele-l-alte se vor trimite M. S. Regelui Carol, Alteței Sale Regale Princepelui Ferdinand Moștenitorul Tro-nului, D-lui Prim Ministru Dimitrie A. Sturza, D-lui Minis-tru de Culte și Instrucțiune Publică Spiru Haret; Arhivei naționale; bibliotecii Ureche și sub semnatului.

Cele pe hârtie Japoneză se vor da persónelor celor mai însemnate, cari vor participa la sfințire și cari au fost în- vitate întrădins: unii prin scrisori de cabinet, D-nii: D. A. Sturza, C. C. Arion, Spiru Haret și Dimitrie Aug. Laurian; alții prin telegrame: Protoiereii de Brăila, Tulcea și Con- stanța. Protoiereul de Covurlui prin adresă, iar cele-l-alte prin cele 200 buletine, ce s'au imprimat și expediat deja la destinație.

Pentru pregătirea obiectelor trebuitoare sfințirei paraclisu- lui, care va avea loc în ziua de 8 Septembrie curent, am însărcinat pe Prea Cuviosul Arhimandrit de scaun Melchi- sedec Ștefănescu și șeful Cancelariei Episcopale Econom Ștefan Ionescu cari, împreună cu cei patru protoierei ai județelor noastre, Covurlui, Brăila, Tulcea și Constanța cu foștii protoierei Ión Severin și Grigore Balaban și cu dia- conii Sf. Episcopii, vor lua parte cu Noi la săvîrșirea sfin- țirei acestui Paraclis.

Sfințirea apei se va face de prea Cucernicul Econom Șt. Ștefănescu, aromele se vor îngriji de prea Cucernicul Eco- nom Al. Tihan, iar corul va fi dirijat de Economu N. Tă-

sfințesc astă-dî cu harul sfintului și sevîrșitorului Duh, acest pa- raclis orthodox-întemeiat în acest palat și închinat Serbătorei îm- părătescî „Intîmpinarea Domnului Dumneșului și Mântuitorului Nostru Iisus Christos“ 2 Februarie, pentru aducerea într'însul a jertfei celei-fără-de sînge, spre iertarea păcatelor, și aședarea nós- tră în corul dreptilor, asistat și ajutat de clerul de căpetenie al acestei Eparchii și în prezența reprezentanților națiunei, a căpete- niilor oștilor și orașelor-trecuți și prezenți,—și a unvî mare număr dintre creștinii cei mai însemnați ai păstoriei mele, cari cu religi- ositate au venit la acastă serbare dumneșcă și au semnat acest act commemoratif pentru ca să fie spre aducere aminte de ostenela Ností, țutura și spre lauda némului Nostru Românesc, acum și pu- rurea și în vecii vecilor, Amin.

(Urméază iscăliturile celor ce au fost de față).

răbuță—tustrei membri Spiritualului Consistoriū al Eparhiei Nôstre.

În lipsa de un cler special al Paraclisului, care să servescă șese săptămâni sfânta liturghie într'însul, Prea Cuviosul Arhimandrit de scaun va îngriji ca imediat după Prea Cuvioșia Sa, să înștiințeze oficial pe Prea Cucernicū Protoierei ai Județelor respective ca să trimită preoții orașelor aflătoare în administrația lor să servescă pe rând, vecernia, utrenia și Sf. Liturghie în noul paraclis.

Drept care am făcut acest proces verbal.

(ss) *Parthenie*.

Ast-fel toate pregătirile fiind terminate și totul fiind gata pentru sfințirea Paraclisului; iar ziua fixată pentru sfințire (8 Septembrie) apropiindu-se, P. S. Episcop Parthenie, a lansat convenitele invitații ¹⁾.

Au fost invitați la această serbare: I. I. P. P. S. S. Mitropoliți, P. P. S. S. Episcopi și Arhieriei titulari; Dl. Dimitrie A. Sturza, președintele consiliului de Miniștri, Dl. Spiru Haret, ministru al Cultelor și Instrucțiunei Publice, Dl. C. Arion, fost ministru, Dl. Aug. Treb. Laurian, reprezentanții autorităților Civile și Militare din Galați, D-nii senatori și deputați ai Jud. Covurlui

¹⁾ Carta de invitație la sfințire pe o pagină cuprindea:

„Prea Sfințitul *Parthenie S. Clincenti*, episcopul Dunărei de Jos Vă poftesc să bine-voiți a asista la sfințirea Paraclisului întemeiat în noul palat episcopal din Galați, care se va face în ziua de 8 Septembrie curent, după programa aflată pe contra pagină“.

Galați.

Anul 1901, Sept. 8.

Iar pe cea-l-altă programul serbărei în cuprinderea următoare:

„Serviciul sfințirei Paraclisului se va face în chipul următor:

În ziua de 7 Septembrie curent, la ora 5 seara se va oficia Vecernia, după care va urma imediat privigherea“.

„A doua zi 8 curent, serviciul sfințirei va începe la ora 9 dimineața precis“.

„La ora 5 seara și dimineața la ora 9, când se va începe serviciile religioase mai sus arătate, toate clopotele bisericilor vor suna în trei rânduri, după semnalul dat de la catedrala Sfintei Episcopii din Galați“.

Biserica Română Orthodoxă

8

și Brăila, D-nii prefecti ai județelor Covurlui, Brăila, Tulcea și Constanța, D-nii reprezentanți ai diferitelor instituțiuni, judiciare, administrative, școlare, etc. și alți mulți fruntași. Iar Protoiereii celor 4 județe, Covurlui, Brăila, Tulcea și Constanța ce compun eparhia Dunărei de Jos, au fost înștiințați telegrafic că trebuie a veni la reședință și a lua parte la oficiul sfințirei.

Pentru ziua de 8 Septembrie, primăria comunei Galați, îngrijise a decora palatul și grilajul cu stindarde tricolore.

Serbarea sfințirei, conform programului a avut loc în modul următor:

În ziua de 7 Septembrie la ora 5 seara s'a oficiat de Prea Sântitul Episcop, D. D. Parthenie în noul paraclis Vecernia și apoi privigherea, asistat de prea cuviosul Archimandrit de scaun Malchisedek Ștefănescu, Economul Ștefan Ionescu șeful cancelariei Sf. Episcopii, de cei 4 protoierei ai județelor respective: Economul Ștefan Vêrgolic, Econ. Ion Ștefănescu, Econ. N. Gheorghiu și Econ. Gh. Rădulescu; de prea cucernicul Econom Ion Severin fost protoiereu de Covurlui și Grigore Balaban fost protoiereu de Brăila, de Archidiaconul Sf. Episcopii David Popescu și de Diaconii Th. Alexandrescu și Visarion Iene.

La acest serviciu au asistat un mare număr dintre creștinii notabili invitați

A doua zi 8 Septembrie, la ora 9 dimineața s'a început serviciul sfințirei paraclisului. Prea Sântitul Episcop era asistat de preoții de mai sus și membrii Consistoriului: Econ. Nicolae Tărăbuță, dirijorul corului vocal; Econ. Ștefan Ștefănescu carele a făcut sfințirea apei și de Econ. Alex. Tihan, care a fliert aromatele.

Mai înainte chiar de începerea serviciului o mare mulțime de creștini venise în curtea Palatului și în paraclis. Printre aceștia am putut remarca pe P. S. Dionisie Episcopul Buzelui cu protoiereul jud. Buzău.

D-nii Cuslinschy Comandantul Flotei Române.

» Ion Atanasiu Prefectul județului Covurlui.

- D-nii Mihail Orlénu, Primarul oraşului Galaţi.
- » Elett. Nicolescu » » Tulcea.
- » Elef. Economu Preşed. Curţei de Apel din Galaţi.
- » Procuror General al » » » » »
- » Gh. Stoicescu membru al » » » » »
- » I. Bastache » » » » » » »
- » Sp. Stătescu » » » » » » »
- » V. Tătaru » » » » » » »
- » P. Ionescu » » » » » » »
- » G. Tanovicénu » » » » » » »
- » C. Nicolescu » » » » » » »
- » D. Tâslăonu » » » » » » »
- » Tr. Popp » » » » » » »
- » Preşedinte Consiliului judeţian de Covurlui.
- » Nicu Madgiaru preşed. Cam. de Comer., din Galaţi.
- » Constantin Benisake senator Galaţi.
- » Gh. Cavalioti » »
- » Apostol Papadopol Deputat »
- » Dimitrie Cerchez » »
- » St. Stoicovicîu » »
- » I. Ianculescu membru de şedinţă sec. I Trib. Cov.
- » V. A. Iacobescu » » » » » » »
- » S. Uriăţénu Preşed. secţia II-a Trib. de Covurlui.
- » Al. D. Oprescu Parchet Prim-Procur. » » »
- » V. Antonescu Procuror » » »
- » G. Orlenu » » » »
- » N. I. Theodor Jude Sindic » » »
- » G. L. Aslan fost primar urbei Galaţi.
- » Virgiliu Poenaru, Avocat » »
- » Costache Plesnilă » » »
- » Emil Vulpe » » »
- » Ión Maguía » » »
- » Daniil Zorilă » » »
- » Simeon Hoclung » » » fost senator.
- » Gh. Mavromaţi » » »
- » C. Tonénu » » »
- » V. Curtovici, Farmacist » » »
- » M. Buhociu, Cons. Comun. » » »
- » I. Coltofénu, » » » »
- » Al. Ignat, Adjutor de Primar » » »

- D-niî D. Petroviçi » » » » »
- » Drăghici, fost Procuror Curței de Apel din Galați.
 - » N. Tăchénu, Medic Primar jud. Covurlui.
 - » Dr. Nicolini.
 - » Gh. Codrénu, profesor liceului din Galați.
 - » Crupensky Procur. Curței de Apel » »
 - » C. Sêrbu, Inspector Vapórelor Române.
 - » Moise N. Pacu, Profesor, fost senator.
 - » Alex. Gussi, Prefectul Poliției urbei Galați.
 - » Mayor Alexandrescu, Flotilă.
 - » » Teodorescu, fost comandant peței Galați.
 - » Tătaru, Dirigintele Oficiului Telegrafic din »
 - » Diriginte al Oficiului Poștal » »
- D-na Emilia Mardan Direct. școlei profes. » »
- » Maria Baldoviçi
- D-niî Iane M. Culoglu.
- » N. Atanasulli.
 - » Căpitan Popoviçi, Sub-Inspector Vapórelor Austriace.
 - » Gh. Guțu, Director liceului din Galați.
 - » Mazare » școlei comer. » grad. I.
 - » I. Munténu » » » » II.
 - » Director al școlei Normale »
 - » » » » de Meserii.
 - » Eduard Cober.
 - » M. Roman { Antreprenoriî Palatului Episcopal.
 - » Th. Trancu {
 - » Căpitan Gh. Plesnilă.
 - » Al. Mănciulescu.
 - » Hagi Ienache Dragoș.
 - » Alex. Romanenko, fost Consul Imperiului Rusesc.
 - » Consul legațiunei Imperiului Rusesc.
 - » Al. Nicolescu, Profesor, fost Deputat.
 - » Dragomir Demetrescu senator, București, și
 - » Thoma Dobrescu Architect, București.

După ce s'a făcut încunjurarea de trei ori a paraclisului și, după ce s'aŭ pus sf. mōște în piciórele sf. Messe, s'a dat citire actului comemorativ amintit mai sus, care după ce s'a semnat de Prea Sântitul Episcop Eparchiot D. D. Dr. Parthenie, de Prea Sântitul Dionisie Episcop de Buzéu, de clerul care a luat parte la serviciu și de tóte persónele ofi-

cială prezente la această solemnitate, s'a așezat într'o cutie de alamă într'a lins făcută și s'a pus în piciorul de piatră al sf. Mese cu inscripție gravată pe ea și apoi s'a urmat serviciul sfințirii și sfânta liturghie.

După terminarea serviciului, persoanele invitate au trecut în sala cea mare de mâncare a palatului, unde s'a servit fiecărui invitat câte o prescură mică și câte un pahar de vin de chipru.

Aici a vorbit întâi Prea Sântitul Episcop, mulțămind lui Dumnezeu, că a vădut palatul terminat și paraclisul sfințit. Au vorbit în urmă D-l I. Atanasiu, prefectul județului Covurlui, Prea Sf. Episcop Dionisie al Buzăului, D-l Moise N. Pacu profesor și fost deputat, D-l Colonel Coslinschy Comandantul Flotei din Galați, și alte persoane, toți felicitând pe Prea Sf. Episcop pentru stăruințele ce a depus, de a se ridica mărețul palat episcopal și paraclisul ce s'a sfințit.

După ce s'a terminat și această agapă creștină, invitații s'au retras, purtând fie-care o suveniră plăcută și totul a intrat în liniște.

Cu ocasiunea acestei sfințiri P. S. Episcop a adresat M. S. Regelui la Ragatz următoarea telegramă:

Galați 8 Septembrie 1901.

Majestății Sale Regelui Carol,

Ragatz

Cu harul lui Dumnezeu am sfințit astăzi paraclisul întemeiat în noul palat episcopal din Galați și am înălțat cu căldură rugăciuni și cântări de laudă Celui a tot puternic, pentru îndelunga îndilire a Majestății Văstre, carele timp de trei-zeci și cinci ani ați condus cu înțelepciune și tărie destinele nemului nostru românesc la gurile Dunărei-de-jos. Să trăiți Majestate împreună cu glorioasa Văstră dinastie mulți și fericiți ani, pe tronul scumpei noastre Țări.

(ss) Episcop Parthenie

La această telegramă M. Sa Regele prin adjutantul Său de serviciu Col. Mavrocordat a bine-voit a răspunde următoarele:

Weinburg ct. St. Galen.

9 Septembrie 1901

Prea Sfințite,

Am onóre a comunica Prea Sfinției Vóstre că M. S. Regele fórte mișcat de telegrama prin care 'I arătați sentimentele P. S. Vóstre de iubire și devotament către Tron, cu ocazia sfințirei paraclisului întemeiat în noul palat episcopal din Galați mă însărcinează a vă exprima Inaltele Sale mulțămiri.

Sunt cu adânc respect, al Prea Sfinției Vóstre, supus fiú sufletesc.

Colonel adj. L. Mavrocordat

Persónele învitate și care n'aú putut fi de față la acéstă frumoasă serbare aú ținut să exprime bucuria și felicitările lor prin epistole și telegrame. Ast-tel cu acéstă ocasiune P. S. Episcop a primit următoarele felicitări :

Din partea I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Iosif.

Cabinetul Mitropolitului Primat

11 Sept. 1901 București

Prea Sfințite,

Am priimit scrisórea Prea Sfinției Vóstre cu data de 6 Septembrie c. și m'am bucurat sufletește, că v'a ajutat, Dumneđeú să sfințiți primul paraclis al primului palat episcopal din Galați.

Cu duhul am fost în mijlocul frățiiilor vóstre. Virsta și încă nedesávârșita mea însănoșire nu mi-a îngăduit să fiú acolo și de față trupește; am rugat însă în taină pe bunul Dumneđeú, să vă înmulțescă dílele, pentru ca să'l prea măriți, după cum 'I se cuvine, după cum sunteți și în stare a o face spre slava numelui Lui.

Imbrățișându-vé cu frățesca dragoste sunt al Prea Sfinției Vóstre de amândoué fericirile doritor și în Christos frate.

Iosif Mitropolit Primat

De asemenea o epistolă din partea D-lui Dimitrie A. Sturdza, Președintele Consiliului de miniștri.

București 5 Sept. 1901

Prea Sfințite Părinte,

În momentul acesta sosesc de la Gherghița, Domeniul Corónei, unde am însoțit pe Alteța Sa Regală Principesa României; și aflú scrisórea Prea Sfinției Vóstre și învitatea ce 'mi faceți pentru a lua parte ca credincios la sfințirea paraclisului din reședința episcopală din Galați.

Förte rău 'mi pare că nu pot să răspund la această bine-voitoare și prietinescă invitație, dar sunt nevoit să mă duc de Vineri la Sinaia pentru a mă presenta tocmăi în ziua de Sâmbătă 8 Septembrie, Alteței Sale Regale Princepelui Moștenitor, reîntors Vineri din manevrele împărătești din Austria.

Regret din suflet că nu pot lua parte la această sfântă și memorabilă serbare.

Sărutându-Vă drépta, cu respect, Vă rog, să primiți încredințarea sentimentelor devotate a unui bărbat credincios al Bisericeii.

Al Prea Sfinției Vóstre devotat fiú sufletesc

(ss) *D. Sturza*

Apoi un mare număr de telegrame, dintre cari dăm aci textul acelora pe cari le am putut dobândi.

Telegrama D-lui Haret, Ministru Cultelor.

București.

Rog să mă scuzați, că nu voiú putea participa la serbarea de mâine, cu mare părere de rău simțindu-mă indispus, sunt silit să merg la Constanța pentru câte-va zile.

Ministru *Haret*.

Din partea P. S. Episcop al Râmnicului

Balș 14 Septembrie 1901

Prea Sfințite și în Christos iubite frate,

Astă-đi aducându-mi-se aici frățesca Prea Sfinției Vóstre poftire la sfințirea paraclisului dela casa episcopală, ce s'au ridicat prin stăruința și ostenela vrednică, de tótă lauda a Prea Sfinției Vóstre în orașul de reședință a de Dumneđeú păđitei Eparchii ce păstoriiți; pe de oparte îmi exprim adînca părere de rău, că în đilele de 8 Septembrie și următóre fiind absent dela reședință n'am putut răspunde imediat cu fapta, cum aș fi avut mare plăcere sau cel puțin prin scrisóre, la invitarea plină de bunătate a Prea Sfinției Vóstre, iar de altá parte mulțămindu-Vă acum pentru ea, rog, pe miostivul Dumneđeú să Vă aibă sub sfînta sa pază întru mulți ani cu sănătate și pace spre a lucra cu spor la întărirea sfîntei nóstre Biserici.

Al Prea Sfinției Vóstre

Cu tótă dragostea mai mic frate în Christos,

(ss) *Athanasie Râmnic*

Din partea P. S. Episcop de Roman.

De la 7 ale curenteii și până asérá, aflându-mă afară din Roman, nu am putut răspunde invitației la sfințirea Paraclisului; astă-đi

mulțămind de atențiune, rog, bine voiți a primi felicitările mele prin care aduc Prea Sfinției Văstre urări de sănătate și fericire întru mulți ani.

(ss) *Gherasim al Romanului.*

Din partea P. S. Arhieru Calistrat Bârlădenu.

Reținut de slujba Hramului bisericeii Zlătari, regret că nu am putut asista la sfințirea Paraclisului din palatul Episcopal. Particip însă la bucuria ce simțiți a vedea paraclisul terminat după multă ostenelă. Rog pe bunul Dumnezeu să Vă învrednicescă ca să sfințiți și o biserică grandioasă, Cathedrala Sf. Episcopii.

Calistrat Bârlădenu.

Arhieru.

Din partea P. S. Arhieru Pimen Piteștenu

In acest moment primind invitațiunea, regret că este prea târziu. Aș fi venit cu plăcere. Să trăiți.

Pimen

Din partea P. S. Arhieru Meletie Gălățenu

Cu deosebită plăcere asistam, dar am primit invitațiunea chiar Sâmbătă 8 Septembrie.

Devotat frate mai mic (ss) *Meletie Arhieru*

Din partea P. S. Arhieru Sofronie Craiovenu

Ați ora 1 primind învitarea la sfințirea paraclisului episcopal, a-dânc mâhnit regret absentarea.

Facă Atot-puternicul a fi spre fala urmașilor, știut fiind că locul Vă este rezervat mai sus.

(ss) *Sofronie*

Pe lângă acestea a mai primit și următoarele telegrame și epistole de felicitare.

București 8 Septembrie 1901

Prea Sfinte,

Am tot sperat c'o să mă pot repeși la Galați și să asist la sfânta slujbă a sfințirii paraclisului din palatul episcopal. Imprejurările însă mă opresc sămi procur această mulțumire, cu atât mai alésă, cu cât aș fi fost ospetele unui fruntaș al bisericeii pe care îl afectionez și aș fi avut prilejul, să vizitez într'o di de sârbătore palatul la care am ținut să puș și eu o petricică.

Mă veți scuza, sper, că n'am putut fi în ziua târnoselii lângă Chiariarchul Dunărei de-jos și 'mi veți permite de a mă presenta la întâia ocaziune spre a ura traîu lung și mulțumit în noul local, bărbatului distins care a știut să rămăe om sub haina călugărescă, să înțelégă societatea modernă, să aibă curajul convingerilor și să cucerescă prin lealitatea lui atâtea simpatii.

Să cređi, mult stimată prietene, că m'am gândit des la momentele în carî a trebuit să officiezî frumoșa slujbă a târnosirei și că regret, că nu pot fi de față.

Cu cele mai bune sentimente
al D-tale devotat

(ss) *D. Aug. Laurian*

Sinaia 6 Septembrie 1901

Sărut mâna bine-cuvîntătoare, Ilustre Prelate.

Starea tot șubredă a sănătăței mele mă lipsește de plăcerea de a asista la sfințirea paraclisului episcopal

Să trăești, Venerate și P. Sfinte, ca să sfințești și noua catedrală episcopală și spre binele Bisericeî năstre naționale.

Devotat fiū sufletesc.

V. A. Ureche

Prea Sfinte,

Simț o mare mâhnire în sufletul meu, că bóla de care am suferit dîlele acestea nu ne permite a lua parte la frumoșa sərbătóre a sfințirei paraclisului din noul palat Episcopal al P. S. Văstre.

La 30 August am vomitat sânge și a trebuit să mă sui în pat, din care nu m'am dat jos, de cât abea astă-di, fără însă să pot eși din casă. Nici la Tribunal nu am fost și nu mă pot duce până Lunî.

Impedicați dar ast-fel de a veni acolo 'mi fac o datorié de a Vă încunoscianța de motivul nevenirei, rugându-Vă să nu Vă supărați.

Vă felicităm însă din inimă și Vă urăm să stăpâniți sănătos întregul palat Episcopal, și Dumneđeū să Vă ajute să sfințiți și Cathedrala țărei, Mitropolia din București, ca cel mai înalt cap al Bisericeî Române.

Vă rugăm în acelaș timp să bine-voiți a primi asigurarea stimei și respectului nostru.

devotat. *I. Doxescu.*

Tulcea. 6 Septembrie 1901.

Brăila.

Numai popóre pe clina peirei uită pe Bine-făcătorii lor și poporul român a dat dovedî ca popor, pe clina peirei nu póte fi, rog dar pe a tot puternicul, să Vă dăruiască dîle multe pentru a conduce cu aceeași înțelepciune, credința și patriotism pe drept credincioșii respectul și iubirea năstră le-ați bine-cuvîntat și pururea vor remănea neșterse în sufletele adevăraților credincioși.

Constantin Cociăș.

Constanța.

Rog Prea Sfinția Vóstră, să erte dacă nu am putut corespunde invitațiunei, sunt răcit, nu pot părăsi camera. Umilit mulțămesc și rog cerul să vă dea mult timp sănătate pentru binele țării și salvarea credincioșilor Voștri.

Inginer Bănescu.

Brăila

Dumneđeū să vă dea viață îndelungată spre a putea și pe viitor se vă sacrificați bisericeī și némului românesc.

Costică Vasiliu

Predeal 8 Septembrie 1901.

Inalt Prea Sfinte,

Mult onorat de amabila atențiune, ce Inalt Prea Sfinția Vóstră mi-a arătat invitându-mă a lua parte la tîrnosirea Capșei Episcopiei, mă vėd dator să vă exprim adîncul regret ce simt de a nu fi putut lua parte, fiind forțat să lipsesc din Galați pentru câte-va zile.

Vė rog Inalt Prea Sfințițe de a primi împreună cu mulțămirile mele și urările cele mai călduróse, pentru sănătatea Inalt Prea Sfințiței Vóstre.

Primiți, vė rog, omagiile mele respectuóse și asigurarea adîncului meū devotament.

Dr. Caravia.

Brăila

Regretând a nu putea lua parte la solemnitatea de astă-đi, rugăm pe Dumneđeū, să vă dăruiască încă mulți ani pentru prosperitatea și podóba sfinteī nóstre bisericeī.

*Nicolae Ionescu.**Nicolae Petrescu.*

București.

Respectuos vė anunț ca Sămbătă sosesc Episcopie, doresc a pleca tot Sămbătă monastire Celik.

Architect Dobrescu.

Ast-fel s'a petrecut acéstă frumósă serbare care a umplut de bucurie sufletéscă inimele celor ce aū participat la ea, precum și al acelora cari se intereseaū de bunul mers, prosperitatea și întărirea sfinteī nóstre bisericeī și sentimentului religios în piosul nostru popor Român.

D.

*Copie după raportul Prea cuviosului Arhimandrit
al scaunului sf. Episcopii Râmnicu Noul Severin
No. 15 din 27 Iunie 1901 către Prea Sfin-
țitul Episcop respectiv.*

Conform ordinului Prea Sfinției Vóstre din luna curentă, prin care am fost delegat a lua parte la examenile de musica bisericéscă la scóla de cântăreți din localitate am asistat la examene în zilele de 25 și 26 Iunie curent, cu care ocaziune am constatat următoarele:

Șcóla de cântăreți din localitate anul acesta a fost frecuantată de 61 elevi, divizați în trei clase, cu trei profesori, cari predau: cântările (musica teoretică și practică), cetirea și tipicul.

Examenele elevilor din câte trele clasele aũ avut loc în zilele de 25 și 26 curent.

Examinând pe elevii cl. I și II din materiile predate în cursul celor trei trimestre a anului 1900/901 am vedut că unii dintre ei aũ bună dispoziție pentru învățatura cântărilor și rânduielei bisericesti, cei-l-alti însă lasă mult de dorit, pronunția în cântare foarte defectuoasă, cântarea neingrijită, tonuri nepotrivite, citirea deficilă, în ceea ce privește însă tipicul și rugăciunile pe de rost, responsurile aũ fost satisfăcătoare.

În clasa III, aci am urmărit cu o deosebită atențiune răspunsurile elevilor, ca unii ce obținând diploma de absolvire a școlii, în a deveni cântăreți, în această clasă, cu satisfacțiune am constatat că s'a realizat un bun progres. Elevii au executat herovice săptămânale, câte un herovic duminical, Axionul «Cuvinesă cu adevărat» pe mai multe glasuri, Axiónele prasnicelor, răspunsurile liturgice, Axionul «De tine să bucură», aghiósele, herovicul liturghiei mai înainte sfințite, herovicul din sfinta și marea Joi și Sâmbătă, de asemenea catavasiile prasnicelor, toate voscresnele cu svetilnile lor, doxologia pe toate glasurile și polieleile, precum și podobiile glasurilor pe de rost.

Prea Sfințite Stăpâne, dacă școla de cântăreți ar avea cel puțin câte un rînd de cărți bisericești cu litere vechi și noi s'ar realiza un progres netăgăduit. Elevii s'ar deprinde mai bine cu cetirea, cu învățatura temelnică a rîndueii bisericești, ca practica, și acesta cu atât mai mult, că la parohiile de la țară nu se găsesc de cât cărți bisericești scrise cu litere vechi.

Înainte de a termina, îmi permit, Prea Sfințite Stăpâne a aminti: 1) că studiul muzicii bisericești, ca și oricare studiu, trebuie predat elevilor începători cu multă chibzuință, începându-se treptat—treptat, la ceea ce este mai greu, și numai după ce s'a învățat bine o lecțiune să se trecă mai departe, și acesta cu atât mai mult, la primele lecțiuni, în interesul ca elevul să și însușiască cât mai bine cunoștințele apreciable, consonantele temporale, searabile, etc,— a se păstra tactul în cântare.

2). O deosebită atențiune pentru pronunțarea curată a vocalelor (a, e, i, o, u,) și a cuvintelor atât în cântare cât și în cetire.

3). Cât de mult exercițiu la cetire atât pe cărțile bisericești cu litere vechi cât și pe cele cu litere noi.

4). Cât mai multă deprindere la cântarea practică.

5). A se insufla elevilor cât mai multă dragoste pentru studiu, a li se recomanda în destul purtarea cuviincioasă, demnă, în și afară de biserică, devotament și zel pentru îndeplinirea cu pietate a serviciului bisericesc, cetire curată, pentru ca ei însăși să se pătrundă de cântare, de cetire, de cuvintele cărților, și să înțelégă și cei cari îi vor asculta.

De alt-fel cu mulțămire am ascultat, Prea Sfințite Stăpâne, că șcôla de cântăreți, în general, din an în an merge bine și spre progres și de sigur că va merge perfecționându-se din ce în ce.

Sunt cu cel mai profund respect Prea Sfințite Stăpâne prea plecat și devotat serv.

Arhimandrit Pahomie Stoenescu.

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțămiri publice din partea epitropiei Bis. parohiale Schitu-Duca din comuna Poeana Cârnuț, jud. Vaslui, proșilor creștini Alecu Handoca, proprietar și Costachi Duca agricultor, cari au îndestrat sus șa biserică, cel întâi cu o cristelnița în valoare de 70 lei și cel al doilea cu două felinare în valoare de 14 lei, de cari biserica avea o neaparată nevoie.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Spiridon I. Ursulescu și soției sale Alexandrina din comuna și parohia Grindu jud. Ialomița, cari au bine-voit a returna din nou clopotul spart al bisericii din menționata comună cheltuind 318 l.

Se aduc mulțămiri publice la un număr de 32 locuitori din comuna Chiojdénea, jud. Prahova cari au contribuit la împrejmuirea bisericii din acea comună cu suma de 43 lei 80 bani, iar Andrei Gh. Andronache și Nicolae I. Caliu au făcut ofrandă 5 metri de curte peste contractul ce aveau cu antreprenorul.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Petrache Ștefănescu din Ploești sub. Sf. Spiridon, care a dăruit bisericii din com. Scăeni, jud. Prahova, un steag în valoare de 100 lei și o cruce de argint în valoare de 70 l.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Gh. S. Becheanu, comerciant din București, care a dăruit parohiei Dragomirești, jud. Dâmbovița, un rînd complet de odăjdii de stofă foarte fină și acoperemintele pentru sf. Vase.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Contra Amiral Ion Murgescu

și soției sale D-nei Ana I. Murgescu din urbea Galați, cari au dăruit bisericii parohiei „Moțatei“, jud. Doljiu, un rind complet veșminte preoțești cum și procovețele trebuincioase, toate în valoare de 250 lei.

D-l Nicolae Ocnășescu și soția sa Maria dăruind bisericii parohiale din com. Călimănești, jud. Vâlcea un rind veșminte preoțești în valoare de 150 lei, li se aduc mulțămiri publice.

Se aduc mulțămiri publice D-nei Stana Cristea Cominescu, care a dăruit bisericii cu hramu Sf. Ión, din parohia „Jieni“, jud. Romanai, un epitrahil, un așternut pentru sf. Masă și o pereche perdele pentru icónele împărătești, toate în valoare de 35 l.

Se aduc mulțămiri publice D-nei Olga C. C. Pleșoianu, care cu a sa cheltuială a acoperit cu șită și împrejmuț biserica filială cu hramul „Sf. Voevođi“, din parohia Zătreni, jud. Vâlcea.

Se aduc mulțămiri publice persónelor mai jos notate cari au avut buna voință a dona bisericii parohiale cu hramul „Nașterea Maicei Domnului“, din parohia Capreni, pl. Amaradia, jud. Doljiu, diferite obiecte și anume: Maria Constantin Ion Ióna, un rind complet veșminte bisericesti, 3 procovețe, îmbrăcăminte iconostasului și o perdea la ușile împărătești, toate de borangic, alese cu ibrișin de mătase cu ciucuri și fir galben, în valoare de 100 l. Elena Ștefan M. Badea, 6 lumînări de cêră albă curată pentru sfesnicile mari, în valoare de 12 l. Veta Golumbénu, 2 lumînări mari de cêră albă curată în valoare de 4 l. Ilie Ghiță Nêgoe, costul prescurilor de Sf. Paște în valoare de 3 l. 40 b., și Maria Marin Dumitrescu 3 lumînări de cêră albă curată în valoare de 3 l.

Se aduc mulțămiri publice persónelor pióse mai jos notate, cari au venit în ajutor bisericii „Sf. Nicolae“ din parohia Gănésa pl. Olteful-oltul-de-sus, jud. Romanai cu obiecte și bani și anume: D-na Ghiorghita I. Tiboldi, din București, care a donat un rind veșminte preoțești în valoare de 160 lei, două procovețe, un aer, un acoperemint pentru iconostas, altul pentru proscomidie, două sfesnice, două strâni, un iconostas și un tetrapod, D-l Ștefan Dumitrescu, care a dat 10 lei spre a se lua o evanghelie și enoriașilor cari au oferit 12 lei pentru cărți.

Pr. D. Mihăilescu, parohul parohiei Gănésa, jud. Romanai, dăruind bisericii Sf. Nicolae parohia amintită, un molitfelnic legat cu marochin în valoare de 11 l. 80 b., o liturghie în valoare de 4 lei și o carte de rugăciune în valoare de 1 leu, precum și D-na Maria Burilénu, tot la aceea biserică a oferit 8 lei pentru cumpărarea de cărți de ritual, pentru aceste fapte demne de imitat, li se aduc mulțămiri publice.

Se aduc mulțămiri publice D-lui Gh. Constantinescu șeful Gărei Moțăței, jud. Doljiu, care a dăruit bisericeii respective o colimvitră și o linguriță de argint în valoare de 50 lei și D-lui Marin N. Rastianu, din com. Dobridoru, care a dăruit o candelă de argint de china în valoare de 15 lei, tot la aceeași biserică.

Din partea Sf. Episcopii a Hușilor, se aduc căldurose mulțămiri D-nei Paraschiva D. Costroean, Ctitora Bisericeii „Adormirea Maiceii Domnului“ din Vaslui, pentru că a dăruit 700 lei, pentru reparațiunile necesare numitei bisericeii, asemenea și D-nei Smaranda Mircea, pentru-că a dăruit un rînd de veșminte preoțești, în valoare de 300 lei bisericeii Sf. Ión Botezătorul, tot din Vaslui.

Din partea Sf. Episcopii a Hușilor se aduc căldurose mulțămiri, D-nei Maria V. Cotaș, din tirgușorul Drăceni, județul Fălciu, pentru că a dăruit bisericeii parohiale din comuna Boțești, județul Fălciu, o bucată stofă de lână cu fir lucrată de ea, pentru a se face un Felon, două Epitrahile și o pereche mînicuți.

Din partea Sf. Episcopii a Hușilor se aduc căldurose mulțămiri pioșilor donatori creștini: Iconomul Dimitrie Burghilea din comuna Albești, jud. Fălciu, care a donat pentru biserica parohială din Costești, jud. Tutova, o Sf. Evanghelie îmbrăcată cu argint cum și o cădelniță de acelaș metal, ambele în valoare de 280 l. D-l Costache Filimon din parohia Crăsnășeni, jud. Fălciu, care a donat bisericeii parohiei Crăsnășeni o Sf. Evanghelie ediție nouă a S-tului Sinod, legată cu catifea și îmbrăcată cu argint în valoare de 300 lei, precum și un analog îmbrăcat cu catifea în valoare de 15 l.

Comitetul Redactor al acestei Reviste rîgă cu tot dinadinsul pe Domnii abonați direcți din țară și streinătate a înainta D-lui Casier al Revistei, Str. Muselor No. 24, costul abonamentului pe anii neachitați, făcîndu-se cunoscut că nu li se va mai trimite Revista celor care nu vor achita abonamentul.